

Zavarovalniški horizonti

ŠTEVILKA 1 • JANUAR 2014 • LETNIK 10 • ISSN 2350-4811

REVIJA ZA ZAVAROVALNIŠTVO IN AKTUARSTVO

The background of the lower half of the cover is an abstract, vibrant graphic. It features thick, flowing, and somewhat chaotic lines in a spectrum of colors including deep blues, purples, greens, yellows, and oranges. These lines curve and swirl across the frame, creating a sense of dynamic movement and depth. The overall effect is reminiscent of liquid light or a complex, multi-colored fabric.

Vsebina

Uvodnik	3
<i>Dr. Janez Komelj</i>	

Zavarovalništvo

1	Vpliv Solventnosti II na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic	5
	<i>Jaka Kirn</i>	
2	Enake pokojnine iz obveznega zavarovanja za vse	23
	<i>Miroslav Ekart</i>	
3	Pravna narava posla za izplačevanje pokojninskih rent	39
	<i>Mag. Maja Golovrški</i>	
4	Kdo je sposoben in primeren za člana nadzornega sveta ali uprave ter ključno funkcijo zavarovalnice?	47
	<i>Mag. Andrej Šercer</i>	
5	Pomen projektnega vodenja v zavarovalništvu	61
	<i>Mag. Alan Medveš</i>	

Novice

Novice	73
Nova zakonodaja	75

ZAVAROVALNIŠKI HORIZONTI,
Revija za zavarovalništvo in aktuarstvo

Izdajatelj:

Slovensko zavarovalno združenje, GIZ
Železna cesta 14
1000 Ljubljana

Uredniški odbor:

Dr. Darko Medved
Dr. Slavka Kavčič
Dr. Mojca Piškurić
Dr. Mihael Perman
Dr. Janez Komelj
Mag. Dejan Srše

Odgovorni urednik:

Dr. Darko Medved

Strokovna sodelavka:

Mateja Lamovšek

Lektoriranje:

Tanja Modrijan

Grafična priprava:

Trajanus, d.o.o.

Uvodnik

Dr. Janez Komelj

Zavarovalniške horizonte smo začeli v desetem letu njihovega izhajanja, kot smo to napovedali že lani, izdajati v elektronski obliki. Verjamemo, da bo revija, ki je od zdaj prosto dostopna na spletnem mestu Slovenskega zavarovalnega združenja v PDF in spletni različici, tako dobila še več bralcev ter postala še bolj prepoznavna in vplivna.

V prvi letošnji številki namenjamo prostor po dvema temama s področja Solventnosti 2 in pokojninskih zavarovanj, v enem prispevku pa je obravnavano projektno vodenje.

V uvodnem članku Jaka Kirn piše o vplivu Solventnosti 2 na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic. Nova pravila za izračun kapitalskih zahtev zavarovalnic temeljijo na tveganjih, med katerimi so zelo pomembna tveganja, povezana z naložbami – denimo valutno tveganje, kreditno tveganje in tveganje obrestne mere. Za dolžniške finančne instrumente so kapitalske zahteve odvisne od številnih dejavnikov, med njimi predusem od ročnosti in bonitetne ocene. Nove razmere predstavljajo izziv, kako oblikovati optimalen portfelj, pri tem pa upoštevati tako pričakovano donosnost kot kapitalske zahteve. Pričakujemo lahko, da bodo zavarovalnice zaradi optimizacije korenito spremenile naložbeno politiko. To bo pomembno vplivalo na finančne trge, ker so zavarovalnice velik investitor.

V nadaljevanju Miroslav Ekart obravnava zmeraj aktualno pokojninsko problematiko, vključno z zgodovinskim razvojem. Zaradi znanih demografskih in ekonomskih razlogov se razmerje med številom aktivnih delavcev in upokojencev zmanjšuje, kar vodi k vedno novemu krčenju pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja. Ker so nizke pokojnine že na spodnji meji, bi vzdržnost pokojninskega sistema lahko zagotavljali le z zmanjševanjem višjih pokojnin. A to bi vodilo k temu, da bi iz obveznega zavarovanja vsi prejeli praktično enako visoke pokojnine. Alternativno bi lahko vpeljali že presežene zgodovinske rešitve, denimo zelo visoko upokojitveno starost ali premoženjski cenzus, vendar avtor vidi rešitev problema v prostovoljnem dopolnilnem pokojninskem zavarovanju (PDPZ). Ker slednje ni dovolj razširjeno, predlaga vpeljavo ustreznih spodbud, saj je, sodeč po izkušnjah iz tujine, mogoče v PDPZ vključiti približno 70 odstotkov zaposlenih.

Tudi Maja Golovrški namenja pozornost PDPZ. Pri tem se osredotoča na pravni pogled na trenutek prehoda iz faze plačevanja premije v fazo izplačevanja pokojninske rente. Takrat se lahko sredstva zavarovanca prenesejo z zavarovalnice, s katero je sklenil PDPZ, na prevzemnika obveznosti izplačila rente. Ali za zavarovanca to pomeni nadaljevanje prvotnega pravnega razmerja ali vzpostavitev novega s prevzemnikom sredstev in obveznosti? Po mnenju avtorice gre od vključitve zavarovanca v PDPZ do prenehanja izplačevanja rente za eno pravno razmerje. Tako izplačevalec rente le kot tretji vstopi v

obstoječe pravno razmerje. Stališče je pomembno tudi z davčnega vidika, ker so davka od zavarovalnih poslov oproščena le življenjska zavarovanja, za katera zavarovalno razmerje ni krajše od 10 let.

V četrtem članku Andrej Šercer pretresa kriterije, ki jih bodo po uveljavitvi Solventnosti 2 morali izpolnjevati člani nadzornih svetov in uprav zavarovalnic ter nosilci ključnih funkcij (funkcije upravljanja tveganj, funkcije skladnosti, funkcije notranje revizije in aktuarske funkcije). Zavarovalnice bodo morale z interno politiko določiti pogoje za izpolnjevanje kriterijev sposobnosti in primernosti. S sposobnostjo je mišljen sklop strokovne usposobljenosti, znanja in izkušenj, ki je potreben za dobro in preudarno upravljanje, s primernostjo pa dober ugled in integriteta. Novi standardi za ocenjevanje sposobnosti in primernosti ključnih oseb zavarovalnice naj bi okrepili sistem upravljanja, vendar za to ni treba čakati na formalni začetek uveljavitve Solventnosti 2. Nove standarde lahko razumemo tudi kot priložnost za okrepitev zaupanja investitorjev in zavarovancev v zavarovalnico zaradi preglednejših postopkov izbire in imenovanja ključnih oseb.

V sklepnem delu tokratne številke Alan Medveš predstavlja vlogo projektnega vodenja pri razvoju zavarovalnih storitev. Projektno vodenje je splošno priznan in učinkovit sistem za doseganja različnih ciljev, denimo strateških in konkurenčnih. Zanj avtor ugotavlja, da je najbolj primeren za razvoj storitev, saj zajema tako organizacijski kot procesni vidik razvoja. Tako omogoča učinkovit in uspešen razvoj novih zavarovalnih storitev, s tem pa tudi vedno večje hlastanje za dobičkom. Avtor opozarja, da prevelika težnja zavarovalnice po dobičku prinaša tudi precej nevarnosti za njen obstoj. Meni, da bi morda morali spremeniti sam trg, in sicer v organizacijskem, pravnem in ekonomskem smislu. Tudi za to naj bi bil najbolj uporaben in primeren – morda celo nujen za ohranjanje obstoja – projektni pristop.

Z elektronsko obliko revije smo želeli prispevati tudi k prizadevanjem za ohranitev okolja. Sicer skromno, a vendar – vsako drevo šteje! Kot zavarovalničarji se dobro zavedamo, da tudi veliko majhnih prispevkov, posameznih premij, lahko nadoknadi veliko škodo. Upamo, da vam bo zanimive in poučne članke prijetno brati tudi v elektronski obliki. Uporabniško prijazno jih lahko pregledujete tudi na tabličnih računalnikih in pametnih telefonih.

1 Vpliv Solventnosti II na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic

Jaka Kirn

Povzetek: *Novo nastajajoča regulativa Solventnost II prinaša za zavarovalnice v Evropski uniji velike spremembe in izzive. Na področju upravljanja naložb zavarovalnic v EU se vpeljuje dinamičen pogled na naložbe, kjer bo od tveganja posameznih naložb in njihovih korelacij z različnimi dejavniki tveganja odvisna potreba po kapitalu posamezne zavarovalnice. Bonitetne ocene in ročnosti posameznih naložb imajo po novi regulativi poleg pričakovane donosnosti pomembno vlogo pri določanju optimalnega naložbenega portfelja. Posledica uvedbe nove regulative na področju upravljanja naložb bo, da bodo zavarovalnice bistveno manj pripravljene držati v svojih portfeljih slabše likvidne dolgoročne nedržavne dolžniške vrednostne papirje slabše bonitete ter druge vrednostne papirje z daljšim naložbenim horizontom, kar bo lahko pomembno vplivalo na finančne trge in dolgoročno blaginjo posameznih nacionalnih gospodarstev.*

Summary: *The new regulatory framework Solvency II brings major changes and challenges for insurance companies in the EU. Market risk of assets, and consequently capital requirements for market risk, depend on volatilities and correlations provided by the EIOPA. Besides expected return, the credit ratings and duration of assets significantly impact optimal portfolio allocation. Due to Solvency II rules, in their portfolios Insurance companies are expected to have reduced exposure to less liquid non-government bonds with a lower rating and to other long-term financial assets. This change in portfolio allocation could significantly impact financial markets, as well the overall welfare of the economy in the long run.*

1 Uvod

V članku je prikazano, kako bo uvedba Solventnosti II vplivala na naložbeno politiko zavarovalnic v Evropski uniji v delu, ki zadeva upravljanje portfelja dolžniških finančnih instrumentov, nanizane pa so tudi posledice, ki jih bo prinesla sama sprememba te naložbene politike. Solventnost II predstavlja za evropske zavarovalnice enoten regulatorni okvir, ki določa nova pravila za upravljanje s tveganji. Na področju upravljanja naložb zavarovalnic vpeljuje dinamičen pogled na naložbe, pri čemer bo po novem od tveganosti naložb odvisna potreba po kapitalu posamezne zavarovalnice. Zavarovalnice so zaradi svojih specifičnih obveznosti pomemben investitor v dolžniške finančne instrumente (državne in podjetniške obveznice, depoziti, posojila, itd.). V primerjavi z obstoječo zakonodajo, s katero so za posamezne tipe dolžniških finančnih instrumentov predpisane vrste dovoljenih naložb z njihovimi omejitvami in kapital zavarovalnice ni v ničemer odvisen od tveganosti posameznih tipov dolžniških naložb, predstavlja nova regulativa korenito spremembo, ki bo pomembno vplivala na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic. Ključno pri tem bo doseganje optimalnega razmerja med pričakovano donosnostjo in zahtevanim

* Področje za finance, Zavarovalnica Triglav, d.d.

kapitalom za posamezne vrste dolžniških finančnih instrumentov. Zaradi relativne pomembnosti dolžniških finančnih instrumentov v upravljanju zavarovalnic v EU in spričo njihove višine se hkrati poraja vprašanje, kako bo spremenjena naložbena politika vplivala na finančne trge, gospodarstvo in njegovo blaginjo.

2 Tveganje dolžniških naložb v okviru Solventnosti II

Izračun zahtevanega kapitala zavarovalnice (*Solvency Capital Requirement, SCR*) po Solventnosti II je definiran v okviru prvega stebra (kvantitativne kapitalske zahteve) in je po standardnem modelu sestavljen iz več različnih modulov in podmodulov. Izračun osnovnega SCR sestoji iz naslednjih modulov in z njimi povezanih tveganj (QIS 5, 2010):

1. tveganja iz naslova premoženjskih zavarovanj (*Non-Life Insurance SCR*),
2. tveganja iz naslova življenjskih zavarovanj (*Life insurance SCR*),
3. tveganja iz naslova zdravstvenih zavarovanj (*Health Insurance SCR*),
4. tveganje neizpolnitve obveznosti nasprotne stranke (*Counterparty default SCR*),
5. tržna tveganja (*Market Risk SCR*),
6. operativna tveganja (*Operational Risk SCR*).

Z vidika potencialnega učinka na upravljanje dolžniških finančnih naložb je prvi steber – in v okviru tega modul tržna tveganja (*Market Risk SCR*) – najpomembnejši, saj določa višino kapitala, ki ga mora imeti zavarovalnica za vsako posamezno naložbo, ki jo drži v svojem portfelju. Vse naložbe in obveznosti, ki jih imajo zavarovalnice v svojih portfeljih, bodo morale biti po novem vrednotene po pošteni vrednosti. Tržna tveganja (*Market Risk*) so tveganja, ki se pojavljajo zaradi nepričakovanega spreminjanja tržnih vrednosti finančnih instrumentov, ki jih imajo zavarovalnice med svojimi naložbami in/ali obveznostmi. Glavna razlika na področju upravljanja naložb med trenutno veljavno in prihodnjo regulativo (Solventnost II) je prav izračun tveganega kapitala (SCR).

Izračun zahtevanega kapitala po standardnem modelu za dolžniške finančne naložbe je definiran v sklopu modula tržna tveganja, ki sestoji iz več različnih podmodulov (QIS5, 2010), in sicer iz:

1. valutnega tveganja (*FX Risk*),
2. obrestnega tveganja (*Interest Rate Risk*),
3. kreditnega tveganja (*Spread Risk*),
4. koncentracijskega tveganja (*Concentration Risk*),
5. likvidnostnega tveganja (*Illiquidity Risk*),
6. delniškega tveganja (*Equity Risk*) in
7. tveganja iz naslova naložb v nepremičnine (*Property Risk*).

Za dolžniške finančne instrumente je najpomembnejši predvsem modul kreditnih tveganj, posredno pa tudi modul valutnih, obrestnih in likvidnostnih tveganj. Interval zaupanja, uporabljen za izračun SCR kapitala po Solventnosti II, je 99,5 odstotka v obdobju enega leta. Za bolj tvegane (volatilne) naložbe bodo zavarovalnice po novem morale imeti več kapitala (SCR). Razmerje med pričakovano donosnostjo posamezne naložbe in zahtevanim kapitalom (SCR) bo z uvedbo Solventnosti II postalo ključno vprašanje pri alokaciji sredstev med različne naložbene razrede.

Znotraj modula tržna tveganja se SCR izračuna na podlagi variančno-kovariančnega modela (*variance-covariance approach*). SCR za posamezne naložbene razrede znotraj modula tržna tveganja je odvisen od tveganosti (volatilnosti) posameznih naložb in je v okviru standardnega pristopa predpisan s strani EIOPA. Prav tako EIOPA v okviru standardnega modula predpisuje korelacijsko matriko za različne naložbene razrede.

3 Naložbena politika zavarovalnic in Solventnost II

3.1 Optimalna naložbena politika zavarovalnic

Naložbena politika posamezne zavarovalnice oziroma njenih kritnih skladov je v osnovi odvisna od sprejemljive ravni tveganja in od ciljne donosnosti.

Pri zasledovanju omenjenih ciljev se zavarovalnice soočijo še z določenimi omejitvami, ki pomembno vplivajo na njihovo naložbeno politiko (Maginn et al., 2007):

1. likvidnost: vzdrževati zadostno likvidnost za pravočasno izplačilo obveznosti,
2. regulativa: Solventnost I in Solventnost II,
3. struktura in ročnost obveznosti: minimalna zahtevana donosnost obveznosti (ALM),
4. drugo: davki, računovodski standardi.

V skladu z definicijo ciljne donosnosti in sprejemljive ravni tveganja ter omejitvami zavarovalnica na podlagi pričakovanj na finančnih trgih (donosnost, volatilitnost itd.) določi strateško alokacijo naložb med različne naložbene razrede (državne obveznice, podjetniške obveznice, delnice, nepremičnine, valute itd.).

Zavarovalnice so predvsem zaradi strukture svojih obveznosti izrazito dolgoročen finančni investitor. Na strani naložb se to kaže v zelo visokem deležu dolžniških instrumentov, kar je jasno razvidno iz naslednje tabele.

Tabela 1: Struktura naložb evropskih zavarovalnic

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nepremičnine	4,0 %	4,2 %	3,9 %	3,7 %	3,1 %	3,2 %
Naložbe in deleži v povezanih družbah	4,6 %	4,4 %	4,5 %	5,0 %	4,9 %	5,2 %
Delnice in ostale naložbe z variabilnim donosom	35,9 %	37,4 %	38,9 %	31,2 %	32,1 %	32,6 %
Dolžniški finančni instrumenti	36,9 %	35,8 %	35,2 %	39,3 %	40,2 %	40,8 %
Posojila	10,9 %	10,6 %	10,4 %	12,1 %	11,9 %	11,0 %
Depoziti	2,3 %	2,4 %	2,5 %	3,3 %	2,4 %	2,2 %
Ostalo	5,4 %	5,3 %	4,7 %	4,9 %	5,4 %	5,0 %

Vir: Insurance Europe.

Evropske zavarovalnice so po podatkih evropskega združenja zavarovalnic in pozavarovalnic (*Insurance Europe*) konec leta 2011 upravljale za 7.740 milijard evrov naložb (82 % kritni skladi življenjskih zavarovanj, 18 % kritno premoženje), kar je več kot upravljata skupaj celotna panoga Hedge skladov (1.500 mrd EUR) in državnih finančnih skladov (4.000 mrd EUR) (UBS, 2012). Zavarovalnice glede na strukturo in velikost svojih naložb predstavljajo pomemben vir dolgoročnega financiranja za države, finančne institucije in za podjetja. Skupaj s pokojninskimi skladi so imele zavarovalnice z evroobmočja konec tretjega kvartala 2012 v svojih portfeljih za 1.330 milijard evrov dolžniških instrumentov držav evroobmočja, kar predstavlja 19,8 odstotka (Eurostat) celotne izdaje teh vrednostnih papirjev. Terjatve iz naslova vrednostnih papirjev do monetarnih finančnih institucij evroobmočja (večinoma so to banke) so konec tretjega kvartala 2012 znašale 686 milijard evrov, kar predstavlja več kot 14-odstotni delež v celotni izdaji dolžniških instrumentov teh institucij (ECB). Podjetniških dolžniških vrednostnih papirjev, ki so jih izdala nefinančna podjetja z evroobmočja, so imeli zavarovalnice in pokojninski skladi ob koncu tretjega kvartala 2012 za 202 milijardi evrov, kar predstavlja visok 25-odstotni delež v celotni izdaji teh instrumentov na finančnem trgu (ECB). Sredstva v upravljanju pokojninskih skladov v EU so bistveno manjša od tistih, ki jih upravljajo zavarovalnice. Po podatkih OECD so pokojninski skladi v Evropski monetarni uniji konec leta 2011 upravljali za 1.956 milijard evrov sredstev. V vseh treh primerih predstavljajo sredstva s strani zavarovalnic

in pokojninskih skladov pomemben in stabilen vir dolgoročnega financiranja, hkrati pa so tako velika, da bi lahko v primeru njihove realokacije prišlo do pomembnega vpliva na finančne trge.

Ključna omejitev pri oblikovanju naložbene politike postaja zdaj Solventnost II in v sklopu le-te modul tržna tveganja. Kapitalske zahteve (SCR) znotraj omenjenega modula in posamezni korelacijski koeficienti so predstavljeni v naslednjih dveh tabelah.

Tabela 2: Korelacijska matrika za tržna tveganja (*Market Risk*)

Korelacijska matrika	Obrestno tveganje	Delniško tveganje	Tveganje nepremičnin	Kreditno tveganje	Valutno tveganje	Koncentracijsko tveganje	Proticikličnost
Obrestno tveganje	1						
Delniško tveganje	0 / 0,5	1					
T. nepremičnin	0 / 0,5	0,75	1				
Kreditno tveganje	0 / 0,5	0,75	0,5	1			
Valutno tveganje	0,25	0,25	0,25	0,25	1		
Koncentracijsko t.	0	0	0	0	0	1	
Proticikličnost	0	0	0	0	0	0	1

Vir: EIOPA [19].

Tabela 3: Kapitalske uteži za posamezne dejavnike tveganja znotraj modula tržna tveganja

Tip tveganja	Kapitalska zahteva
Obrestno tveganje	f[neto denarni tok sredstev in obveznosti]
Delniško tveganje	22 %; 39 % / 49 % + proticiklični faktor (0 %-10 %)
Tveganje nepremičnin	25 %
Kreditno tveganje	f[tip naložbe, trajanje, bonitetna ocena], cca 0 % - 90 % oz. do 100 % za strukturirane podatke
Valutno tveganje	25 %
Koncentracijsko tveganje	f[tip naložbe, bonitetni razred izpostavljenosti do skupine, višina izpostavljenosti], cca 0 % - 98,5 %

Vir: EIOPA [19].

3.2 Tveganje spremembe kreditnih pribitkov (kreditno tveganje) po Solventnosti II

Kreditno tveganje po Solventnosti II je v osnovi odvisno od trajanja naložbe in bonitetne ocene.

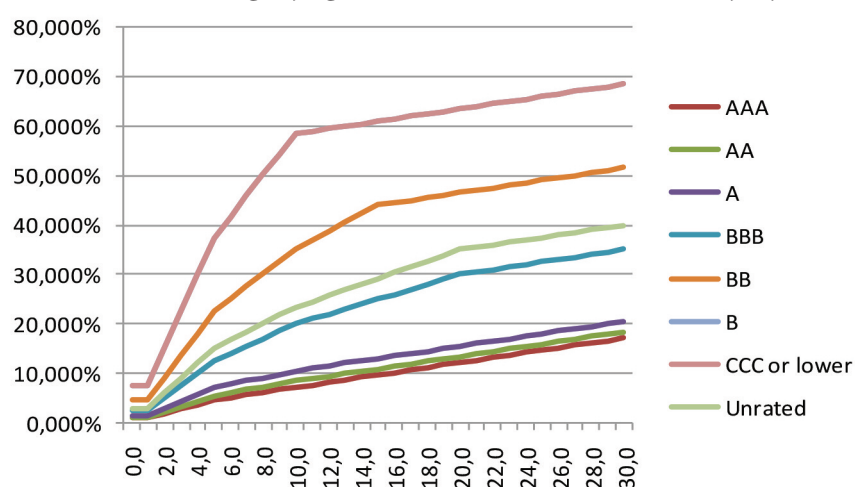
V tabeli 4 so prikazane kapitalske zahteve za kreditno tveganje (*Spread Risk*), pri čemer je lepo vidno, kako kapitalska zahteva za obveznice s slabšo boniteto strmo narašča s podaljševanjem trajanja.

V tabeli 4 je predstavljena še primerjava med delnicami in obveznicami z različnimi bonitetnimi ocenami in ročnostmi glede pričakovane donosnosti in zahtevanega kapitala (SCR) po standardnem modelu, narejena na osnovi tržnih podatkov iz oktobra 2013.

Cilj zavarovalnic po novi regulativi bo maksimiranje donosa iz naložb in hkrati minimiziranje kapitalskih zahtev (SCR). Poleg SCR za kreditno tveganje je tako treba pri sami analizi upoštevati še (pričakovani) donos v posameznem kreditnem naložbenem razredu. V tabeli 5 so prikazani posamezni kreditni pribitki na netvegano referenčno obrestno mero (*Asset swap spread*, ASW) v bazičnih točkah za obveznice z različnimi bonitetnimi ocenami in ročnostmi v EUR. Pričakovani donos za kreditno tveganje (kreditni pribitek) je treba korigirati še z diskontom za pričakovana bodoča neplačila dolžnikov (*default*) in diskontom za pričakovana znižanja bonitetne ocene.¹ Deleži pričakovanih neplačil v različnih bonitetnih

razredih in po ročnostih so vzeti iz podatkovne zbirke Moody's (Moody's Cumulative default rates 1920–2007). Pričakovane izgube iz naslova neplačil so izračunane ob predpostavki, da znaša višina izgube v primeru neplačila (*Loss given default, LGD*) 60 odstotkov vrednosti naložbe. Prilagoditve za pričakovana znižanja bonitetne ocene pa so narejene ob predpostavki, da se obveznice, katerim bonitetna ocena pada pod investicijsko raven (BBB), proda in zamenja z novimi. Učinek (izguba) iz naslova prodaje takšnih obveznic je izračunan na podlagi podatkov Moody's za prehode med bonitetnimi razredi (Moody's Migration rates 1920–2007) in analize Hiteja in Warge na temo cenovnega učinka znižanja bonitetne ocene pod investicijsko raven (Hite, Warga, 1997). V tabeli sta prikazana prilagoditev za pričakovana neplačila (defaulte) in znižanje bonitetne ocene v bazičnih točkah, narejena na podlagi podatkov Moody's in omenjene analize.

Slika 1: Prikaz SCR za kreditno tveganje glede na bonitetno oceno in trajanje

Vir: EIOPA [19].

Tabela 4: Primerjava pričakovane donosnosti in SCR za različne naložbene razrede

Vrsta indeksa	Trajanje	Bonitetna ocena	YtM (%)	Kapitalska zahteva za kreditno (Spread) tveganje (%)	Kapitalska zahteva za delniško tveganje (%)	Razmerje YtM / Kapitalska zahteva (%)
Državne EEA obveznice	6,3	Aa3	2,0	0,0		/
Slovenske obveznice	5,2	Baa1	5,3	0,0		/
Kritne obveznice	4,2	Aa2	1,6	3,8		41,8
Podjetniške finančne obveznice	3,7	A2	2,0	5,1		38,9
Podjetniške finančne obveznice	7,2	A2	3,3	8,5		38,5
High yield podjetniške obveznice	3,2	Ba3	5,1	14,3		35,7
Podjetniške nefinančne obveznice	7,5	A3	2,7	8,8		30,7
Podjetniške nefinančne obveznice	10,2	Baa2	4,1	20,0		20,3
Podjetniške nefinančne obveznice	3,7	Baa1	1,8	9,2		19,8
Delnice - razvijajoči se trgi			9,0		49	18,4
Delnice - razviti trgi			6,0		39	15,4

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, lastni izračuni.

Tabela 5: Kreditni pribitki za obveznice in ustrezne prilagoditve za neplačila (defaulte) in znižanje bonitetne ocene po zapadlostih

Zapadlost (v letih)	Kreditni pribitek (b.t.)				Prilagoditev za defaulte in znižanje bonitetne ocene pod BBB (b.t.)			
Rating	AAA	AA	A	BBB	AAA	AA	A	BBB
1-3	-19,1	15,7	24,3	71,3	0,1	6,5	10,3	49,4
3-5	-11,3	23,8	39,0	100,9	1,6	8,3	18,7	61,4
5-7	5,8	40,8	62,0	122,0	3,3	12,2	23,7	70,0
7-10	26,5	54,4	66,4	141,7	8,0	17,3	30,0	83,9

Vir: Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

V naslednji tabeli je prikazan še učinek korekcije v bazičnih točkah, in sicer ločeno za pričakovana neplačila in za znižanje bonitetne ocene.

Tabela 6: Prilagoditev za pričakovana neplačila (defaulte) in znižanje bonitetne ocene ločeno

Zapadlost (v letih)	Prilagoditev za znižanje bonitetne ocene pod BBB (b.t.)				Prilagoditev za defaulte (b.t.)			
Rating	AAA	AA	A	BBB	AAA	AA	A	BBB
1-3	0,1	1,1	3,2	23,9	0,0	5,4	7,1	25,5
3-5	0,5	1,6	6,6	26,	1,2	6,7	12,1	35,0
5-7	0,8	2,0	9,2	30,6	2,6	10,1	14,5	39,4
7-10	3,0	3,5	12,4	39,6	4,9	13,8	17,7	44,3

Vir: Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

V naslednji tabeli je prikazan pričakovani donos na zahtevani kapital (RoC) brez upoštevanja prilagoditev za neplačila in znižanje bonitetne ocene (neprilagojen donos na zahtevani kapital SCR), izračunan po naslednji formuli:

$$\text{RoC} = (\text{ASW} + \text{Netvegana o. m.}) / \text{SCR}.$$

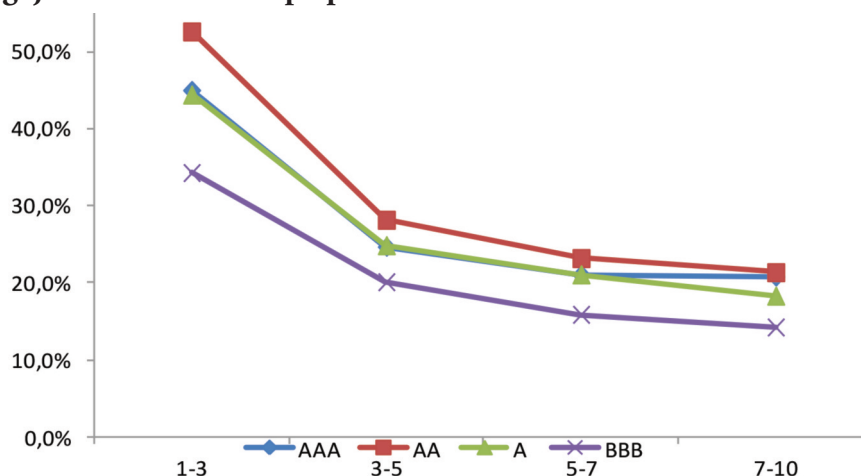
V vseh nadaljnjih izračunih je predpostavljena višina netvegane obrestne mere v višini 100 bazičnih točk.

Tabela 7: SCR in neprilagojeni donos na zahtevani kapital SCR po posameznih bonitetnih razredih obveznic

Zapadlost (v letih)	SCR				Neprilagojen RoC %			
Rating	AAA	AA	A	BBB	AAA	AA	A	BBB
1-3	1,80%	2,20%	2,80%	5,0%	45,0%	52,6%	44,4%	34,3%
3-5	3,60%	4,40%	5,60%	10,00%	24,6%	28,1%	24,8%	20,1%
5-7	5,03%	6,08%	7,70%	14,00%	21,00%	23,2%	21,0%	15,9%
7-10	6,09%	7,24%	9,10%	17,00%	20,8%	21,3%	18,3%	14,2%

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

Kot lahko lepo razberemo s spodnje slike, je neprilagojeno razmerje RoC najvišje pri obveznicah s krajšo ročnostjo in pada s podaljševanjem ročnosti in padanjem bonitetne ocene.

Slika 2: Neprilagojeni donos na SCR po posameznih bonitetnih razredih obveznic

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

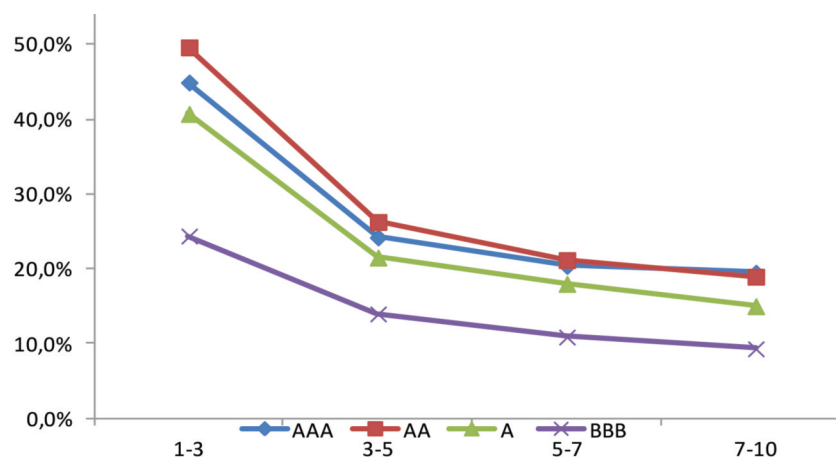
Ob upoštevanju prilagoditev za neplačila in znižanja bonitetne ocene, ki nam dajo boljšo oceno glede pričakovanega donosa posameznega kreditnega naložbenega razreda, je rezultat podoben. V tabeli in na sliki, ki sledita, lahko jasno vidimo, da se obveznice z najnižjo bonitetno oceno odrežejo še bistveno slabše, še posebno negativno pa izstopajo pri daljših ročnostih. Izračun prilagojenega donosa na zahtevani kapital (SCR) je izračunan po naslednji formuli:

$$\text{RoC} = (\text{ASW} - \text{Prilagoditev za neplačila (defaulte) in znižanje bonitetne ocene} + \text{Netvegana o. m.}) / \text{SCR}.$$

Tabela 8: Prilagojeni donos na zahtevani kapital SCR po posameznih bonitetnih razredih obveznic

Zapadlost (v letih)	Prilagojen RoC samo za defaulte %				Prilagojen RoC za defaulte in znižanje bonitetne ocene pod BBB%			
	AAA	AA	A	BBB	AAA	AA	A	BBB
1-3	45,0%	50,1%	41,8%	29,2%	44,9%	49,6%	40,7%	24,4%
3-5	24,3%	26,6%	22,7%	16,6%	24,2%	26,3%	21,5%	14,0%
5-7	20,5%	21,5%	19,2%	13,0%	20,4%	21,2%	18,0%	10,9%
7-10	20,0%	19,4%	16,3%	11,6%	19,5%	18,9%	15,0%	9,3%

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

Slika 3: Prilagojeni donos na SCR za stopnje neplačil in znižanje bonitetne ocene pod BBB po posameznih bonitetnih razredih obveznic

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, Moody`s, lastni izračuni.

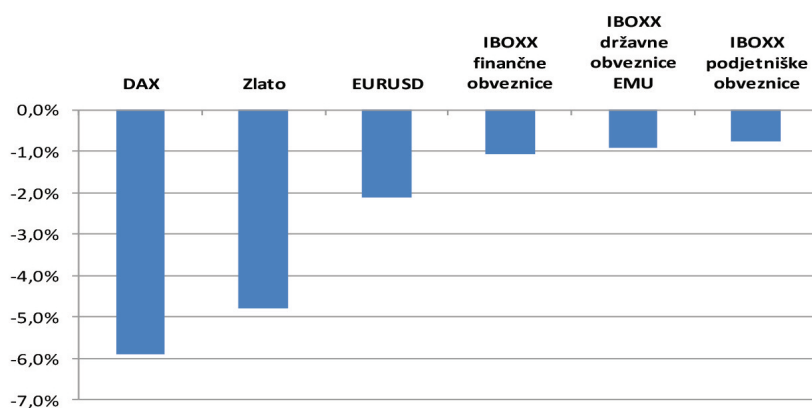
Ugotovimo lahko, da je z vidika razmerja med donosnostjo in zahtevanim kapitalom (SCR) po Solventnosti II bolj smiselno investirati v dolžniške finančne instrumente z višjo bonitetno oceno in krajšim trajanjem. Kapitalske zahteve za kreditno tveganje po Solventnosti II rastejo hitreje od pričakovane donosnosti ob slabšanju bonitetne ocene, kar privede do padajoče krivulje, ki kaže razmerje med donosnostjo in kapitalsko utežjo. V primeru presežka kapitala nad zahtevanim kapitalom (SCR) je treba ob omenjenih ugotovitvah upoštevati še druge dejavnike, kot so apetit zavarovalnice po tveganju, dolžina naložbenega horizonta, stanje presežka itd.

3.2.1 Valutno tveganje in dolžniške naložbe

Primerjava donosnosti na različnih kapitalskih trgih v različnih valutah kaže, da je doprinos k donosnosti na dolgi rok zaradi valutne izpostavljenosti po valutah različen, v glavnem pa relativno nizek za vse naložbene razrede (Kirn, 2007). Večina donosnosti je v povprečju povezana z naložbo v osnovni instrument (delnico, obveznico itd.), valutna izpostavljenost in gibanje deviznega tečaja pa na donosnost osnovnega instrumenta ne vplivata bistveno. Na srednji in kratki rok pa so seveda lahko odkloni od nepokrite enakosti obrestnih mer bistveno večji kot na dolgi rok in prihaja lahko do pomembnega vpliva deviznega tečaja na donosnost celotne naložbe. Bistveno bolj pa na naložbo v tuji valuti vpliva volatilitnost deviznega tečaja. Devizni tečaji so običajno bolj volatilni kot cene obveznic, zato je volatilitnost tujih obveznic s perspektive tujega investitorja bistveno večja od tiste za domačega investitorja, pri kateri nihanje deviznega tečaja ni pomembno.

Kako se v okviru metodologije tvegane vrednosti (VAR) obnašajo posamezne naložbe, je prikazano na naslednji sliki. VAR za izbrane naložbe, ki je predstavljen, je izračunan na osnovi zgodovinskih podatkih v obdobju od leta 2008 do 2012. Takrat je bilo realiziranih 1.305 dnevni donosnosti za vsak posamezni naložbeni razred. Dnevni VAR pri 99,5-odstotnem intervalu zaupanja predstavlja, zaokroženo navzdol, šesto najslabšo dnevno donosnost posameznega naložbenega razreda v tem obdobju. S slike lahko razberemo, da imajo delnice, zlato, devizni tečaj EURUSD višji VAR in po novi metodologiji višji SCR kot izbrane obveznice.

Slika 4: Dnevni VAR za izbrane naložbene razrede (99,5-% interval zaupanja)

Vir: Bloomberg, lastni izračuni.

Kapitalska utež po Solventnosti II za valutno izpostavljenost je glede na pričakovani nizek donos iz tega naslova relativno visoka. Vse naložbe v tujih valutah so s tega vidika smiselne le na varovani osnovi, torej brez valutnega tveganja. Kazen v obliki zaklenjenega dodatnega kapitala za obvezniške naložbe z nizko bonitetno ceno in daljšim trajanjem ter za valutno nevarovane naložbe je bistveno večja, kot je pričakovani donos takšnih naložb (Kirn, 2007).

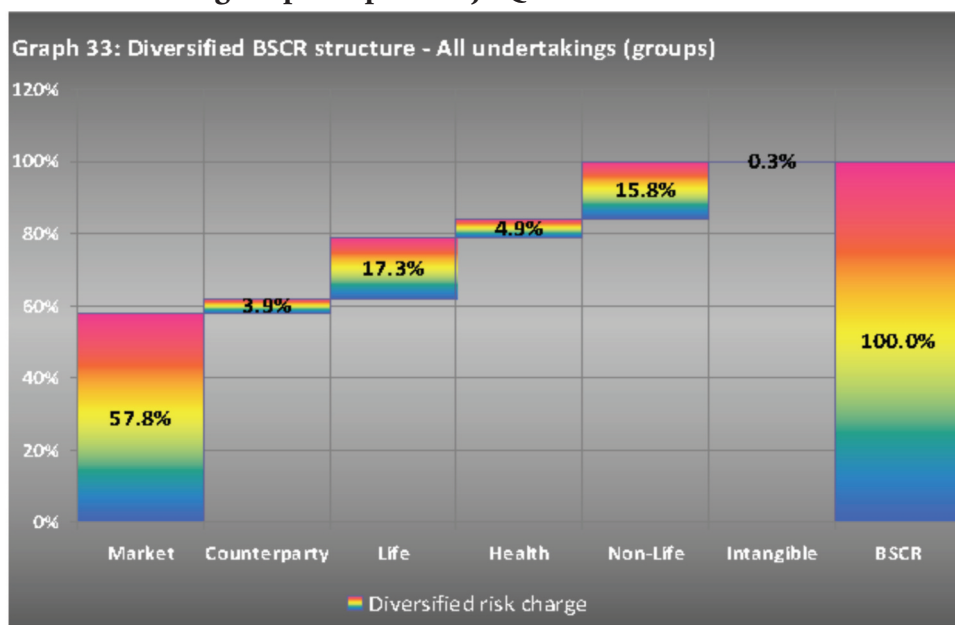
3.2.2 Dolžniške naložbe in ALM

Zavarovalnice imajo specifične obveznosti, ki jih je treba pri oblikovanju naložbene politike upoštevati. Ključno je koordinirano upravljanje z naložbami in obveznostmi hkrati (*Asset-Liability management, ALM*), kjer sta ključna parametra donosnost ali rast presežka naložb nad obveznostmi in njegova volatilitnost. Zavarovalnice poskušajo maksimizirati presežek naložb nad obveznostmi oziroma po Solventnosti II presežek nad SCR glede na želeno višino tveganja (volatilitnost presežka nad SCR). Krivulja učinkovitosti presežka prikazuje optimalne portfelje, ki maksimizirajo donosnost presežka ob dani volatilitnosti. Brez dodatnih izračunov lahko hitro ugotovimo, da so za zavarovalnice z vidika volatilitnosti presežka najmanj tvegane obveznice in ostali dolžniški instrumenti, saj imajo istosmerno volatilitnost kot obveznosti. Z vidika volatilitnosti presežka naložb nad obveznostmi so najbolj optimalne tiste naložbe, ki se obnašajo podobno kot obveznosti. Zavarovalnice so tako eden izmed največjih investitorjev v obveznice in v druge dolžniške instrumente. Solventnost II, ki uvaja pošteno vrednotenje vseh naložb in obveznosti, bo to naložbeno usmeritev le še utrdila. Više po krivulji učinkovitosti se nahajajo ostali optimalni naložbeni portfelji, ki vključujejo naložbe z višjo pričakovano donosnostjo (delnice, surovine itd.), a bistveno več prispevajo k volatilitnosti samega presežka. Katero strukturo naložb vzdolž krivulje učinkovitosti bo izbrala zavarovalnica, je odvisno od njenega apetita po tveganju, stanja presežka nad SCR in podobnih dejavnikov, raziskave in obnašanje zavarovalnic pa kažejo, da se zavarovalnice v povprečju odločajo za bolj varne in kapitalsko manj potratne naložbene kombinacije (BIS, 2011).

4 Spremembe v naložbeni politiki zavarovalnic zaradi uvedbe Solventnosti II

Rezultati zadnje kvantitativne študije QIS5 kažejo, da zavarovalnice v povprečju ne bodo nujno in takoj potrebovale dodatnega kapitala. A presežek kapitala zavarovalnic nad zahtevanim (SCR) bo nižji kot pod trenutno regulativo, kar bo najverjetneje pomenilo njegovo optimizacijo. Glede na strukturo zahtevanega kapitala (SCR), pri čemer se ga največ porabi za tržna tveganja, in dejstvo, da so naložbe praviloma bolj likvidne kot obveznosti, je upravičeno pričakovati, da se bo največji del optimizacije dogajal na strani naložb.

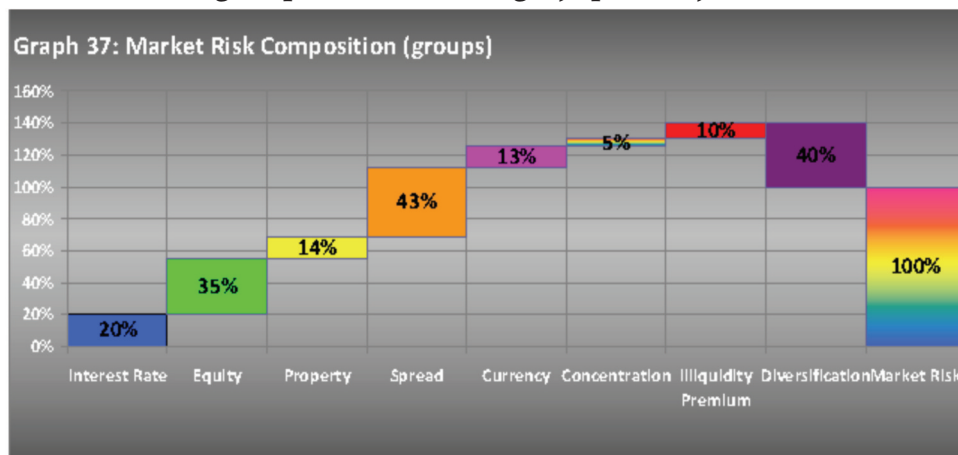
Slika 5: Struktura zahtevanega kapitala po študiji QIS5

Vir: EIOPA [20].

V sklopu tržnih tveganj odpade največji delež porabe kapitala zavarovalnic na kreditna tveganja (*Spread Risk*), zato se bo največji delež optimizacije dogajal prav med dolžniškimi naložbami.

Slika 6: Struktura zahtevanega kapitala za tržna tveganja po študiji QIS5

Vir: EIOPA [20].

Glede na rezultate zadnje kvantitativne študije in metodologijo izračuna zahtevanega kapitala je upravičeno pričakovati, da bodo zavarovalnice svoje naložbe usmerile proti bolj varnim dolžniškim instrumentom z višjo bonitetno oceno in nižjimi kapitalskimi zahtevami po Solventnosti II.

4.1 Vpliv Solventnosti II na različne naložbene razrede

4.1.1 Državne obveznice

Državne obveznice držav Evropskega gospodarskega prostora (European Economic Area, EEA) v lokalni valuti predstavljajo v okviru Solventnosti II netvegani naložbeni razred, ki ne porablja kapitala zavarovalnice. Regulatorna anomalija, ki favorizira ta naložbeni razred, lahko na finančnem trgu privede do učinka izrinjanja. Regulativa bo zavarovalnice še dodatno spodbudila, da bodo povečale izpostavljenost do evropskih držav. Povečano povpraševanje zavarovalnic po evropskih državnih obveznicah lahko povzroči padanje njihovih obrestnih mer (donosnost do dospelja). Največji učinek na obrestne mere je pričakovati predvsem na dolgoročnem segmentu, saj so tu zavarovalnice zaradi strukture svojih obveznosti najbolj aktivne. Ker nova regulativa povsem zanemara kreditno tveganje državnih obveznic, lahko to predvsem v uvidu trenutne dolžniške krize v državah EMU povzroči precejšnje finančno tveganje za zavarovalnice. Prevelika izpostavljenost temu naložbenemu razredu bi lahko v primeru finančnih težav ene ali več držav lahko vodila celo do sistemskih težav v zavarovalnem sektorju.

4.1.2 Podjetniške obveznice

Pričakovati je, da bo učinek Solventnosti II med posameznimi naložbenimi razredi med večjimi v naložbenem razredu **nefinančnih podjetniških obveznic**. Zavarovalnice enako kot pri državnih obveznicah predstavljajo enega od večjih investitorjev v dolžniške vrednostne papirje tudi na podjetniškem segmentu. Zahtevani kapital (SCR) za držanje podjetniških obveznic je odvisen od trajanja in bonitetne ocene. Vidimo lahko (Slika 1), da Solventnost II relativno bolj penalizira dolžniške vrednostne papirje z daljšo ročnostjo in slabšo boniteto. Obveznice s slabšo boniteto in daljšo ročnostjo imajo tako podobno kapitalsko utež kot delnice. Za zavarovalnice bodo postale podjetniške obveznice bistveno manj primerna naložbena oblika, še posebno pa bo to veljalo za dolgoročne podjetniške obveznice s slabšo boniteto. Posledica, ki se utegne odraziti na tem segmentu, je zmanjšano povpraševanje po dolgoročnih podjetniških obveznicah, in sicer predvsem izdajateljev s slabšo boniteto. To bo vplivalo na povišanje njihovih dolgoročnih obrestnih mer. Del tega zmanjšanja povpraševanja s strani zavarovalnic se bo verjetno prelil v

povečano povpraševanje po izdajah krajših ročnostih, del povpraševanja pa utegne celo povsem izzveneti, kar bo pomembno vplivalo na zagotavljanje finančnih virov za podjetja.

4.1.3 Finančne obveznice

Finančne obveznice (monetarne finančne institucije) so z vidika porabe kapitala obravnavane enako kot podjetniške in ostale (zunaj EEA držav) državne obveznice. Problem investiranja v finančne obveznice s strani zavarovalnic z vidika Solventnosti II je povezan predvsem s trenutno finančno krizo in regulativo, ki naj bi reševala nekatere posledice in vzroke finančne krize. Basel III zahteva od bank več dolgoročnega financiranja (izpolnitev NSFR, *net stable funding ratio*), po drugi strani pa bo z implementacijo RRD direktive (*Recovery and Resolution directive*) uzakonjeno, da bodo tudi nezavarovani upniki finančnih institucij (imetniki vseh nezavarovanih obveznic in ostalih dolžniških instrumentov) ustrezno prispevali svoj delež v primeru, če bodo propadli. Implementacija RRD direktive bo v praksi pomenila, da bodo bančne obveznice postale bolj tvegane, to pa se bo posledično odrazilo kot padec njihovih bonitetnih ocen. Podrejene in hibridne bančne obveznice postajajo za zavarovalnice še posebno tvegane, saj bodo v primeru težav banke, ko ta ne bo več izpolnjevala minimalnih regulatornih zahtev, odpisane ali pretvorjene v delniški kapital, in to še pred morebitno dodelitvijo državne pomoči (Sporočilo Evropske komisije o uporabi pravil o državni pomoči za podporne ukrepe v korist bank v okviru finančne krize). Regulatorne spremembe bodo posledično vplivale na zmanjšanje povpraševanja zavarovalnic po tem naložbenem razredu. To pa utegne pomembno vplivati na ceno, ki jo bodo morale banke v prihodnje plačevati za svoje vire.

4.1.4 Kritne obveznice

Kritne obveznice finančnih institucij predstavljajo naložbeni razred, ki ima po Solventnosti II zelo nizko kapitalsko utež in utegne v portfeljih zavarovalnic v veliki meri nadomestiti nezavarovane finančne obveznice. Gre za nizko tvegan in visoko reguliran naložbeni razred, ki ima v primeru stečaja izdajatelja prednostni položaj pri poplačilu iz kritnega premoženja. Dobro definirana regulativa je pripomogla k visokemu ugledu tega naložbenega razreda, ki ga odlikujejo visoka likvidnost, visoka bonitetna ocena in cenovna transparentnost. Svet Evropske unije je junija 2013 v zvezi z implementacijo RRD direktive zavzel jasno stališče o določenih obveznostih bank, ki ne pridejo v poštev za bail – in med njimi so tudi kritne obveznice (sporočila Sveta Evropske unije).

4.1.5 Delnice

Delnice se kot naložbeni razred z vidika razmerja med donosnostjo in zahtevanim kapitalom odrežejo slabše kot visoko kakovostne obveznice. Kapitalska utež za globalne delniške naložbe (EEA/OECD države) znaša 39 odstotkov njihove tržne vrednosti. V primeru stroškov kapitala zavarovalnice v višini od 10 do 12 odstotkov bi to pomenilo, da bi morale delnice, da bi lahko pokrili stroške kapitala, na dolgi rok prinašati v povprečju vsaj od 3,9 do 4,68 odstotka na leto (5,07–5,85 % če upoštevamo še garantirano donosnost obveznosti v višini 3 % letno). Učinek diverzifikacije v skladu s standardnim modelom zahtevani kapital za delniške naložbe še ustrezno zniža v odvisnosti od same strukture portfelja med različne naložbene razrede. Donosnost, ki bi jo morale v povprečju dosegati delniške naložbe na dolgi rok glede na zahtevane stroške kapitala, se zdi v skladu s trenutnimi pričakovanji na finančnih trgih dosegljiva. Za zavarovalnice z daljšim naložbenim horizontom, večjim apetitom po tveganju in višjim presežkom kapitala nad zahtevanim bodo delnice še vedno predstavljale zanimiv naložbeni razred. V okviru obvezniških naložb daje Solventnost II prednost obveznicam z višjo bonitetno oceno.

4.2 Koordinirano upravljanje z naložbami in obveznostmi (ALM)

Solventnost II uvaja pošteno vrednotenje naložb in obveznosti. Po novem bo tako za zavarovalnice ključno koordinirano upravljanje z naložbami in obveznostmi hkrati (t. i. ALM). Pomembnejše bo postalo spremljanje donosnosti naložb glede na spremembo v obveznostih in ne več le sledenje izbranemu indeksu

na strani naložb. Neuskklajenost trajanja med obveznostmi in naložbami (*duration gap*) bo zahtevala dodatni kapital (SCR), zato bodo zavarovalnice preko svojih naložb poskušale to neskladje odpraviti. Zavarovalnice (predvsem življenjske) imajo v primerjavi z ostalimi finančnimi posredniki izrazito dolgoročne obveznosti. Da bi uskladile trajanje na strani naložb, bodo zavarovalnice investirale v finančne instrumente, ki porabijo najmanj regulatornega kapitala, to pa so državne obveznice EEA držav. Poleg državnih obveznic EEA držav bodo z vidika porabe kapitala za ta namen ugodni še obrestni izvedeni finančni instrumenti (IRS), ob predpostavki, da bo tveganje nasprotne stranke minimizirano z netiranjem medsebojne izpostavljenosti in zastavo ustreznih naložb z ustrežno pravno dokumentacijo (ISDA, CSA) ali pa njihova uporaba standardizirana preko terminskih borz. Uporaba različnih ALM orodij, s katerim bodo zavarovalnice optimirale svoj ekonomski in zahtevani kapital, bo povečala uporabo tudi ostalih izvedenih finančnih instrumentov (Swaptions, CDS, Caps, Floors itd.) in drugih visoko strukturiranih finančnih produktov (EDHEC, 2006).

Upravljanje naložb bo z uvedbo Solventnosti II postalo bistveno bolj kompleksno, kot je bilo do zdaj. Pomembno bo postalo optimiranje naložbene alokacije glede na pričakovano donosnost naložbenih razredov in njihovo volatilitnost, zahtevani kapital (SCR), donosnost kapitala, strukturo obveznosti itd. Glede na trenutno makroekonomsko stanje svetovnega gospodarstva (finančna kriza), ko smo priča izredno nizkim dolgoročnim obrestnim meram, bi lahko to stanje sčasoma povzročilo zavarovalnicam velike težave, saj imajo obveznosti, na katere garantirajo določeno minimalno donosnost. Sčasoma bi se lahko zavarovalnice znašle v situaciji, ko bodo zaradi nizkih obrestnih mer na strani naložb (reinvestiranje v v. p. z nizko donosnostjo do dospetja) te začele najedati kapital zavarovalnice. Kako bo dalj časa trajajoče stanje izredno nizkih obrestnih mer v ekonomiji vplivalo na naložbeno politiko zavarovalnic, je odvisno od razlike med pričakovano donosnostjo posamezne naložbe in višino garantirane donosnosti obveznosti posamezne zavarovalnice, presežka kapitala nad zahtevanim, zahtevanega kapitala posamezne naložbe, apetita po tveganju zavarovalnice itd. Če predpostavimo garantirano donosnost obveznosti v višini tri odstotke letno in jo primerjamo s pričakovanimi donosi posameznih obvezniških razredov naložb (pri obveznicah pričakovana donosnost izraža trenutno povprečno tržno donosnost do dospetja), lahko iz naslednje tabele hitro razberemo, da trenutna pričakovana donosnost obveznic v povprečju ne dosega več rasti obveznosti.

Tabela 9: Pričakovana donosnost obvezniških naložbenih razredov

Vrsta obveznice	Državne	Finančne	Podjetniške	Kritne	Slovenija	High yield
Pričakovana donosnost / YtM	2%	2,10%	2%	1,60%	5,25%	5,10%

Vir: Bloomberg, oktober 2013.

Zavarovalnice bodo zaradi specifične situacije na finančnih trgih prisiljene iskati naložbe z višjo pričakovano donosnostjo, hkrati pa bistveno bolj uporabljati napredna ALM orodja. Naložbe z višjo pričakovano donosnostjo, kot so delnice (enako velja za druge tvegane naložbene razrede), porabijo v okviru standardnega modela zelo veliko kapitala (SCR), kljub temu da je mogoče z njimi dolgoročno dosegati višjo donosnost ob relativno nižjem tveganju na dolgi rok (koncept časovne diverzifikacije). Statično delniško izpostavljenost, ki je z vidika porabe regulatornega kapitala zelo potratna, naj bi zamenjale različne dinamične strategije (CPPI, dinamične *core-satellite* strategije, uporaba *put* opcij v kombinaciji z delniško izpostavljenostjo itd.). Dinamične delniške strategije bi lahko v okviru (delnih) internih modelov imele bistveno nižjo kapitalsko utež, hkrati pa bi zavarovalnicam omogočale, da bi na dolgi rok lahko pobrale del dolgoročne tržne premije za tveganja, ki izhajajo iz teh naložb. Bistvena lastnost dinamičnih strategij je, da upoštevajo kratkoročne regulatorne omejitve, a hkrati zasledujejo dolgoročni naložbeni horizont, tako da dinamično prilagajajo izpostavljenost delniškim naložbam. Cilj dinamičnih strategij investiranja je, da se na eni strani omeji izguba na način, da je zahteva po regulatornem kapitalu čim manjša, in po drugi strani, da sta izpostavljenost do delnic in s tem potencial za rast čim večja. EDHEC inštitut je v sodelovanju s podjetjem Russell Investments na to temo oblikoval več serij kapitalsko ugodnih delniških indeksov (EDHEC, 2012a).

5 Posledice sprememb naložbene politike zavarovalnic zaradi uvedbe Solventnosti II

Z veliko verjetnostjo lahko pričakujemo, da se bo naložbena politika evropskih zavarovalnic zaradi uvedbe Solventnosti II spremenila. Posledice realokacije med dolžniškimi naložbenimi razredi bodo negativno občutila predvsem finančna in nefinančna podjetja, saj bodo zavarovalnice občutno manj povpraševale po njihovih obveznicah. Najbolj se utegnejo naložbe s strani zavarovalnic zmanjšati prav na dolgoročnem segmentu. Za banke bo zmanjševanje dolgoročnih virov pomenilo dodatno zmanjševanje kreditne aktivnosti, podražitev teh virov pa bodo banke najverjetneje prenesle naprej na kreditojemalce, z vsemi negativnimi posledicami za gospodarstvo. Študija EDHEC inštituta (EDHEC, 2012b) kaže, da bi lahko podjetja z nižjimi bonitetnimi ocenami (BBB in nižje) naletela na resne težave pri pridobivanju dolgoročnih finančnih virov. Glede na vlogo, ki jo imajo zavarovalnice pri zagotavljanju dolgoročnih finančnih virov tako za finančna kot za nefinančna podjetja, bi to lahko imelo resne posledice za celotno ekonomijo.

Zavarovalnice so kot izrazito dolgoročen investitor manj občutljive na vsakodnevne spremembe cen dolžniških instrumentov. Zmožnost zavarovalnice, da krije dolgoročne obveznosti iz svojih zavarovalnih polic, praviloma ni odvisna od dnevne volatilnosti dolžniških vrednostih papirjev. Zgodovinski podatki tudi kažejo, da so cene obveznic v povprečju bolj volatilne, kot to implicira dejanska verjetnost neplačil (Reid et al., 2012). Zaradi specifičnosti Solventnosti II se bodo zavarovalnice iz dolgoročnih »*buy and hold*« investitorjev spremenile v bistveno bolj občutljive investitorje, odvisne od dnevnih sprememb na finančnih trgih. Dolgoročna naložbena usmeritev zavarovalnic in relativna neobčutljivost na dnevne spremembe cen obveznic v portfeljih zavarovalnic je imela pozitivne učinke na finančne trge, saj je predstavljala vir stabilnosti. Prav tako so zavarovalnice zaradi specifičnih obveznosti lahko zagotavljale pomemben del financiranja za manj likvidne naložbe (posojila, infrastrukturni projekti, nepremičnine). Sprememba v regulativi bo verjetno vplivala na manjše zanimanje zavarovalnic za manj likvidne naložbene razrede, hkrati pa bo lahko povečala prociklično obnašanje zavarovalnic zaradi poštenega vrednotenja naložb in obveznosti. Zgoditi se utegne, da si bodo postale naložbene politike zavarovalnic zaradi uvedbe Solventnosti II bolj podobne. To pa utegne vplivati na povečano koncentracijo določenih kapitalsko ugodnih naložbenih razredov (državnih obveznic EEA) in bo lahko negativno vplivalo na finančne trge (večja volatilnost) ter povečalo procikličnost v ekonomiji. V samo formulo za izračun kapitala so bili od QIS5 dalje do zdaj sicer vgrajeni določeni proticiklični elementi, a je njihov učinek premajhen, da bi bila naložbena politika zavarovalnic po uvedbi nove regulative lahko bolj proticiklična.

Zavarovalnice kot dolgoročni investitor bodo morale zaradi **nove regulative z izrazito kratkoročnim horizontom** spremeniti svojo naložbeno politiko bolj v smeri netveganih naložb. Kljub temu da imajo zavarovalnice dolgoročen naložbeni horizont in bi lahko imele v svojih portfeljih večji delež dolgoročnih naložbenih razredov, kot so na primer delnice, je strošek v obliki dodatno zahtevanega kapitala v večini primerov previsok. Zaradi bolj kratkoročne naložbene usmeritve se zavarovalnice odrekajo tržni premiji za tveganje, ki bi jo lahko realizirale na dolgi rok. Oportunitetna izguba zavarovalnic zaradi uvedbe teh kratkoročnih regulatornih omejitev bo glede na študije visoka. Študija Shija in Werkerja celo kaže, da bi lahko na dolgi rok prišlo celo do od 2,5 do 3,8-odstotne oportunitetne izgube premoženja na leto (Shi, Werker, 2012). Posledica umika zavarovalnic iz nelikvidnega in dolgoročnega segmenta finančnega trga bi lahko povišala posamezne premije za tveganje (pribitki nad netvegano obrestno mero) in pomembno zmanjšala ponudbo dolgoročnega kapitala, ki ga potrebuje ekonomija za normalno delovanje.

Uporaba ALM orodij in tehnik v zavarovalnicah bo povečala **uporabo izvedenih finančnih instrumentov**. Ker se preko terminskih borz trguje le s standardiziranimi izvedenimi finančnimi instrumenti, z večino nestandardiziranih instrumentov pa se trguje bilateralno, lahko to privede do povečane izpostavljenosti do posameznih finančnih institucij (tveganje nasprotne stranke) in potencialno sistemskih težav, če bi

nekatero institucije propadle. Dobro upravljanje s tveganji na tem področju bo z uvedbo Solventnosti II postalo za zavarovalnice ključno.

Bolj **homogena naložbena politika evropskih zavarovalnic**, ki bo mnogo bolj odvisna od tega, kar se dogaja na strani obveznosti (*Liability Driven Investment*, LDI), bo lahko v prihodnje pomembno vplivala na kapitalski položaj zavarovalnice. Solventnost II uvaja pošteno vrednotenje naložb in obveznosti. Pri izračunu pošteno vrednosti obveznosti je eden izmed ključnih faktorjev netvegana diskontna obrestna mera. Realokacija naložb iz kapitalsko neugodnih (delnice, podjetniške obveznice itd.) v kapitalsko ugodnejše EEA državne obveznice bi lahko zaradi povečanega povpraševanja vplivala še na dodatno zniževanje dolgoročnih netveganih obrestnih mer, kar bi zaradi padca diskontne obrestne mere povzročilo še dodaten dvig na strani obveznosti in poslabšanje kapitalске ustreznosti zavarovalnice (BIS, 2011).

6 Odprte dileme

Pri EIOPA so s kvantitativnimi študijami ugotovili, da povsem tržno/ekonomsko vrednotenje naložb in obveznosti povzroča preveliko volatilito kapitalске (ne)ustreznosti, zato so to poskušali z različnimi metodami nekoliko zgladiti (*Long Term Guarantee Assessment*, LTGA). V okviru LTGA študije je EIOPA poskušala ugotoviti, kako čim bolj optimalno ovrednotiti dolgoročne obveznosti zavarovalnic, tako da bo na eni strani zagotovljena ustrezna varnost za zavarovance, hkrati pa se zavarovalnicam ne bi postavljalo preostrogih omejitev pri tržnem vrednotenju naložb glede na obveznosti. Zavarovalnice so predvsem zaradi svojih dolgoročnih obveznosti izrazito dolgoročen investitor in s tem pomemben ponudnik dolgoročnih finančnih virov za ekonomijo, ki pa bi lahko zaradi uvedbe Solventnosti II in povsem tržnoekonomskega pristopa pomembneje upadli. Zamuda pri implementaciji Solventnosti II je bila deloma povezana tudi z dodatnimi kvantitativnimi in kvalitativnimi študijami v okviru LTGA. Do največjega potencialnega vpliva na naložbeno politiko zavarovalnic bi lahko prišlo prav zaradi uvedbe specifičnih izravnalnih faktorjev, in sicer gre za t. i. »*Matching Adjustment* (MA)« in »*Countercyclical Premium* (CCP)« oziroma po novem »*Volatility Balancer*«.

Matching Adjustment (MA) predstavlja premijo za nelikvidnost za dolžniške finančne instrumente in se izračuna kot razlika med kreditnim pribitkom (*Asset swap spread*, ASW) posamezne obveznice in temeljnim kreditnim pribitkom posamezne obveznice. Temeljni kreditni pribitek (*fundamental spread*) se izračuna kot vsota prilagoditve za neplačila in znižanje bonitetne ocene v bazičnih točkah, njegovo vrednost pa objavi EIOPA in ne more biti nižja od 75 odstotkov dolgoročnega kreditnega pribitka posameznega dolžniškega naložbenega razreda. MA se »kvalificira« pri obveznostih, ki so povsem predvidljive (denarni tokovi tako obveznosti kot naložb so fiksni brez opcij odpoklicev in odstopov ...), preko višje diskonte obrestne mere in na drugi strani pri naložbah preko nižjega SCR za kreditno tveganje (*Spread Risk*). Pri takšnih obveznostih se lahko določi del portfelja, ki krije te obveznosti. Naložbe v tem portfelju se bodo držale do zapadlosti, potreb po prodaji zaradi predvidljivosti obveznosti ne bo. Kapitalška zahteva za kreditno tveganje v tem primeru ni več potrebna, je pa potrebna kapitalška zahteva za sama neplačila. A ta je nižja. Stopnje neplačil (*default*) so se zgodovinsko gledano pokazale za precej manj izrazite, kot jih v določenih trenutkih izkazujejo volatilito kreditnih pribitkov. Iz naložb, ki krijejo prej omenjene obveznosti, se izračuna »odpustek« (*Matching Adjustment*). Za faktor MA se nato poveča pribitek na diskontno krivuljo, s katero se diskontira obveznosti, tako pa dobimo nižje obveznosti in s tem več t. i. presežka sredstev nad obveznostmi (*basic own funds*), ki je osnovni del kapitala. S t. i. *Countercyclical Premium* (CCP) pa je želela EIOPA zgladiti bolj »sistematične« pretrese na finančnih trgih, in sicer za tisti del obveznosti, za katere zavarovalnica ne bo ustrezala kriterijem za MA odpustek. Po ugotovljenem pretresu naj bi EIOPA naknadno določila odpustek, ki bi se prištel krivulji, s katero se diskontira obveznosti. S tem bi tako kot pri MA dobili nižje obveznosti oziroma večji razpoložljivi kapital.

Odločitev EIOPA glede na zadnjo študijo LTGA je, da se »*Countercyclical Premium* (CCP)« ne uvede, nadomesti se ga z bolj predvidljivo mero, kot je t. i. »*Volatility Balancer*«. EIOPA predlaga le uvedbo »*Matching Adjustment* (MA)«, in sicer v strogi različici (*Classical Matching Adjustment*), ki med drugim zahteva, da so obveznosti povsem predvidljive (npr. rente). To pomeni, da bo uporabnost MA relativno omejena, še posebno pa to velja za zavarovalnice v kontinentalni Evropi.

Specifični izravnalni faktorji – še posebno pa v manj strogi različici, pri katerih EIOPA ne zahteva povsem predvidljivih obveznosti, poleg tega pa so tudi ostale zahteve manjše (*Extended Matching Adjustment*) –, bi lahko, če bi bili vpeljani, pomembneje vplivali na naložbeno politiko evropskih zavarovalnic. Podjetniške obveznice bi zaradi tega lahko postale bistveno bolj zanimive, kot predvideva trenutni predlog kapitalskih zahtev; pričakovati bi bilo celo povečano povpraševanje po tem naložbenem segmentu. V uvidu nizkih obrestnih mer zaradi finančne krize bi zavarovalnice lahko povečale izpostavljenost do obveznic z nižjo bonitetno oceno (*high yield*), saj bi bila potreba po kapitalu (SCR) zaradi odpustkov (MA) bistveno nižja, kot je po trenutnem predlogu EIOPA. V naslednji tabeli so analizirani učinki iz naslova MA za različne razrede podjetniških dolžniških finančnih instrumentov.

Tabela 10: *Matching Adjustment* (MA) za različne razrede podjetniških obveznic

Rating	Trajanje	Naložbeni razred	ASW	Prilagoditev za defaulte b.t.	Prilagoditev za znižanje bonitetne ocene b.t.	75% - LTA	Fund. spread	MA	Delta L
AAA	<5	Podjetniški, dolžniški	-10,00	5,33	4,78	5,46	10,10	-20,10	-0,60%
AAA	[5,10)	Podjetniški, dolžniški	10,00	5,55	4,78	10,05	10,33	-0,33	-0,03%
AAA	[10,15)	Podjetniški, dolžniški	30,00	5,11	4,78	24,13	24,13	5,87	0,59%
AAA	15+	Podjetniški, dolžniški	35,00	5,11	4,78	24,13	24,13	10,87	1,30%
AA	<5	Podjetniški, dolžniški	20,00	5,19	12,55	30,94	30,94	-10,94	-0,33%
AA	[5,10)	Podjetniški, dolžniški	45,00	5,76	12,55	36,79	36,79	8,21	0,68%
AA	[10,15)	Podjetniški, dolžniški	60,00	5,40	12,55	59,93	53,93	6,07	0,61%
AA	15+	Podjetniški, dolžniški	75,00	5,40	12,55	59,93	53,93	21,07	2,53%
A	<5	Podjetniški, dolžniški	30,00	9,55	28,39	77,24	77,24	-47,24	-1,42%
A	[5,10)	Podjetniški, dolžniški	65,00	12,99	28,39	75,00	75,00	-10,00	-0,80%
A	[10,15)	Podjetniški, dolžniški	70,00	13,10	28,39	86,41	86,41	-16,41	-1,64%
A	15+	Podjetniški, dolžniški	120,00	13,10	28,39	95,59	95,59	24,41	2,93%
BBB	<5	Podjetniški, dolžniški	80,00	34,36	35,58	192,08	192,08	-112,08	-3,36%
BBB	[5,10)	Podjetniški, dolžniški	130,00	37,43	35,58	144,54	144,54	-14,54	-1,16%
BBB	[10,15)	Podjetniški, dolžniški	155,00	37,34	35,58	144,54	144,54	10,46	1,05%
BBB	15+	Podjetniški, dolžniški	180,00	37,34	35,58	144,54	144,54	35,46	4,26%

Vir: EIOPA [19], Bloomberg, lastni izračuni.

Kreditni pribitek (ASW) je izračunan na podlagi tržnih podatkov (Bloomberg), temeljni kreditni pribitek (*Fundamental spread*) je bil objavljen pri EIOPA, MA pa se izračuna kot razlika med ASW in temeljnim kreditnim pribitkom. V zadnjem stolpcu (Delta L) je ocenjen učinek na obveznosti iz naslova MA, izračunan kot produkt trajanja in MA. Vidimo lahko, da imajo določeni razredi obveznic pozitiven MA in s tem pozitiven učinek na kapital zavarovalnice (nižji SCR).

Analiza učinkov Solventnosti II je temeljila na uporabi standardnega modela, ki ga predlaga EIOPA. Raziskave kažejo, da je standardni model sicer bolj enostaven za uporabo, a da ne odraža pravilno vseh tveganj, ki so jim posamezne zavarovalnice izpostavljene. Interni modeli omogočajo, da zavarovalnice

prilagodijo izračun kapitala lastnim specifikam. V okviru modula tržnih tveganj in uporabe internega modela prihaja do največjih razlik predvsem pri obravnavi državnih obveznic EEA držav. Interni modeli obveznic EEA držav določajo različne kapitalske uteži skladno z njihovim dejanskim tržnim tveganjem. Raziskave še kažejo, da standardni model glede na internega podcenjuje tržno tveganje obveznic z nižjo bonitetno oceno in preceni tveganje tistih obveznic z višjo bonitetno oceno. Prav tako je po internem modelu skupna SCR kapitalska utež za podjetniške obveznice in delnice nižja kot po standardnem modelu, kar pomeni, da bi se zavarovalnicam splačalo za tržna tveganja uporabljati delne interne modele (Gatzert, Martin, 2012). Enak sklep je razviden tudi iz rezultatov študije QIS 5 (QIS, 2011), kjer znaša celotni SCR za zavarovalne skupine po internem modelu 80 odstotkov tistega po standardnem modelu. Uporaba internih modelov bi lahko zavarovalnicam omogočala več maneverskega prostora pri naložbeni politiki, s tem pa bi lahko bili zaključki analize deloma drugačni od predstavljenih.

7 Sklep

Naložbeni politiki evropskih zavarovalnic se zaradi uvedbe Solventnosti II obetajo korenite spremembe. Zaradi specifične metodologije izračuna kapitala bodo favorizirane predvsem državne obveznice EEA držav in kratkoročne podjetniške obveznice z visoko bonitetno oceno. Delniške in druge dolgoročne dolžniške naložbe z nižjo bonitetno oceno bodo postale za zavarovalnice bistveno manj privlačne. Aktivno upravljanje s tržnimi tveganji bo postalo pomembnejše, saj bo vplivalo na zahtevani kapital zavarovalnice. Neuskkljenost trajanja naložb in obveznosti bodo zavarovalnice odpravljale predvsem z dolgoročnimi državnimi obveznicami EEA držav ali z izvedenimi finančnimi instrumenti. Zaradi finančne krize in obdobja nizkih obrestnih mer se bodo zavarovalnice posluževale različnih dinamičnih delniških strategij, s katerimi bodo poskušale dosegati primerno donosnost ob nižjih kapitalskih zahtevah. Kratkoročni regulatorni horizont Solventnosti II bo spremenil naložbeno politiko zavarovalnic, tako da bodo pri investiranju tudi te zasledovale bolj kratkoročne cilje, s tem pa bodo predvsem banke in druga podjetja pomembno prikrajšale za dolgoročne in stabilne vire financiranja. Vloga zavarovalnic kot pomembnega vira stabilnosti na finančnih trgih bo zaradi uvedbe Solventnosti II in koncepta tržnega vrednotenja naložb in obveznosti bistveno zmanjšana.

8 Literatura in viri

- Agencija za zavarovalni nadzor: Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leti 2012, 2013.
- BIS: Bank for International Settlements CFGS Papers: Fixed Income strategies of insurance companies and pension funds, 2011.
- EDHEC: The Impact of IFRS and Solvency II on Asset-Liability Management and Asset Management in Insurance Companies, 2006.
- EDHEC: Introducing the EDHEC-Risk Solvency Benchmarks – Maximising the Benefits of Equity Investments for Insurance Companies facing Solvency II Constraints, 2012a.
- EDHEC: The Impact of Solvency II on Bond Management, 2012b.
- EIOPA: <https://eiopa.europa.eu/activities/insurance/solvency-ii/index.html>, 31. 3. 2013.
- EIOPA: Technical Findings on the Long - Term Guarantees Assessment, 2013.
- Gatzert, N., Martin, M.: Quantifying credit and market risk under Solvency II: Standard approach versus internal model Original Research Article, Insurance: Mathematics and Economics, Volume 51, Issue 3, november 2012, str. 649–666.
- Hite, G., Warga, A.: The Effect of Bond-Rating Changes on Bond Price Performance, Financial Analysts Journal, Volume 53, No. 3, 1997, str. 35–51.
- Insurance Europe: European Insurance in Figures, 2013.
- J. P. Morgan: European Rate Research: Slovenia Not as threatening as feared, 2013.
- Kirn, J.: Valutna izpostavljenost kot del naložbene politike institucionalnih investitorjev. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2007. 94 str.

-
- Maginn, J. L. et al.: *Managing Institutional Investor Portfolios, Managing Investment Portfolios: A Dynamic Process*, tretja izdaja, 2007.
 - Moody's: *Corporate default and recovery rates, 1920–2007*.
 - Reid, J., Burns, N., Stakhiv, S.: *Deutsche Bank Research: 2012 Default Study*, 2012.
 - Shi, Z., Werker, B. J. M.: *Short-horizon regulation for long-term investors* Original Research Article, *Journal of Banking & Finance*, Volume 36, Issue 12, december 2012, str. 3227– 3238.
 - Sporočilo Evropske komisije o uporabi pravil o državni pomoči za podporne ukrepe v korist bank v okviru finančne krize. Uradni list Evropske unije, št. 2013/C, 216/01.
 - Sporočilo Sveta Evropske unije. *Presse*, 270, 11228/13.
 - QIS5: *EIOPA QIS 5 Technical Specification*, 2010.
 - QIS5: *EIOPA Report on the fifth Quantitative Impact Study (QIS5) for Solvency II*, 2011.
 - UBS: *UBS Investment research: Allocation under Solvency II*, 2012.

¹ Prilagoditev za pričakovana neplačila v b. t. = Kumulativna verjetnost neplačil * LGD/T;

Prilagoditev za pričakovana znižanja bonitetne ocene v b. t. = \sum Verjetnost znižanja bonitetne ocene pod BBB*; Povprečna MtM izguba zaradi znižanja bonitetne ocene/T.

2 Enake pokojnine iz obveznega zavarovanja za vse

Miroslav Ekart

Povzetek: Nastanek prvih pokojninskih sistemov nas lahko veliko nauči. Meja za upokojitev je bila postavljena zelo visoko, v nekaterih sistemih je veljal premoženjski cenzus. Glede na število delavcev je bilo nekdanj upokojencev zelo malo in težav s financiranjem ni bilo. A v Sloveniji je zdaj upokojenih že skoraj 30 odstotkov vsej državljanov. Država tega ne zna rešiti, zato krči pravice obstoječih in prihodnjih upokojencev. Smer je jasna: čakajo nas bolj ali manj enake pokojnine za vse. Tudi uvedba cenzusa za pridobitev pokojnine ali visoka upokojitvena starost ni primerjalno nobena novost in nas lahko kmalu doleti. Prostovoljno dopolnilno pokojninsko zavarovanje (PDPZ) pa deluje, vendar le v omejenem obsegu, tj. le za tiste, ki po poteku 10 let niso predčasno pobrali sredstev in ki varčujejo blizu maksimalnega možnega zneska, to je 5,84 odstotka bruto plače. Spričo zapisanega predlagam, da se vpelje spodbudo za dodatno pokojninsko varčevanje. Gre za to, da bi bili v podjetjih s pet zaposlenimi zavarovani vsi, razen tistih, ki zavarovanja ne želijo skleniti. Bistvo predloga je v tem, da ohranimo prostovoljnost v PDPZ. To pomeni, da lahko zavarovanec kadarkoli, na začetku ali med trajanjem zavarovanja, odstopi od sodelovanja. Izkušnje iz tujine kažejo, da se v takih primerih (autoenrolment) vključi v zavarovanje približno 70 odstotkov vseh zajetih delavcev.

Summary: A great deal can be learned from the creation of the first state pension systems. The retirement age was very high, and some countries had an income or property census in place. There were very few people in retirement compared to the number of workers, so there were no difficulties with financing the system. Currently in Slovenia, almost 30% of the population is retired. As the state is unable solve this problem, it is shrinking rights to current and future pensioners. The direction is clear: we are headed toward more or less equal pensions for everyone. Setting an income census or a high retirement age are not new solutions. Voluntary supplementary pension insurance is working, but only for those who do not withdraw their assets after the first ten years, and who make full use of the tax break, which is 5.84% of gross salary. My suggestion is, therefore, to boost supplementary pension insurance; specifically, in all companies with more than five employees, all employees must be insured, unless they explicitly opt not to be insured. The essence of this suggestion is to maintain the status of voluntary insurance. At any given moment, the insured employee can opt out of the insurance scheme at his or her own will. Foreign experience of such "auto-enrolment" systems shows that approximately 70% of workers join the system.

* Prva osebna zavarovalnica, d.d.

1 Uvod

Novi pokojninski zakon ZPIZ-2¹ obsega podobno kot prejšnji ZPIZ-1² približno 400 členov. Polovica zakona je namenjena obveznemu »državnemu« zavarovanju, druga polovica pa prostovoljnemu dodatnemu pokojninskemu zavarovanju.

Večina empiričnih podatkov iz obveznega pokojninskega zavarovanja kaže na to, da smo že priča bistvenemu krčenju pravic iz obveznega zavarovanja in da se bo to nadaljevalo še v prihodnje. Da bi lahko razumeli, zakaj prihaja do takšnih znižanj, moramo nujno pogledati v obdobje samega začetka pokojnin. Nato si bomo ogledali, kje smo po dvanajstih letih obstoja prostovoljnega dopolnilnega pokojninskega zavarovanja (PDPZ) (to je druga polovica pokojninskega zakona), in predstavili rešitve, ki bi lahko delovale.

2 Razvoj prvih pokojnin v Nemčiji, Veliki Britaniji in ZDA

Poenostavljeno lahko nastop upokojitve definiramo kot trenutek, ko oseba zaradi starosti preneha delati in začne od države prejemati pokojnino. Sam koncept pokojnine je gledano zgodovinsko oziroma civilizacijsko razmeroma nov. Pred tem so ljudje praktično brez izjeme preprosto delali, dokler so zmogli. Če si nehal delati, si praviloma ostal brez dohodka.

Nemčija je kot prva država na svetu vpeljala socialno zavarovanje za starostno pokojnino.³ Idejo je javnosti prvič uradno predstavil sam nemški cesar leta 1881, dejansko pa je bila uvedena osem let zatem, tj. leta 1889. Upokojitvena starost je bila določena na 70 let. Takratni nemški kancler Otto von Bismarck je bil ob sami uvedbi pokojnin star 74 let. Povprečno življenjsko pričakovanje za moške je bilo takrat 35 let, za ženske pa 38 let. Z zdajšnjega vidika je povsem nepredstavljivo, da bi bila upokojitvena starost določena pri dvakrat višji starosti, kot ljudje v povprečju živijo. To bi pomenilo, da bi bila današnja meja pri 150 letih, kar je seveda povsem nesmiselno. Je pa takratna meja 70 let denimo smiselno primerljiva z današnjo mejo približno 80 do 90 let. Sredi prve svetovne vojne v letu 1916 so upokojitveno starost znižali s 70 let na 65 let. V državah Zahodne Evrope se je ta starost pogosto obdržala do danes oziroma se zdaj podaljšuje.

Velika Britanija je sprejela zakon o starostnih pokojninah⁴ leta 1908.⁵ Starostna meja je bila postavljena na 70 let. Večina prejemnikov so bile ženske. Pokojnina je znašala mesečno pet šilingov, poročeni so prejemali nekoliko več. Postavljen je bil tudi cenzus na letne dohodke (takrat 21 funtov in 10 šilingov) in samo tisti, ki cenzusa niso dosegali, so bili upravičeni do pokojnine. Dodatno so pokojnino dobivale samo osebe z dobro osebnostjo (t. i. *character test*). Tako je na primer niso dobili obsojenci na zaporno kazen za obdobje 10 let po prestani kazni, alkoholiki, umski bolniki v oskrbi in osebe, ki niso vse življenje delale v skladu svojimi zmoglostmi. Eden od pogojev za pridobitev pokojnine je bilo tudi vsaj 21 let bivanja in dela v Veliki Britaniji. Za izplačila je skrbela državna poštna služba.

V ZDA so leta 1934 sprejeli zvezni zakon o upokojitvah na železnici⁶ in določili upokojitveno starost 65 let. Po aktuarski preveritvi navedene starosti so ugotovili, da je sistem zelo vzdržan, da potrebuje minimalno davčno obremenitev plač in ker je bil pogosto že uveljavljen standard, so ga istega leta tudi uzakonili. ZDA so nato upokojitveno starost za vse zvezne države poenotile v leta 1935, glavno vlogo pri tem pa je imela komisija za ekonomsko varnost.⁷ Odločitev te komisije, da predlaga kot upokojitveno starost 65 let, ni bila neposredno povezana z upokojitveno starostjo v Nemčiji, ampak je bila zelo pragmatične narave. Približno polovica zveznih držav v ZDA je takrat že imela uzakonjeno upokojitveno starost 65 let, polovica pa 70 let.

3 Razvoj v Sloveniji po osamosvojitvi

Leta 1992 je bilo v Sloveniji 448.428 upokojencev, ob koncu leta 2012 jih je bilo že 600.513. To pomeni da je upokojenih že približno 30 odstotkov vseh prebivalcev.

Tabela 1:⁸ Primerjava med letoma 2000 in 2012

	Leto 2000	Leto 2012
Povprečna neto plača	503 EUR	991 EUR
Povprečna pokojnina	343 EUR	565 EUR
Razmerje med pokojnino inplačo	68,20 %	57 %
Transferni dohodki ZPIZ iz proračuna	641 mio EUR	1.469 mio EUR
Prejemanje starostne pokojnine	16 let, 8 mesecev	19 let, 1 mesec
Pokojninska doba	34 let	35 let, 6 mesecev

Pokojnine so vsaj do letos nominalno rasle, so se pa precej znižale glede na neto plačo in zdaj predstavljajo le še 57 odstotkov povprečne neto plače. V odstotkih to pomeni približno 20-odstotno znižanje pokojnin v 12 letih.

Edino povečanje pravic je na strani podaljšanega prejetanja pokojnin. Tu se vidi, da je država zelo neuspešna v doseganju podaljšanja delovne dobe, saj je povprečni upokojenec v 12 letih povprečno upokojen 2 leti in 9 mesecev dlje, pokojninska doba pa se je enakem obdobju povečala samo za leto in pol. Razmerje med prejetanjem starostne pokojnine in pokojninsko dobo ob upokojitvi je bilo leta 2000 2,03, zdaj pa je že 1,85. Povedano bolj preprosto, je povprečen delavec včasih lahko pričakoval, da bo za vsaki dve leti dela preživel eno leto kot upokojenec, zdaj pa si »prisluži« eno leto upokojitve že po 1,85 leta. To pomeni, da daljšanje pokojninske dobe sploh ne sledi daljšemu prejetanju pokojnin. Ob tem bi opozoril, da obstajajo pomembne razlike med spoloma, saj so leta 2012 ženske starostno pokojnino povprečno prejemale 22 let in 4 mesece, moški pa 16 let in 8 mesecev.

Povprečna plača za mesec avgust 2013 je v RS znašala 1.503 EUR.⁹ Pri takšni plači zaposleni plača 232,97 EUR prispevkov za PIZ,¹⁰ delodajalec pa na to še 133,02 EUR. Skupaj je to 365,99 EUR prispevkov za PIZ. Ob takšni plači to seveda ne zadostuje za pokritje izdatkov ZPIZ.

Razmerje med številom zavarovancev in upokojencev je leta 2008 znašalo še 1,71 zavarovanca na 1 upokojenca, konec leta 2012 je bilo razmerje 1,46 proti 1, po podatkih ZPIZ pa je dne 30. 9. 2013 znašalo razmerje že 1,38 zavarovanca na enega upokojenca!¹¹ Razlog za izjemno poslabšanje razmerja je porast števila upokojencev in povečanje števila brezposelnih oseb, kar pomeni manj zavarovancev.

V samo nekaj letih je sistem prešel iz nevzdržnega v povsem nevzdržnega za takšen obseg pravic, kot so trenutno zagotovljene. Razen nižanja pokojnin se z vidika vzdržnosti pokojninskega sistema vsi kazalniki zelo hitro slabšajo. Nevzdržnost sistema je bila ugotovljena že z Belo knjigo Ministrstva za delo leta 1997, vendar politiki realno do danes niso sprejeli nobenih pomembnejših ukrepov v smeri dejanske stabilizacije pokojninskega sistema.

4 Ukrepi za nižanje pokojnin

V Sloveniji so bili v minulih dvanajstih letih sprejeti številni ukrepi z javnosti »skritim« ciljem znižati izdatke za pokojnine. Država ima mehanizme, s katerimi lahko prikrito niža pokojnine in te mehanizme tudi uporablja. Pred pokojninsko reformo iz leta 1999, ki se je končala s sprejetjem ZPIZ-1, je bilo razmerje med povprečno pokojnino in povprečno neto plačo za leto 2012 ocenjeno na približno 72 odstotkov (zdaj je 57 %). Ocenjeno razmerje deficita glede na vplačane prispevke v pokojninski blagajni za leto 2012 je bilo približno 4 odstotke, zdaj pa znaša okrog 30 odstotkov.¹² Tako je nazorno razvidno, da so bila predvidevanja ob sprejemu reforme v letu 1999 zelo nerealna. Kljub velikemu znižanju pokojnin se je finančna luknja v blagajni ZPIZ povečala. Padec BDP v kriznih letih je predčasno razkril nevzdržnost celotne sheme pokojninske blagajne.

Temeljni razlog za prikrito nižanje pokojnin je verjetno v tem, da se je število upokojencev zelo povečalo. Formula za izračun izdatkov za pokojnine je zelo preprosta: število prejemnikov pomnožiš s povprečno izplačano pokojnino in drugimi izplačili. Starejši in hkrati najbolj izkušeni zaposleni večinoma takoj, ko izpolnijo potrebne pogoje, »pobegnejo« v pokoj. Iz neto plačnika v zavarovanje postanejo neto prejemniki pokojnin. V nadaljevanju navajam nekaj praktičnih primerov poprej zapisanega.

4.1 Nižanje pokojnin z valorizacijskim količnikom

Poenostavljeni izračun pokojnine po ZPIZ-1 je bil: povprečna neto plača pomnožena z valorizacijskim količnikom in odstotkom za odmero pokojnine. Večina ljudi si z valorizacijskim količnikom predstavlja ohranjanje realne vrednosti plač za nazaj, kar bi, denimo, pomenilo, da če je bila inflacija v preteklem letu 2-odstotna, da je potem valorizacijski količnik več kot ena oziroma v tem primeru 1,02.

Tabela 2: Valorizacijski količniki¹³

Leto	ZPIZ-1
2007	0,866
2008	0,803
2009	0,777
2010	0,748
2011	0,732

Kot je razvidno iz tabele, je prav zelo nizek valorizacijski količnik po ZPIZ-1 povzročil bistveno nižjo pokojnino, kot je bila pričakovana. Država je ves čas v ospredju javno predstavljala le odstotek za odmero pokojnine, ki je za leto 2012 znašal 79 odstotkov. Z ZPIZ-2 se je valorizacijski količnik spremenil na minimalno 1,¹⁴ je pa zato odstotek za odmero pokojnine za moške padel na 57,25 odstotka in za ženske na 60,25 odstotka.¹⁵

4.2 Državna pokojnina

Iz primera državne pokojnine – od njene uvedbe pa do ukinitve – se lahko naučimo, kaj vse je mogoče, kar se tiče posegov v pravice obstoječih in prihodnjih upokojencev.

Z 59. členom ZPIZ-1 je bilo vpeljana postopno uvajanje državne pokojnine. Pri institutu državne pokojnine gre za univerzalno pravico, ki jo je lahko pridobila vsaka oseba, stara 65 let, ki je od svojega 15 do 65 leta vsaj 30 let živela v Republiki Sloveniji in ni imela izpolnjenih minimalnih pogojev glede zavarovalne dobe za pridobitev pravice do »redne« pokojnine. Ob sprejemu ZPIZ-1 je bilo ocenjeno, da prejemnikov državne pokojnine ne bo veliko.

Za pridobitev državne pokojnine je bilo treba izpolnjevati določen premoženjski cenzus, in sicer je oseba izkazovala manj kot 5.343,48 evrov dohodkov na leto oziroma njeno premoženje ni smelo presegati 23.897,94 evrov.¹⁶ Višina državne pokojnine je bila omejena na 33,3 odstotka najnižje pokojninske osnove, kar je po podatkih ZPIZ za leto 2011 zneslo 183,54 EUR.

Osnovni koncept državne pokojnine je torej bivanje na območju Republike Slovenije, saj plačevanje prispevkov za pridobitev pravice ni potrebno. Ta ideja je sorodna s t. i. »univerzalnim temeljnim dohodkom«. Nekateri so ocenjevali, da gre za nepravo pokojnino, saj plačilo prispevkov (oz. premije) za pokojninsko zavarovanje ni potrebno.¹⁷

Določba 59. člena ZPIZ-1 je bila na zahtevo Igorja Vandota celo predmet presoje Ustavnega sodišča,¹⁸ saj »ustavna podlaga za urejanje obveznih zavarovanj ne dovoljuje poseganj v sredstva, ki se stekajo iz obveznih prispevkov, za namene, ki ne izhajajo iz zavarovalnega sistema, na primer za državne pokojnine«. Implikacija Igorja Vandota je bila, da se zato, ker se iz zbranih prispevkov za pokojninsko zavarovanje plačuje nekaj, kar ni pokojnina, neupravičeno troši denar, zbran za ta namen, in je zaradi tega posledično »ogrožena« njegova pravica do »redne« pokojnine.

Ustavno sodišče je zaradi pomanjkanja pravnega interesa zadevo zavrnilo z utemeljitvijo: »Zato je očitno neutemeljena navedba pobudnika, da je zaradi zadolžitev Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v zvezi z državno pokojnino poseženo v sredstva, zbrana s prispevki iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja«. Z vidika gospodarskih razmer v letu 2002 sta takšni odločitev in utemeljitev verjetno logični. BDP je praktično neprekinjeno rasel že od osamosvojitve Slovenije, zaključevali smo pristopna pogajanja z Evropsko unijo, na vidiku je bila uvedba evropske denarne valute.

V 6. členu ZPIZ-2¹⁹ je določeno, da so pravice iz obveznega zavarovanja sorazmerne zavarovančevi plači ali drugim dohodkom in vplačanim prispevkom. Definicija iz 7. člena ZPIZ-2 glede prispevkov določa, da gre za zneske, ki jih zavezanci za plačilo prispevkov plačajo v korist zavarovanca in ki se upoštevajo pri določanju pravic iz zavarovanja. Seveda je narava prispevkov za PIZ takšna, da je njihovo plačevanje obvezno in da za njihovo izterjavo skrbi Davčni urad RS. Vendar gre tudi za zelo namenska sredstva, ki se stekajo na ZPIZ in naj bi v osnovi zadoščala za vsa izplačila iz tega naslova. Tako je po moji oceni trditev Igorja Vandota, da so prispevki za pokojninsko zavarovanje dejansko neke vrste zavarovalna premija, katere namen je ob nastopu zavarovalnega primera, to je upokojitve ali nastanka invalidnosti, začeti prejemati pokojnino (zavarovalnino), pravilna. Osebe, ki te premije niso plačevale, naj ne bi bile upravičene do pokojnine (zavarovalnine).

Zaradi gospodarske krize so pravico do državne pokojnine²⁰ v praksi enostavno ukinili.²¹ ZPIZ je letno izplačal že 32,2 milijona EUR, prejemnikov v letu 2010 je bilo že 15.721.²² Takratni minister za delo, družine in socialne zadeve dr. Ivan Svetlik je izjavil, da bodo s tem očistili ZPIZ socialnih transferjev. Manjši del prejemnikov, po oceni približno 1.000 oseb, pa je postal upravičen do socialne pomoči.²³ Formalnopravno se je pravica, dodeljena na podlagi ZPIZ-1, spremenila v socialno pravico po Zakonu o socialno varstvenih prejemkih.²⁴ A če se osredotočimo na vsebino in dejanske posledice zakona (in ne na formo) je bila pravica dejansko ukinjena, saj je bila odvzeta približno 93 odstotkom vseh upravičencev.

4.3 ZUJF

Z Zakonom za uravnoteženje javnih financ (ZOPRZUJF,²⁵ pogovorno ZUJF) se je prvič poseglo v že pridobljene pravice vseh upokojencev. 143. člen ZUJF je znižal pokojnine približno 26.000 upokojencem, med katerimi so bili tudi borci NOB, španski borci in interniranci.²⁶ Šlo je za t. i. negativno uskladitev za pokojnine, ki nimajo podlage v plačanih prispevkih. Dobrih devet mesecev zatem je Ustavno sodišče ZUJF v tem delu razveljavilo, Državni zbor pa je nato 23. 5. 2013 sprejel Zakon o odpravi posledic razveljavitve

drugega, tretjega in četrtega odstavka 143. člena Zakona za uravnoteženje javnih financ. Ocenjeno je, da bo treba do maja 2014 tem upokojemcem vrniti 28 milijonov EUR.

V veljavi pa je ostala določitev ukinitve letnega dodatka za upokojemce s pokojninami, višjimi od 622 EUR, znižanje letnega dodatka za upokojemce z nižjimi pokojninami in neuskladitev pokojnin.²⁷ Ta ukrepa sta postala »trajna«.

Za državo je nauk zgodbe z ZUJF, da »linearna« ali »progresivna« znižanja, ki veljajo za vse upokojemce, delujejo in so legalna, medtem ko je sistem z znižanjem pravic samo določenim skupinam, ki imajo že desetletja te pravice lahko ustavno sporna in jo je v praksi težko udejanjiti.

4.4 Spremembe Zakona o dohodnini

Konec leta 2013 je bila v državnem zboru sprejeta novela Zakona o dohodnini (Zdoh – 2M).²⁸ Celoten postopek je trajal samo nekaj mesecev.²⁹ Novela med drugim predvideva neusklajevanje olajšav z inflacijo in odpravo posebne dohodninske olajšave za starejše od 65 let. Neusklajevanje z inflacijo je prikrit ukrep, katerega vpliv bo iz leta v leto večji.

5 Vpliv ekonomske »pomoči« Evropske unije na grške in portugalske upokojemce

Grčija in Portugalska sta kot članici EU za finančno pomoč uradno zaprosili Komisijo EU. Posledično je v obeh državah prišlo do sprememb v smeri znižanja vseh pokojnin razen najnižjih in do odprave različnih dodatkov k pokojninam. Slovenija je delno že začela izvajati takšne ukrepe, delno so v fazi javne razprave oziroma posamezni politiki preverjajo morebitne odzive na takšne predloge.

5.1 Grčija

Grčija je bila ob nastopu krize leta 2008 prisiljena zaprositi za mednarodno finančno pomoč, saj si sama ni mogla več sposoditi denarja na mednarodnih finančnih trgih. Zaradi prevzema skupne evropske valute pa tudi ni mogla enostavno »natisniti« dovolj denarja za financiranje svojih potreb. Eden od večjih ukrepov, ki jih je Grčija morala sprejeti, so tudi znižanja pokojnin, in to ne le prihodnjih, temveč vseh.

V dokumentu EU Drugi program ekonomskega prilagajanja za Grčijo³⁰ je o pokojninah med drugim zapisano: Grčija je v obdobju od leta 2010 do 2012 večkrat posegla v pokojnine in jih znižala. Glede na velik delež javnih izdatkov, ki gredo za pokojnine, je to bilo to za Grčijo nujno. S ciljem zaščititi prejemnike najnižjih pokojnin so bili posegi v pokojnine progresivni, tako so bili rezi pri najvišjih pokojninah največji. Poleg zaščite standarda oseb z nizkimi dohodki so želeli zaščititi še osebe z srednje visokimi dohodki, medtem ko so najvišje pokojnine še dodatno obdavčili.

5.2 Portugalska³¹

Na Portugalskem so v letu 2011 zamrznili vso indeksacijo pokojnin (razen pri najnižjih pokojninah) in uvedli posebne dajatve na vse pokojnine, višje od 1.500 EUR (de facto to pomeni znižanje pokojnin). Znižali ali ukini so tudi druge dodatne prejemke, do katerih so bili poprej upravičeni upokojemci. V proračunu naj bi s tem ukrepom prihranili 445 milijonov EUR. Za leto 2012/2013 pa je načrtovan izredni solidarnostni prispevek na pokojnine, ki naj bi prinesel približno 400 dodatnih milijonov EUR prihranka za proračun.

6 Prepoved posega v pridobljene pravice (že odmerjene pokojnine)

Eno od temeljnih ustavnih načel je prepoved poseganja v pridobljene pravice. Na področju pokojnin se pogosto uporablja argument, da obstoječim upokojencem pokojnin ni mogoče znižati.

V nadaljevanju bom povzel sklepe iz prvega dela tega prispevka. Pravica do pokojnine je nastala šele konec 19. stoletja in je zgodovinsko gledano zelo mlada pravica. V državah, kot je Velika Britanija, so bile te pravice najprej vezane na premoženjski cenzus in starost. V Sloveniji smo neodvisno od svetovne gospodarske krize zaradi bistveno prevelikih obljub upokojencem sami zabredli v proračunske težave. Svetovna gospodarska kriza je razkritje teh težav bistveno pospešila. Posledice se kažejo kot velika kriza pri državnem pokojninskem zavarovanju, saj znaša razlika med prihodki in odhodki blagajne ZPIZ že 1,5 milijarde EUR letno. Finančna luknja na ZPIZ se je do zdaj krpala iz proračuna, vendar bo, kot kaže, zaradi obsega primanjkljaja tudi tega razmeroma hitro konec (vsaj v tako velikem obsegu). Tako v (bližnji) prihodnosti realno ne bo mogoče zagotavljati pravic v enaki meri, kot so jih vsi upokojenci pridobili v preteklosti. Prvi dokazi za ukrepe v tej smeri so:

- ukinitiv državnih pokojnin,
- ukinitiv dodatka za rekreacijo za upokojence z »nadpovprečno« pokojnino, tj. s pokojnino, višjo od 622 EUR,
- zamrznitev usklajevanja pokojnin,
- neusklajevanje dohodninskih olajšav z inflacijo,
- ukinitiv davčne dohodninske olajšave za starejše od 65 let (večinoma so jo koristili upokojenci),
- razprave o izredni obdavčitvi pokojnin, višjih od 622 EUR, z 2 %,
- razprave o kriznem davku na vse prejemke.

Država bo vedno morala zagotavljati pokojnine. Pokojnine so civilizacijski dosežek in prav je, da na stara leta tisti, ki so delali in plačevali pokojninske prispevke, dobijo pokojnino. A težava bo predvsem z višino pokojnine. Tisti, ki imajo nizke pokojnine, jih bodo verjetno v bolj ali manj enaki višini prejeli še naprej. Tisti, ki imajo pokojnine bistveno višje od povprečja, pa lahko pričakujejo, da se jim bodo zelo hitro znižale. Statistika je neizprosna. *Upokojencev je v Sloveniji že 30 odstotkov*, njihovo število se povprečno vsako leto poviša za 3 do 4 odstotke. Na drugi strani število zaposlenih že nekaj let upada, zato lahko pričakujemo, da bodo pokojnine, ki bodo višje od povprečne plače, zelo redke, razpon med najnižjimi in (naj)višjimi pokojninami pa ne bo velik. V vsakem primeru pa bomo priča še nadaljnjim poskusom zviševanja dejanske upokojitvene starosti.

7 Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje (PDPZ) – rešitev samo za nekatere

Na dan 30. 9. 2013 je bilo v Sloveniji sklenjenih približno 10.000 dodatnih rent iz naslova PDPZ. To pomeni, da približno 1,7 odstotka vseh upokojencev prejema tudi dodatno pokojninsko rento. Pred tremi leti iz tega naslova še ni bilo nobene rente, tako da je nek napredek na tem področju vseeno mogoče zaznati.

7.1 Analiza stanja PDPZ na 30. 9. 2013

Zavarovanci PDPZ so začeli množično sklepati prve pogodbe leta 2001, kar pomeni, da so prvi zavarovanci dobili pravico do enkratnega izplačila vplačanih sredstev v začetku leta 2011. Večina izvajalcev PDPZ je v zadnjih treh letih utrpela zelo velike izgube sredstev v upravljanju, zmanjšanje števila zavarovancev in zmanjšanje števila rednih plačnikov premij. Groba ocena je, da je bilo teh izrednih izplačil več kot 500

milijonov EUR. Država ima na eni strani interes, da imajo ljudje vsaj primerne pokojnine, vendar je po drugi strani prevladal izrazito kratkoročni interes davčnih prilivov v proračun preko dohodnine. Samo obračunana 25-odstotna akontacija dohodnine je prinesla v proračun približno 125 milijonov evrov.

V tem prispevku se ne ukvarjam z obveznim DPZ, kamor sodita Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbenke in Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja.³² A vendarle naj omenim, da je država sama za svojih približno 160.000 javnih uslužbencev »začasno« mesečno povprečno premijo znižala s 33,19 EUR³³ na približno 6,6 EUR mesečno.³⁴ Skupaj približno 80 EUR letne premije za javne uslužbenke pomeni devet let varčevanja, da si zavarovanec privarčuje eno pokojnino.

Tabela 3: Primerjava trga PDPZ leta 2010 in na 30. 9. 2013 po sredstvih³⁵

Upravljavec	Sredstva 31. 12. 2010 v mio EUR	Sredstva 30. 9. 2013 v mio EUR	Sprememba sredstev v mio EUR od 2010
Abanka	16,7	18,5	1,8
Adriatic Slovenica	6,1	5,5	-0,6
Banka Koper	34,5	28,5	-6
Generali	22,9	23,9	1
Modra zavarovalnica (KVPS)	212,4	140,9	-71,5
Moja naložba	118,9	105,5	-13,4
Pokojninska družba A	209	187,5	-21,5
Probanka	8,5	6,5	-2
Prva osebna zavarovalnica	203,5	226	22,5
Skupna pokojninska družba	320	224,9	-95,1
Zavarovalnica Triglav	171	147,6	-23,4
SKUPAJ	1323,5	1115,3	-204,2

Razvidno je 15-odstotno zmanjšanje zbranih sredstev.

Tabela 4: Primerjava trga PDPZ leta 2010 in na 30. 9. 2013 po zavarovancih in sredstvih na polici

Upravljavec	Št. zavarovancev 31. 12. 2010	Št. zavarovancev 30. 9. 2013	Sprememba št. zavarovancev od 2010	Povprečno stanje na polici 31. 12. 2010	Povprečno stanje na polici 30. 9. 2013
Abanka	2.978	2.945	-33	5.608 EUR	6.282 EUR
Adriatic Slovenica	2.456	2.225	-231	2.484 EUR	2.472 EUR
Banka Koper	6.345	5.476	-869	5.437 EUR	5.205 EUR
Generali	4.774	4.413	-361	4.797 EUR	5.416 EUR
Modra zavarovalnica (KVPS)	36.002	27.713	-8.289	5.900 EUR	5.084 EUR
Moja naložba	35.047	31.356	-3.691	3.393 EUR	3.365 EUR
Pokojninska družba A	48.000	39.500	-8.500	4.354 EUR	4.747 EUR
Probanka	4.305	n.p.	n.p.	1.974 EUR	n.p.
Prva osebna zavarovalnica	80.147	78.010	-2.137	2.539 EUR	2.897 EUR
Skupna pokojninska družba	74.580	61.885	-12.695	4.291 EUR	3.634 EUR
Zavarovalnica Triglav	45.551	34.116	-11.435	3.754 EUR	4.326 EUR
SKUPAJ	340.185	287.639	-48.241	3.891 EUR	3.877 EUR

Razviden je 15-odstotni upad števila zavarovancev. Zanimivo je, da je povprečno stanje na polici ostalo skoraj nespremenjeno. Predvsem nekateri večji izvajalci so utrpeli tudi zelo velika manjšanja sredstev. Precej je bilo tudi sprememb pri tržnih deležih. Uradna statistika o številu rednih plačnikov ne obstaja, vendar jih je verjetno od 200 do 250 tisoč.

7.2 Razlogi za enkratne dvige

Ob sprejemu ZPIZ-1 so kot sistemsko rešitev pri PDPZ vgradili možnost enkratnega izplačila sredstev po poteku desetih letih. Po ocenah naj teh izplačil ne bi bilo veliko, ta možnost pa naj bi bila nujna, saj naj bi bilo tako zavarovanje »bolj privlačno«. Zdaj pa gre za zakonsko možnost, ki najbolj zaznamuje PDPZ. Množična so izplačila postala šele po 1. 1. 2011, saj prej niso bila mogoča. V praksi to pomeni izredno prenehanje zavarovanja zaradi zahteve zavarovanca, pri čemer se polica zavarovancu izplača na njegov tekoči račun. Desetletna omejitev v PDPZ ne velja v primeru individualnega zavarovanja, ampak lahko zavarovanec zahteva izplačilo kadarkoli. A ker je individualnih zavarovancev le pet odstotkov, te premije ne vplivajo pomembno na skupno oceno dogajanja in ne bodo posebej obravnavane.

Po novem ZPIZ-2 je vsa premija, ki je bila vplačana do 31. 12. 2012 s strani delodajalca, po desetih letih kadarkoli na razpolago za enkratno izplačilo.³⁶ Premija, vplačana s strani delodajalcev od 1. 1. 2013 dalje, se lahko izplača v enkratnem znesku takoj ob upokojitvi, ob pogoju, da je teh sredstev do 5.000 EUR. Izjemo predstavlja izplačilo teh sredstev v obliki predčasne rente ob izpolnjevanju pogoja starosti 53 let in ne vključenosti v obvezno zavarovanje.³⁷

Po mojih izkušnjah obstaja pet prevladujočih motivov, zakaj se ljudje odločajo za enkratno predčasno izplačilo:

- prepričanje, da je zavarovalna doba potekla;
- argument, da zavarovanec nujno potrebuje sredstva;
- nezaupanje v sistem PDPZ in/ali državo in/ali delodajalca;
- razočaranje nad davki;
- razočaranje nad prenizkimi donosi.

Kadar pride pri zaposlenih pri delodajalcu, ki financira PDPZ, do množičnega navala na enkratna izplačila, običajno eden od navedenih razlogov prevladuje, seveda pa lahko gre za preplet več razlogov. Vsekakor je zelo pomembno, da zavarovanci pravočasno dobijo vse relevantne informacije o PDPZ.

7.2.1 Zavarovanje je poteklo

Za zmotno mišljenje, da je zavarovanje sklenjeno samo za dobo 10 let, nosi glavno odgovornost izvajalec. Nekateri izvajalci PDPZ niso imeli, preden je poteklo 10 let od sklenitve zavarovanja, prav nobenih stikov z delodajalcem ali njegovimi zaposlenimi, pripravili so le en dopis letno o stanju na polici. Delodajalec tako lahko sklene, da se zavarovanje po desetih letih konča, saj je »poteklo«, in večina (v nekaterih primerih pa skoraj vsi) zaposlenih potem zahteva izplačilo. V resnici je zavarovanje sklenjeno za nedoločen čas, vse do upokojitve zaposlenih, z možnostjo prvega izplačila po desetih letih.

7.2.2 Nujno potrebujem sredstva

Argument »nujno potrebujem denar« sta v glavnem uporabili dve kategoriji posameznikov. Za osebe, ki jih na primer rubežnik meče iz stanovanja ali osebe, ki nimajo za ogrevanje stanovanja, ta trditev drži. Običajno gre za žalostne zgodbe, a brez uvedbe PDPZ verjetno ne bi imeli niti teh prihrankov in ne bi mogli reševati svoje stiske.

V tej kategoriji pa so tudi osebe, ki so dobro izobražene, imajo nadpovprečno plačo, ki vse razumejo, a se kljub temu odločijo za enkratno izplačilo. Te osebe so imele zelo pogosto izkušnjo z znižanjem plače, neizplačilom božičnice, minimalnim regresom ipd. Izplačilo iz PDPZ je zato zanje zelo priročno, da lahko še nekaj časa vzdržujejo nerealen življenjski slog. Tu gre za izrazito »samoprevaro«.

7.2.3 Ne zaupam v sistem PDPZ in/ali državi in/ali delodajalcu

V tej kategoriji pogosto najdemo bolj pesimistične osebe, ki verjamejo v bližnji zlom celotnega sistema, ali osebe, ki so bile slabo informirane. T. i. črnogledneži pogosto enačijo banke in zavarovalnice, čeprav

slednje sploh nimajo večjih težav in ne potrebujejo gore davkoplačevalskega denarja za reševanje svojega obstoja. Zelo veliko so k nezaupanju pripomogli tudi nekateri izvajalci PDPZ. Sistem neinformiranja zavarovancev je povzročil, da ljudje sploh ne vedo, kaj imajo sklenjeno, ali pa imajo napačna pričakovanja. Veliko oseb ni vedelo za obveznost plačila dohodnine ob predčasni prekinitvi zavarovanja (enkratnem izplačilu), še manj pa jih pozna olajšavo pri rentnem izplačilu ob upokojitvi. Glede plačila dohodnine ob enkratnem dvigu je zakonodaja že ves čas enaka.

Poznan mi je tudi na videz zelo iracionalen primer pri zelo velikem delodajalcu, ko zaposleni niso zaupali vodstvu in so zahtevo za enkratni dvig dojemali kot način za »maščevanje« delodajalcu. Gre za t. i. pasivno agresivnost, skozi katero so ljudje izrazili svoje nezadovoljstvo. Poznamo tudi primere, ko je delodajalec zagrozil, da bo v primeru, če bo »preveč« zaposlenih zahtevalo enkratno izplačilo, ukinil PDPZ kar vsem. Šlo je za državna podjetja z močnim sindikatom. Grožnjam je sledil upor zaposlenih in večina jih je zahtevala izplačilo, tekoče plačevanje premij pa se je nadaljevalo.

7.2.4 Nizki donosi

Donosi v PDPZ zadnjih pet let niso visoki, a so ves čas pozitivni, stabilni in zajamčeni. Tudi kritike iz leta 2007, češ da so delnice ali vzajemni skladi vedno boljši, so poniknile. Prav tako ni več slišati argumenta, da je varno in donosno investiranje v zlato. Tuje raziskave kažejo, da pri pokojninah ljudje v najslabšem možnem primeru pričakujejo vračilo svojega vložka na pokojninsko polico (t. i. *money back guarantee*). Glede tega je sistem zajamčenega donosa ustrezen in deluje.

Tudi na bankah donosi niso višji kot pri PDPZ. Glavna razlika med PDPZ in bankami, predvsem za varčevalce, ki so PDPZ sklenili med letoma 2001 do 2004, je, da imajo likvidnost, ki je na banki nimajo, donosi pa so zdaj zelo primerljivi. Po ZPIZ-2 bo rok za enkratno izplačilo največ dva meseca, medtem ko primerjalno zavarovanec ne more do sredstev, vezanih v bančnem depozitu, vse do poteka depozita. V primeru, ko so sredstev zgolj naložena na tekočem računu banke brez vezave, pa imajo najvišjo možno likvidnost, obresti pa so povsem blizu nič. Če kdo želi obresti, višje od na primer treh odstotkov, mora skleniti bančno vezavo za več kot 12 mesecev.

Argument o nizkih donosih je lahko upravičen samo pri osebah, ki se profesionalno ukvarjajo z investiranjem in imajo čas dnevno spremljati svoje naložbe. Velika večina varčevalcev ne spada v to kategorijo.

7.3 Pogled naprej pri PDPZ

V letošnjem letu bodo vpeljani t. i. skladi življenjskega cikla. Cikel sestavljajo trije skladi, vsak je namenjen določeni ciljni starostni skupini.³⁸ Razlog, da teh skladov še ni, je v tem, da sta AZN in ATVP ob koncu leta 2013 sprejeli zadnje podzakonske predpise po ZPIZ-2.

SKLAD »A«	SKLAD »B«	SKLAD »C«
začetni sklad	srednji sklad	zadnji sklad
za mlajše zavarovance	za srednjo starost	blizu upokojitve
% delnic lahko več kot 50 %	% delnic cca. od 15 do 30 %	% delnic zelo majhen
dolgoročna in agresivna naložbena politika	mešani skladi, stabilna naložbena politika	zajamčeni donos je obvezen!
starost npr. do 45 let	starost od 45 do npr. 55–58 let	zadnjih 3–5 let pred upokojitvijo
lahko si izbere tudi B ali C	lahko si izbere tudi C, ne pa A	lahko ima samo ta sklad, ne pa A ali B

Skladi življenjskega cikla bodo zagotovo pomembno pospešili razvoj PDPZ. Zaradi nizkih stroškov bodo zanimivi tudi kot alternativa vzajemnim skladom.

Dinamika enkratnih dvigov se je pri večini izvajalcev že umirila in večina izvajalcev spet dosega rast portfeljev. Če se bo to nadaljevalo, bo leto 2013 predstavljalo dno glede zbranih sredstev, leta 2014 pa bodo sredstva PDPZ ponovno rasla. K rasti bo tudi pripomoglo dejstvo, da je premija od leta 2013 naprej »zaklenjena« pred enkratnimi izplačili. A omenjena rast bo dejansko majhna, saj bodo enkratna izplačila še vedno precejšnja, delodajalci pa ne bodo množično sklepali financiranja PDPZ, saj ni s strani sindikatov v tej smeri nobenega pritiska. Tako bomo dejansko priča bolj ali manj večji akumulaciji zbranih sredstev pri tistih varčevalcih, ki so ostali v sistemu, niso izpraznili police po desetih letih in redno varčujejo. Teh je približno 200.000 in so na dobri pot, da dosežejo »solidno« pokojnino.

8 Možne rešitve po vzoru ZDA

Direktor ameriškega združenja pokojninskih profesionalcev in aktuarjev (ASPPA)³⁹ Brian Graff pravi, da je velika težava, ker Američani ne varčujejo dovolj za pokojnine. Kot glavna razloga za to navaja način, na katerega so pokojninski načrti ponujeni zavarovancem, in splošne ekonomske razmere.⁴⁰

Na srečanju ASPPA marca 2013 je potekala razprava o tem, ali pomenijo ameriški pokojninski načrti s splošno oznako 401k spodletel poskus. S tem se je strinjala samo manjšina udeležencev. Prav tako se s tem ne strinja ASPPA, a kljub temu se pokojninski načrti 401k lahko izboljšajo. Veliko študij kaže, da ljudje, če imajo na razpolago pokojninski načrt, tega tudi izkoristijo. 70 odstotkov zaposlenih prispeva v pokojninski načrt, ki jim ga ponuja delodajalec. Podatki kažejo, da če se zavarovancev ne spodbudi k varčevanju, jih varčuje za upokožitev le 5 odstotkov. Brian Graff predlaga sprejetje zakona, ki bi vse delodajalce zavezoval k temu, da svojim zaposlenim omogočijo pokojninski načrt podobno, kot zakon Obamcare uvaja univerzalno zdravstveno zavarovanje. Predlog zakona ne pomeni več stroškov za delodajalce, saj bi bilo dovolj, da zaposleni plačujejo iz svoje plače, na poseben račun (IRA).⁴¹ Predlog predvideva tudi posebno olajšavo za delodajalce, s katero bi ti pokrili svoje dodatne stroške z nakazili. Po mnenju ameriške davčne uprave (IRS) je odtegljaj od plače na račun IRA najbolj enostaven način pokojninskega načrta za podjetje. Prispevajo samo zaposleni, obveznost delodajalca pa je le, da izbere finančno institucijo in izvaja plačila. Predlog predvideva tudi, da vsak delodajalec, ki ima pet ali več zaposlenih, svoje zaposlene avtomatično vključi v dodatno pokojninsko zavarovanje, predvideni prispevek pa je tri odstotke plače. Večina pokojninskih strokovnjakov v ZDA meni, da so trije odstotki premalo in da je za dovolj pokojninskih prihrankov treba varčevati vsaj šest odstotkov plače.

9 Predlog za razvoj PDPZ

9.1 Kakšen razvoj ni verjeten

Najpreprosteje bi bilo vpeljati obvezno DPZ po vzoru večine nekdanjih socialističnih držav v Evropi. Gre za sistem, po katerem morajo mlajše osebe za obvezno DPZ izbrati določenega ponudnika, pri tem pa se prispevki za obvezno pokojninsko blagajno razdelijo po nekem ključu: denimo 30 odstotkov prispevkov gre na zasebno polico, 70 pa še naprej v državno pokojninsko blagajno. V Sloveniji je bilo nekaj podobnega vpeljano za javne uslužbence v Zaprtem vzajemnem pokojninskem skladu za javne uslužbence (ZVPSJU),⁴² ko so namesto enega od povišanj plač začeli prejemati premijo na svojo polico.

Slaba stran tovrstnih sistemov je, da takoj vplivajo na zmanjšanje sredstev v že tako »luknjasti« pokojninski blagajni in s tem pomenijo dodatno financiranje pokojnin iz proračuna. Naslednja slabost pa je, da ko se teh sredstev enkrat zbere »preveč«, postanejo oči politikov »prevelike«. To se je zgodilo na Madžarskem in

je v bistveno milejši obliki načrtovano tudi na Poljskem. Pokojninski skladi so običajno med (naj)večjimi kupci domačih državnih obveznic, torej so med večjimi upniki države. Države (politiki) potem proračunskih težav ne rešujejo tako, da bi potrošnjo prilagodile prihodkom, ampak lahko te sklade »zaplenijo« kot priliv v proračun ali pa državnih obveznic tem skladom oziroma njihovim zavarovancem ni treba izplačati. Tako se države znebijo upnikov, zavarovancem pa v zameno po navadi ponudijo nejasne pokojninske obljube za prihodnost. Na Madžarskem je bil stranski učinek še v tem, da so ljudje dodatno začeli bistveno manj varčevati v bankah in nalagati v vsa življenjska zavarovanja, saj je bilo osnovno zaupanje varčevalcev v dolgoročna varčevanja uničeno. Glavna razlika med Slovenijo in Madžarsko je v tem, da so pri nas vsa sredstva v PDPZ dejansko zasebna in večina zavarovancev lahko že zahteva njihovo izplačilo. Tudi sredstva v ZVPSJU so zasebna in knjižena kot zasebna lastnina javnih uslužbencev, vendar je temeljna razlika v njihovi dosegljivosti in v tem, kdo je to premijo financiral. V ZVPSJU so sredstva dosegljiva šele ob smrti zavarovanca za dediče, ob upokojitvi ali ob odhodu zavarovanca iz javnega sektorja, edini financer pa je obvezno država. V PDPZ pa so glavni financerji majhna, srednja in velika podjetja, ki so ta sredstva namenili za upokojitev svojih zaposlenih, večina zavarovancev lahko že danes zahteva izplačilo vse premije, vplačane do 31. 12. 2012. Novi ZPIZ-2 roke za izplačilo krajša na največ dva meseca. Tako bi bila v praksi »nacionalizacijskim« ukrepom lahko podvržena sklada SODPZ in ZVPSJU,⁴³ za PDPZ pa si nacionalizacije ne predstavljam.⁴⁴

9.2 Predlog za prihodnji razvoj

Množično obvezno zavarovanje, četudi samo za mlajše zaposlene, je malo verjetna možnost zaradi praznega proračuna in tudi zato, ker v zavarovanje ne pristopa dovolj novih zavarovancev, da bi se zmanjševanje števila zavarovanih lahko ustavilo. Najti je treba rešitev, ki bo omogočila zajeti veliko zaposlenih, saj bodo slednji, ko se bodo upokojili, sicer zelo verjetno ostali brez pokojninskih prihrankov. Tako predlagam naslednje:

Za vse delodajalce, ki imajo vsaj pet zaposlenih, naj se uvede obvezna vključitev v pokojninski načrt. Delodajalci bi morali z vsaj enim od obstoječih ponudnikov pokojninskih načrtov skleniti pogodbeno razmerje. Rok za to bi lahko bil od 18 do 24 mesecev od sprejema zakona.

Delodajalec bi moral izbrati med tremi možnostmi, in sicer da:

- v celoti financira pokojninski načrt, do neke višine;
- pokojninski načrt financira samo tistim zaposlenim, ki tudi sami dodajo določen znesek;
- zaposlenim samo omogoči maksimalno koriščenje davčnih olajšav preko »bruto« načina plačevanja premij, za delodajalca ni dodatnih stroškov.

Če delodajalec ne bi izbral ponudnika, bi mu izvajalca »dodelili« na podlagi naključnega izbora med obstoječimi izvajalci PDPZ glede na njihove tržne deleže in bi veljala tretja navedena možnost.

Bistvo predloga je t. i. *opting out*, to je možnost, da prostovoljno stopiš v pogodbeno razmerje in tvoja aktivnost pri tem ni potrebna, razen če pri pogodbenem razmerju ne želiš sodelovati. Aktivnost zaposlenega je torej nujno potrebna edino v primeru, če ne želi sodelovati v PDPZ.⁴⁵ Vsak zaposleni je pred tem na enak, standarden način obveščen o svojih možnostih. Država lahko v pretežni meri celo »poenoti« trženjsko gradivo.

Skladno z odločitvijo delodajalca za možnost a, b ali c bi zaposleni zatem prejeli obvestilo o avtomatični razvrstitvi v tisti sklad iz skupine skladov življenjskega cikla, ki ustreza njihovi starosti (razen če tej razvrstitvi ne bi izrecno in pisno nasprotovali). Predlagana stopnja financiranja za različico c bi bila nakazilo v višini treh odstotkov od bruto plače.

Primerljiv sistem že velja pri obračunu sindikalne članarine. Delodajalec je dolžan obračunati in od plače odtegovati ter nakazati sindikalno članarino sindikatu, ki si ga je zaposleni izbral. Država bi v našem primeru lahko delodajalcu ponudila neko dodatno olajšavo za nakazovanje premij (kot nadomestilo za stroške, ki s tem nastanejo).

Bojazen, da bi fizične osebe preveč pogosto menjavale ponudnike in s tem povzročile veliko dela delodajalcu, je po mojem mnenju odveč. Tudi banko, denimo, lahko vsakdo poljubno zamenja, a se v praksi to ne dogaja pogosto. Posamezne države pa so razmišljale, da bi pri pokojninskih zavarovanjih omejile obdobja znotraj leta, ko se lahko zavarovanci odločijo za menjavo. Razlog za to je, da bi se vse tekmovanje med posameznimi ponudniki časovno omejilo na nekaj mesecev. S tem so tudi splošni stroški poslovanja izvajalcev nižji, kar omogoča prostor za nižje provizije in posledično višje donose.

Podana predloga b in c sta med podjetji v Sloveniji že razširjena. Gre za varčevanje na račun znižanja bruto plače. Pogovorno se to imenuje varčevanje iz bruto plače, kar je vsebinsko neustrezno. Gre dejansko za to, da si zaposleni prostovoljno in začasno do preklica zniža bruto plačo, delodajalec pa pristane na to, da mu razliko nakaže na njegovo polico. Dogovor mora biti sklenjen v pisni obliki in ima pravno naravo aneksa k pogodbi o zaposlitvi.

Tabela 5: Financiranje premije na račun bruto plače

		Nižji bruto	Razlika
Bruto 1	1.500,00 EUR	1.450,00 EUR	50,00 EUR
Bruto 2	1.741,50 EUR	1.683,45 EUR	58,05 EUR
Neto	1.000,85 EUR	972,42 EUR	28,43 EUR
Premija	0,00	58,05 EUR	58,05 EUR

V tem primeru se zaposleni in delodajalec pisno dogovorita, da se plača zaposlenega zniža za 50 EUR, delodajalec pa vso razliko, ki pri tem nastane, nakaže na polico zaposlenega. Za 28,43 EUR nižji neto zavarovanec dobi na svojo polico 58,05 EUR.

Kako to izračunati, je zelo nazorno zapisano v Uredbi vlade Republike Slovenije o enotni metodologiji in obrazcih za obračun in izplačilo plač v javnem sektorju.⁴⁶ V javnem sektorju se premija lahko plačuje na račun bruto plače. Za to je predvidena posebna postavka z oznako M011.

Takšen enostaven predlog bi zagotovil, da bi se pomembno povečalo namensko dodatno varčevanje za pokojnino in da bi se zanj odločila večina zaposlenih. Sicer nas bodo vse – razen manjšine, ki je vključena v PDPZ – ob upokojitvi čakale približno enako (nizke) pokojnine.

10 Sklep

Iz preteklosti pokojnin se lahko naučimo, da gre za pravico, ki je vzniknila konec 19. stoletja. Gre za pomemben civilizacijski dosežek, ki v zgodovini nima primerjave. V zdajšnjem času pa vse kaže, da so te pravice postale preobsežne in jih Slovenija (in tudi druge evropske države) niso več sposobne zagotavljati v takšnem obsegu. Vlade in zakonodajalec jih zato pogosto skušajo omejiti, vendar pri tem niso zelo uspešni. Do zdaj sta bila takšna le ukrep konstantnega nižanja pokojnin in uvedba PDPZ v letu 2000. Če se bodo aktualni trendi nadaljevali, bodo v prihodnje vsi upokojenci imeli približno enako nizke pokojnine. Obseg varčevanja v PDPZ je namreč veliko preskromen, da bi pomembno vplival na vse upokojence. Kljub temu pa že zdaj obstaja opazna razlika med tistimi, ki so varčevali v PDPZ in so se ob upokojitvi odločili za dodatno pokojninsko rento, in ostalimi upokojenci. Tako je treba PDPZ nameniti dodatno pozornost in ga okrepiti. Uvedba obveznega DPZ v času gospodarske krize verjetno ni realna, zato pa bi lahko uspešno vpeljali drugi steber na način, da bi zajel večino delodajalcev in zaposlenih.

11 Literatura in viri

- Aneks h Kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 46/2013.
- Pravilnik o valorizacijskih količnikih za preračun plač in zavarovalnih osnov iz prejšnjih let na raven plač in pokojnin iz leta 2011, Uradni list RS, št. 46/2012.
- Uredba vlade RS o enotni metodologiji in obrazcih za obračun in izplačilo plač v javnem sektorju, Uradni list RS, št. 93/2008 z dopolnitvami.
- Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre), Uradni list RS, št. 61/2010, 40/2011.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-1, Uradni list RS, št. 106/1999, s poznejšimi dopolnitvami.
- Zakon o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbenke, Uradni list RS, št. 126/2003.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/2012.
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZOPRZUJF), Uradni list RS, št. 40/2012.
- Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega sistema, MDDSZ, 9. 10. 1997.
- Cometto, M. T.: Retirement Concerns, IPE MAGAZINE, maj 2013, www.ipe.com.
- Ekart, M.: 12 let pokojninskega zavarovanja v Sloveniji – pričakovanja, realnost in prihodnost, E-zbornik, 20. Dnevi slovenskega zavarovalništva, Slovensko zavarovalno združenje, 2013.
- Komisija EU: The Second Economic Adjustment Programme for Greece, marec 2012.
- Komisija EU: The Economic Adjustment Programme for Portugal, junij 2011.
- Modic, T.: Polnijo proračun in vzdržujejo potrošnjo, Dnevnik, 24. 10. 2013.
- http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp79_en.pdf
- http://en.wikipedia.org/wiki/Old-Age_Pensions_Act_1908.
- [Http://www.stat.si](http://www.stat.si).
- [Http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/ozavarovanju/statisticnipodatki/statisticni+pregled+2013-09](http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/ozavarovanju/statisticnipodatki/statisticni+pregled+2013-09).
- [Http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7101/514233f80b1359541a2e3a7208cd6848/](http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7101/514233f80b1359541a2e3a7208cd6848/).
- [Http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zakon_za_uravnotezenje_javnih_financ_zujf/#c18168](http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zakon_za_uravnotezenje_javnih_financ_zujf/#c18168).
- [Http://imss.dz-rs.si/imis/fa50b2707e1e54d3968f.pdf](http://imss.dz-rs.si/imis/fa50b2707e1e54d3968f.pdf).
- [Http://www.ssa.gov/history/age65.html](http://www.ssa.gov/history/age65.html).
- [Http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/aktualno/varstveni+dodatek+in+drzavna+pokojnina+po+1.1.2012](http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/aktualno/varstveni+dodatek+in+drzavna+pokojnina+po+1.1.2012).
- [Http://www.mddsz.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/nova_socialna_zakonodaja/varstveni_dodatek/vd_obvestilo/](http://www.mddsz.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/nova_socialna_zakonodaja/varstveni_dodatek/vd_obvestilo/).
- [Http://www.zurnal24.si/zbogom-drzavne-pokojnine-clanek-83281](http://www.zurnal24.si/zbogom-drzavne-pokojnine-clanek-83281).

¹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-2, Uradni list RS, št. 96/2012.

² Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-1, Uradni list RS, št. 106/1999, s poznejšimi dopolnitvami

³ <http://www.ssa.gov/history/age65.html>.

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Old-Age_Pensions_Act_1908.

⁵ Angl. Old age pensionsact 1908.

⁶ Angl. Railroad Retirement Act.

⁷ Angl. Committee on Economic Security.

⁸ Vir: Letna in mesečna poročila ZPIZ, dostopna na www.zpiz.si.

⁹ Spletna stran www.stat.si.

¹⁰ PIZ je kratica za »pokojninsko in invalidsko zavarovanje«.

¹¹ ZPIZ, Mesečni statistični pregled za september 2013,

<http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/ozavarovanju/statisticnipodatki/statisticni+pregled+2013-09>.

¹² Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega sistema, MDDSZ, 9. 10. 1997, str. 103 in 104.

¹³ Pravilnik o valorizacijskih količnikih za preračun plač in zavarovalnih osnov iz prejšnjih let na raven plač in pokojnin iz leta 2011, Uradni list RS, št. 46/2012.

¹⁴ To pomeni, da lahko ni valorizacije.

¹⁵ Po izteku krajšega prehodnega obdobja.

¹⁶ [Http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/drzavna+pokojnina](http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/drzavna+pokojnina).

¹⁷ Koncept je zelo podoben prvim pokojninam v Veliki Britaniji. Tudi tam sta obstajala pogoja premoženjskega cenzusa in minimalne starosti.

¹⁸ Sodba Ustavnega sodišča U-I-35/02.

¹⁹ V ZPIZ-1 je bila enaka določba.

²⁰ Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre), Uradni list RS, št. 61/2010, 40/2011.

²¹ Žurnal 24, Zbogom državne pokojnine, 29. 5. 2010 <http://www.zurnal24.si/zbogom-drzavne-pokojnine-clanek-83281>.

²² Letno poročilo ZPIZ za leto 2012, stran 16.

²³ [Http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/aktualno/varstveni+dodatek+in+drzavna+pokojnina+po+1.1.2012](http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/uvlavljanjpraviv/aktualno/varstveni+dodatek+in+drzavna+pokojnina+po+1.1.2012).

²⁴ [Http://www.mddsz.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/nova_socialna_zakonodaja/varstveni_dodatek/vd_obvestilo/](http://www.mddsz.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/nova_socialna_zakonodaja/varstveni_dodatek/vd_obvestilo/).

²⁵ Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZOPRZUJF), Uradni list RS, št. 40/2012.

²⁶ Ministrstvo za delo; sporočilo za javnost z dne 23. 5. 2013: Državni zbor s 55 glasovi za sprejel tehnični zakon, ki razveljavlja neustavne določbe Zujfa.

²⁷ [Http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7101/514233f80b1359541a2e3a7208cd6848/](http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7101/514233f80b1359541a2e3a7208cd6848/).

- ²⁸ http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zakon_za_uravnotezenje_javnih_financ_zujf/#c18168.
- ²⁹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (Zdoh - 2m), Uradni list RS št. 96/2013.
- ³⁰ Državni zbor, Odbor za finance in monetarno politiko, št. 435- 01/13-7 z dne 17. 10. 2013: Poročilo k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2M), druga obravnava, EPA 1385-VI <http://imss.dz-rs.si/imis/fa50b2707e1e54d3968f.pdf>.
- ³¹ Komisija EU: The Second Economic Adjustment Programme for Greece, marec 2012, Opomba: dokument je na voljo samo v angleškem jeziku na http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf.
- ³² Komisija EU: The Economic Adjustment Programme for Portugal, junij 2011, Opomba: dokument je na voljo samo v angleškem jeziku na http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp79_en.pdf.
- ³³ Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja (SODPZ) je ustanovljen za t. i. beneficirane poklice, kot so rudarji, vojaki, policisti ipd.
- ³⁴ http://www.modra-zavarovalnica.si/fileadmin/letna_porocila/Letno_porocilo_ZVPSJU_za_letno_2011.pdf, str. 11.
- ³⁵ Aneks h Kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 46/2013. Premija je sicer od minimalno 5,36 EUR do največ 11,25 EUR mesečno. Vendar ker je iz letnega poročila ZVPSJU razvidno, da je bila povprečna premija v letu 2011 33,19 EUR, je premija za leto 2014 trenutno ocenjena na približno 6,6 EUR mesečno.
- ³⁶ Tabeli 3 in 4 sta nastali na podlagi članka Tomaža Modica: Polnijo proračun in vzdržujejo potrošnjo, Dnevnik, 24. 10. 2013, ter letnih poročil posameznih izvajalcev oz. letnega poročila slovenskega zavarovalnega združenja. Časnik Dnevnik je edini vir podatkov, ki objavlja tekoče kvartalne podatke vseh izvajalcev. Iz preteklih izkušenj z primerjavo podatkov iz Dnevnika s podatki SZZ ali z revidiranimi letnimi poročili izvajalcev odstopanj od teh podatkov praviloma ni oziroma so zanemarljiva.
- ³⁷ To je ena večjih sprememb v PDPZ, nastala z uveljavitvijo ZPIZ-2. To določa 221. člen ZPIZ-2 v povezavi s 417. členom ZPIZ-2.
- ³⁸ Praviloma to pomeni, da je zavarovanec brez zaposlitve, čas prejetanja nadomestila za brezposelnost iz Zavoda za zaposlovanje pa je že potekel.
- ³⁹ Več o tem v Miroslav Ekart: 12 let pokojninskega zavarovanja v Sloveniji – pričakovanja, realnost in prihodnost, E-zbornik 20. Dnevi slovenskega zavarovalništva, Slovensko zavarovalno združenje, 2013.
- ⁴⁰ V izvorniku: American Society for Pension Professionals and Actuaries (ASPPA).
- ⁴¹ Cometto, M. T.: Retirement Concerns, IPE MAGAZINE, maj 2013.
- ⁴² IRA – ang. Individual retirement account.
- ⁴³ Podlaga za sklad ZVPSJU je Zakon o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbenke, Uradni list RS, št. 126/2003.
- ⁴⁴ Nacionalizacija je lahko tudi delna, primer bi bil omogočen predčasni dostop zavarovancev do teh sredstev, v tem primeru njihova (dodatna) obdavčitev in ukinitve novih vplačil.
- ⁴⁵ Država pa ima seveda vedno pravico spremeniti bodočo davčno politiko, ukiniti davčne olajšave in povečati posamezne obdavčitve ipd.
- ⁴⁶ Podobno je tudi pri RTV naročniki. Za vsakega, ki ima električni priključek, se domneva, da ima tudi TV sprejemnik, in je zato dolžan plačevati RTV naročnino, razen če ne poda pisne izjave, da TV sprejemnika nima.
- ⁴⁷ Uredba vlade RS o notni metodologiji in obrazcih za obračun in izplačilo plač v javnem sektorju, Uradni list RS, št. 93/2008 z dopolnitvami.

3 Pravna narava posla za izplačevanje pokojninskih rent

Mag. Maja Golovrški

Povzetek: Določbe pokojninske zakonodaje o načinu uveljavitve pravice zavarovanca do rente iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (PDPZ) so precej skope. Z vidika prakse izplačevanja rent iz PDPZ se zato porajajo ne nepomembna vprašanja o pravni naravi in trenutku vzpostavitve razmerja zavarovanca z izplačevalcem pokojninske rente ter posledično vprašanja o davčni obravnavi izplačil. Ob upoštevanju obligacijskopравnih določil ter kogentnih določil in namenske razlage pokojninskega zakona lahko pridemo do zaključka, da gre od vključitve zavarovanca v PDPZ do njegovega prenehanja v smislu prenehanja izplačevanja doživljenjske rente zaradi smrti zavarovanca za eno pravno razmerje, v katerem pa uveljavitev pravice do izplačevanja rente iz PDPZ in izbira izplačevalca pravnoformalno predstavljata vstop tretjega v razmerje v smislu prevzema obveznosti izplačila (ter prenosa sredstev zavarovanca k prevzemniku). Obligacijskopравno gre po našem mnenju za prenos pogodbe k prevzemniku izplačevanja rente in tako bi se moralo prenos sredstev obravnavati tudi z davčnega vidika.

Summary: The legislative provisions of pension insurance provide very little information with regard to the manner of asserting the right of the Insured to the allowance on the basis of voluntary supplementary pension insurance ("PDPZ"). This raises important legal questions concerning the practice of PDPZ allowance payment and the moment of the establishment of the relationship of the Insured with the pension allowance disburser, and consequently the tax treatment of disbursements. Taking into consideration the legal provisions regarding obligations and peremptory provisions, as well as the interpretation of the intention of pension insurance, we can conclude that, from the inclusion of the Insured in PDPZ to termination (in the sense of the termination of disbursing the life-long allowance due to the death of the Insured), this is one legal relationship in which the assertion of the right to allowance disbursement on the basis of PDPZ and the choice of the disburser legally and formally means the inclusion of a third entity in this relationship, in the sense of entering into the disbursement obligation (and the transfer of the Insured's assets to the party that enters into this obligation). Considering the law of obligations, this is, in our opinion, a transfer of the contract to the allowance disburser, and thus should be treated as a transfer of assets as far as the tax aspect is concerned.

1 Uvod

Dodatni pokojninski sistem je v Republiki Sloveniji zaživel januarja leta 2000, ko je začel veljati prenovljeni *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (v nadaljevanju ZPIZ-1)¹. S slednjim so bili določeni pogoji, ki jih mora izpolnjevati zavarovanec, preden lahko uveljavi svojo pravico do izplačevanja dodatnih pokojninskih rent iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (v nadaljevanju rente iz PDPZ). Poleg dosežene starosti 58 let je moral biti zavarovanec upokojen po obveznem sistemu in ob tem hkrati v PDPZ vključen 10 let. Pravico do rente iz PDPZ je zavarovanec po zakonu pridobil z dnem, ko je izpolnil zadnjega od navedenih pogojev.² Prvi zavarovanci so tako pravico do izplačevanja rente iz PDPZ pridobili v letu 2010, ko se je dejansko lahko začela oblikovati tudi praksa na tem področju. Sprejem novele *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* v letu 2012 (v nadaljevanju ZPIZ-2),³ ki je začela veljati 1. 1. 2013, je v tem delu prinesel spremembo glede pogojev za pridobitev pravice do rente iz PDPZ. Z novelo se je namreč ohranil le pogoj upokojitve zavarovanca po obveznem pokojninskem sistemu.⁴ Glede ureditve pravnega razmerja, ki se vzpostavi pri izplačevanju rent iz PDPZ, pa je novela precej sledila dotedanji ureditvi. Predvideva sicer poseben pokojninski načrt za izplačevanje, ki pa bo določal zgolj način izračunavanja pokojninske rente in vsebinsko ne ureja razmerja izplačevanja rente iz PDPZ.

2 Zakonska ureditev izplačevanja rente iz PDPZ in iz tega izhajajoča dilema

Določbe o načinu uveljavitve pravice zavarovanca do rente iz PDPZ so v obeh zakonih precej skope. ZPIZ-1 je predvideval način uveljavitve pravice do rente iz PDPZ z ozirom na to, kdo nastopa v vlogi izvajalca tega zavarovanja v fazi vplačevanja zavarovalne premije. Ko gre za izvajanje PDPZ preko vzajemnega pokojninskega sklada, upravljavec vzajemnega pokojninskega sklada ob uveljavitvi zavarovančeve pravice do rente iz PDPZ unovči odkupno vrednost enot premoženja sklada, ki so vpisane na osebni račun zavarovanca, ter v imenu in za račun zavarovanca sklenu življenjsko zavarovanje. Po tem zavarovanju zavarovanec pridobi pravico do doživljenjske mesečne pokojninske rente v višini, ki se po aktuarskih načelih izračuna tako, kot če bi bila v enkratnem znesku vplačana čista premija v višini odkupne vrednosti sredstev zavarovanca.⁵ Zavarovanec po določilih ZPIZ-1 lahko izbere zavarovalnico, pri kateri upravljavec vzajemnega pokojninskega zanj sklenu življenjsko zavarovanje, če mu to možnost daje pokojninski načrt.

Ko gre za izvajanje PDPZ pri zavarovalnici, ki ima dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov v skupini življenjskih zavarovanj, in zavarovanec uveljavi pravico do pokojninske rente iz PDPZ, zavarovalnica denarna sredstva v višini odkupne vrednosti police (zavarovanja) prenese z računa kritnega sklada, oblikovanega v zvezi z zavarovanji, pri katerih zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, na račun kritnega sklada, ki je oblikovan v zvezi z zavarovanji, ki krijejo izplačilo doživljenjske mesečne pokojninske rente. Enako velja, kadar gre za zavarovanca, ki pridobi pravico do rente iz PDPZ na podlagi pokojninskega načrta, ki ga izvaja pokojninska družba, in je v pokojninskem načrtu določeno, da bo doživljenjsko mesečno pokojninsko rento pokojninska družba izplačevala sama.⁶ Če pa je s pokojninskim načrtom določeno, da pokojninska družba zagotavlja izplačilo pokojninske rente pri zavarovalnici, pokojninska družba v imenu in za račun zavarovanca sklenu življenjsko zavarovanje, po katerem zavarovanec pridobi pravico do doživljenjske mesečne pokojninske rente v višini, ki se po aktuarskih načelih izračuna tako, kot če bi bila v enkratnem znesku vplačana čista premija v višini odkupne vrednosti police prostovoljnega dodatnega zavarovanja, sklenjene s pokojninsko družbo.⁷ Tudi v tem primeru je lahko predvidena možnost, da zavarovanec lahko izbere med več zavarovalnicami, pri kateri bo pokojninska družba zanj sklenila življenjsko zavarovanje.

Iz zapisanega lahko izpeljemo dva načina ureditve:

- Ko v vlogi izvajalca PDPZ v času vplačevanja premije in izplačevalca rente iz PDPZ nastopata različna subjekta, mora izvajalec PDPZ pri izplačevalcu rente iz PDPZ skleniti življenjsko zavarovanje v imenu in za račun zavarovanca.
- Ko je izvajalec PDPZ hkrati tudi izplačevalec rente iz PDPZ, se zavarovančeva sredstva le prenesejo na drug račun – v drug kritni sklad izplačevalca.

Obema ureditvama je skupno, da od trenutka, ko zavarovanec uveljavi pravico do rente iz PDPZ in izbere izplačevalca, ni več aktivno legitimirana stranka za vzpostavitev izplačevanja rente. To namreč v njegovem imenu in za njegov račun naredi izvajalec PDPZ, pri katerem je zavarovanec zavarovanje vplačeval. Temu je sledil tudi ZPIZ-2,⁸ ki na enak način določa, da upravljavec pokojninskega sklada v imenu in za račun člana (zavarovanca), ki je uveljavil pravico do rente iz PDPZ, sklene zavarovanje po pokojninskem načrtu za izplačevanje, po katerem ima zavarovanec pravico do doživetjske rente. Ta renta se določi v višini, ki se po aktuarskih načelih izračuna, kot če bi bilo v enkratnem znesku vplačano čisto vplačilo v višini odkupne vrednosti. Zavarovanec ima po določitih ZPIZ-2 zakonsko pravico samostojno izbrati izplačevalca. ZPIZ-2 pri tem torej ne pozna več razlike med situacijama, ko je izplačevalec rente iz PDPZ druga oseba od prvotnega izvajalca PDPZ, kar pa v končni fazi ne vpliva na samo opredelitev narave razmerja. To je predstavljeno v nadaljevanju.

Opisana zakonska ureditev – tako po ZPIZ-1 kot po ZPIZ-2 – odpira naslednji vprašanji, s katerima smo se izplačevalci rent soočili v praksi:

- Ali izplačevanje rente iz PDPZ pomeni nadaljevanje razmerja, ki je bilo vzpostavljeno z izvajalcem PDPZ v času vplačevanja, ali gre za vzpostavitev novega pravnega razmerja na podlagi samostojnega pravnega posla?
- Kakšne so davčne posledice nadaljevanja razmerja oziroma sklenitve nove pogodbe za namen izplačevanja rente iz PDPZ?

3 Izplačevanje rente iz PDPZ – nadaljevanje prvotnega razmerja ali vzpostavitev novega pravnega razmerja na podlagi samostojnega pravnega posla

3.1 Narava pogodbe

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je urejeno s kogentnimi določili zakona (ZPIZ-1 in ZPIZ-2) in določili področnih zakonodaj (ZZavar⁹ ali ZISDU-2¹⁰) glede na tip izvajalca PDPZ v času vplačevanja. V delu, ki ureja izplačevanje rente iz PDPZ, se ob kogentnih določilih ZPIZ-1 in ZPIZ-2 uporabljajo določila ZZavar. Pri opredelitvi pravnega razmerja PDPZ in tako izplačevanja rent iz PDPZ pa moramo poleg navedenih zakonov uporabiti določila *Obligacijskega zakonika* (v nadaljevanju OZ)¹¹ kot temeljnega zakona za urejanje pravic in obveznosti iz obligacijskih razmerij. Kam lahko pogodbo PDPZ umestimo glede na določila OZ? Ali gre za nominatni ali inominatni kontrakt?

Glede na sicer skopa določila ZPIZ-1 in zdaj ZPIZ-2 bi lahko sprejeli stališče, da je pogodba PDPZ vendarle zakonsko določena do te mere, da bi lahko govorili o nominatnem kontraktu. Ureditev je precej določnejša v delu vplačevanja v zavarovanje, saj zakon opredeli obvezna določila pokojninskega načrta in drugih dokumentov, ki so potrebni za ureditev medsebojnih pravic in obveznosti strank te faze. Nekoliko manj jasna pa je zakonska ureditev v delu, ki se nanaša na izplačevanje rent iz PDPZ. Tu si lahko pomagamo z obligacijskopравnimi pravili in ustrezno interpretacijo določil ZPIZ1 in ZPIZ-2.

Z **jezikovno razlago** določil ZPIZ-1 bi lahko prišli do naslednjih, vendar nasprotujočih si sklepov:

1. Ko v vlogi izvajalca PDPZ v času vplačevanja premije in izplačevalca rente iz PDPZ nastopata različna subjekta in mora izvajalec PDPZ pri izplačevalcu rente iz PDPZ skleniti življenjsko zavarovanje v imenu in za račun zavarovanca, lahko rečemo, da gre za vzpostavitev novega pravnega razmerja za namen izplačevanja, ki pa ga zavarovanec ne sklepa sam.
2. Ko je izvajalec PDPZ hkrati tudi izplačevalec rente iz PDPZ in se zavarovančeva sredstva le prenesejo na drug račun – v drug kritni sklad izplačevalca, gre nesporno zgolj za nadaljevanje prvotnega razmerja.

Taka interpretacija zakonskih določil ne zdrži, saj je treba v skladu s splošnim obligacijskim načelom vse udeležence v pravnem prometu obravnavati na enak način (enakopravno). Temu pa poprej navedena sklepa nasprotujeta. Glede na to, da se določene rente iz PDPZ že izplačujejo, pa je treba enotno obravnavati tudi obstoječe in prihajajoče upokojujence iz PDPZ. Posledice opredelitve izplačevanja rent iz PDPZ so namreč drugačne v primeru novega pravnega posla ali nadaljevanja obstoječega pravnega posla, in sicer tako z vidika »pridobljenih in pričakovanih« pravic v času vplačevanja v zavarovanje kot tudi z davčnega vidika. Tisti zavarovanci, ki so se v PDPZ vključili ob njegovi uveljavitvi, imajo v praksi v pokojninskem načrtu pogosto urejeno tudi izplačevanje rente iz PDPZ. Ob vključitvi v zavarovanje so se odločili za izplačevalca, mnogokrat pa imajo dogovorjene tudi že parametre za izračun višine rente, pravico do prevrednotenja te rente tekom izplačevanja ipd. Če bi zavzeli stališče, da je izplačevanje nov pravni posel, to pomeni, da so bila ta določila obsolentne narave, saj ne morejo imeti pravnega učinka v novem poslu, kjer se pravice in obveznosti strank določijo na novo.

Jezikovna razlaga določil, po kateri zakonsko normo beremo tako, kot je napisana, v konkretnem primeru po našem mnenju ne privede do enotnega stališča. Izpostavljena zakonska določila so napisana dvoumno in omogočajo različne interpretacije, zato se moramo poslužiti drugih interpretacijskih metod. Najprimernejša se zdi namenska, tj. razlaga po namenu, cilju, ki ga je zakonodajalec želel doseči.

Kar lahko iz zakonskih določil nesporno ugotovimo, je, da je zakonodajalec želel izplačevanje rente iz PDPZ očitno urediti tako, da ima zavarovanec čim manj »dela« z uveljavljanjem svoje pravice do izplačevanja. Njegova vloga je le v izbiri izplačevalca. Na to kažejo določila, ki govorijo o sklenitvi življenjskega zavarovanja s strani izvajalca PDPZ v imenu in za račun zavarovanca, kot tudi določila, da v primeru istega izvajalca in izplačevalca rente iz PDPZ, slednji le prenese sredstva zavarovanca na drug kritni sklad za izplačevanje. Taka zakonska ureditev lahko vsebinsko pomeni le eno, in sicer, da **zakon dejansko želi urediti le način uveljavitve zavarovančeve pravice do izplačevanja rente iz PDPZ**, ki jo zavarovanec uveljavi pri prvotnem izvajalcu PDPZ, ta pa je nato zavezan k določenim aktivnostim, ki privedejo do izplačevanja rente (sklenitev pogodbe z izplačevalcem oziroma prenos sredstev v izplačevanje). Pravico do izplačevanja rente iz PDPZ zavarovanec na podlagi zakona pridobi z dnem upokojitve po obveznem sistemu, z vstopom v pravno razmerje PDPZ v času vplačevanja pa izplačevanje rente iz PDPZ zanj tudi že pomeni pričakovano pravico. Vsebinsko lahko govorimo o dveh fazah istega razmerja – o vplačevanju v PDPZ in izplačevanju iz PDPZ. Če gre za istega izvajalca in izplačevalca, je slednje jasno razvidno iz zakona tudi v pravnoformalnem smislu. Ko pa imamo različen subjekt v prvi in drugi fazi, pravnoformalno ne bi smeli zaključiti drugače. Na to opredelitev razmerja ne bi smelo vplivati dejstvo, da je za realizacijo zavarovančeve pravice do rente iz PDPZ potreben še en pravni posel, saj slednji dejansko pomeni zgolj prenos njegove pravice do rente iz PDPZ v izplačevanje. In kam bi ta »vmesni« pravni posel lahko umestili v obligacijskopravnem smislu?

3.2 Prenos v izplačevanje

Uveljavitev pravice do izplačevanja rente iz PDPZ in izbira izplačevalca pravnoformalno predstavlja vstop tretjega v razmerje v smislu prevzema obveznosti izplačila, ki se določi glede na višino vplačanih sredstev zavarovanca, in prenos teh sredstev na prevzemnika. Obveznost izplačila sredstev za prvotnega izvajalca

PDPZ s tem preneha. Med fazama vplačevanja in izplačevanja z vidika zavarovanca dejansko ne pride do prekinitve zavarovanja in zakonsko tudi ni dopustno izplačati sredstev zavarovancu, temveč je mogoče njegovo premoženje le prenesti v izplačevanje izplačevalcu rente iz PDPZ. Obligacijskopravno gre po našem mnenju za prenos pogodbe.¹²

Za prenos pogodbe je namreč značilno, da ena pogodbena stranka dvostranske pogodbe (prenositelj) prenese na tretjo osebo (prevzemnika), ki do tega trenutka ni bila pogodbena stranka, svoj celovit položaj, ki izhaja iz prvotnega obligacijskoprnega razmerja. Druga stranka pogodbe mora za prenos podati svojo privolitev, ki je lahko dana tudi vnaprej (zavarovančeva izbira izplačevalca ob vključitvi v PDPZ ali ob uveljavitvi pravice do izplačevanja rente iz PDPZ). Posebnost tega posla je, da se skupaj s premoženjsko pravico (pravico do sredstev zavarovanca) prenaša tudi obveznost (obveznost izplačila rente). Prenos pogodbe ima razpolagalne učinke,¹³ zato mora zanj obstajati pravna podlaga v zavezovalnem pravnem poslu (sklenjenim PDPZ z izvajalcem), ki tako singularno pravno nasledstvo predvideva (v pokojninskih načrtih je določeno, kdo bo rento izplačeval oziroma da ima zavarovanec pravico izbire, in tudi, da bo premoženje zavarovanca preneseno v izplačevanje izplačevalcu rente). Za razliko od prenosa pogodbe je za prevzem dolga, za kar bi na videz lahko prav tako šlo v konkretnem primeru, značilno, da gre lahko le za spremembo dolžnika, in sicer v obliki pogodbe med dolžnikom (izvajalcem PDPZ) in prevzemnikom (izplačevalcem rente iz PDPZ). Izvajalec PDPZ bi bil tako v tem primeru že ves čas dolžnik v smislu obveznosti izplačevanja rente iz PDPZ, svojo obveznost pa bi lahko odplačno prenesel na tretjo osebo (izplačevalca). Ker glede na določila zakona temu ni tako, saj prvotni izvajalec PDPZ ni zavezan k izplačevanju (vzajemni pokojninski skladi tega posla niti ne morejo izvajati), menimo, da **gre v obligacijskoprnem smislu pri izbiri izplačevalca rente iz PDPZ in uveljavitvi zavarovančeve pravice do izplačila lahko le za prenos pogodbe, torej za nadaljevanje obstoječega pravnega razmerja med zavarovancem in prevzemnikom pogodbe.** Ker tudi določila ZPIZ-2 za izplačevanje rente iz PDPZ predvidevajo le soglasje (samostojno izbiro) izplačevalca, medtem ko je za prenos te pravice legitimiran dosednji izvajalec iz PDPZ, po naši oceni ni mogoče v nobenem primeru govoriti o ločenem pravnem poslu za izplačevanje rente iz PDPZ. Zavarovanec ne sklene pogodbe za izplačevanje rente iz PDPZ sam – v svojem imenu in za svoj račun –, temveč jo sklene izvajalec PDPZ v imenu in za račun zavarovanca. Dodatno zavarovanec s sredstvi, ki so namenjena izplačilu rente, ne more razpolagati, zato z vidika zavarovanca ne gre za vzpostavitev novega pravnega razmerja. Gre zgolj za izbiro izplačevalca oziroma privolitev k prevzemniku pogodbe v smislu realizacije njegove pravice do izplačevanja.

Če bi zavzeli nasprotno stališče in bi menili, da vstop v izplačevanje lahko pomeni nov pravni posel in vzpostavitev novega pravnega razmerja, bi to za zavarovanca pomenilo, da ima pravico v določenem roku po sklenitvi (30 dneh) od te pogodbe življenjskega zavarovanja odstopiti (in prejeti izplačilo?).¹⁴ Postavilo bi se vprašanje odkupa zavarovanja in možnosti zastave police življenjskega zavarovanja, kar sicer ZPIZ-1 in ZPIZ-2 kogentno omejujeta in prepovedujeta v smislu razmerja iz PDPZ.

Z ozirom na navedeno se zdi smiselno, da bi dilemo odpravil pokojninski načrt za izplačevanje rente iz PDPZ, ki je bil na novo vpeljan z ZPIZ-2, pri čemer bi se tako opredelitev pravnega razmerja z zavarovancem, izvajalcem PDPZ in izplačevalcem rente iz PDPZ prepustila udeležencem obligacijskoprnega razmerja. Ali je taka rešitev sprejemljiva in v duhu kogentne pokojninske zakonodaje, pa lahko pokaže le praksa izvajanja izplačevanja rente iz PDPZ po novih pokojninskih načrtih za izplačevanje.

4 Davčne posledice nadaljevanja razmerja oziroma sklenitve nove pogodbe za namen izplačevanja rente iz PDPZ

Ključna posledica z davčnega vidika, ki je povezana s trajanjem oziroma prenehanjem pravnega razmerja zaradi prehoda v izplačevanje rente iz PDPZ, se nanaša na obračunavanje davka od prometa zavarovalnih poslov. *Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov* (v nadaljevanju ZDPZP)¹⁵ namreč določa oprostitev plačila tega davka v primeru življenjskih zavarovanj, pri katerih zavarovalno razmerje ni krajše od dobe 10 let.¹⁶ Če taka zavarovalna pogodba preneha, preden poteče 10 let, mora davčni zavezanec obračunati in plačati davek od prometa zavarovalnih poslov, ki se odmeri od vsote, ki se izplača zavarovancu. Za življenjska zavarovanja se štejejo vsa življenjska zavarovanja, ne glede na to, ali se zavarovalna vsota izplača v enkratnem znesku ali v obliki rente.¹⁷

Navedeno pomeni, da bi, če bi šteli, da s prehodom v izplačevanje rente iz PDPZ prvotno pravno razmerje za zavarovanca preneha, nastala obveznost plačila 6,5-odstotnega davka od prometa zavarovalnih poslov, če posameznik v zavarovanje še ni bil vključen 10 let. Odkupna vrednost v višini stanja sredstev na računu zavarovanca se sicer ne izplača zavarovancu, temveč izplačevalcu rente iz PDPZ, vendar pa se izplačilo izvede v njegovem imenu in za njegov račun. Menimo sicer, da prehod v fazo izplačevanja za zavarovanca ne pomeni prenehanja prvotnega pravnega razmerja, a ne glede na to po naši oceni v nobenem primeru ni prav drugače obravnavati zavarovancev, ki so bili zaradi starosti ali iz drugih razlogov za upokojitvev po obveznem pokojninskem sistemu v PDPZ vključeni manj kot 10 let. ZPIZ-2 namreč v prehodnih določilih¹⁸ daje zavarovancem, ki so bili vključeni v PDPZ pred uveljavitvijo novele, to je pred 1. 1. 2013, in so uveljavili pravico do starostne ali invalidske pokojnine iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, pravico do izplačila v višini odkupne vrednosti za sredstva, pridobljena iz vplačil do 31. 12. 2012, kljub temu da ne izpolnjujejo pogoja 120-mesečne vključenosti v zavarovanje. To pravico lahko zavarovanci uveljavijo po preteku šest mesecev od uveljavitve ZPIZ-2, to je od 1. 7. 2013 naprej. Taka zakonska norma pomeni, da če zavarovanec lahko zahteva odkup kot način izrednega prenehanja zavarovanja, ne glede na pogoj 10 let, lahko nesporno zahteva tudi uveljavitev pravice do rente iz PDPZ. Pri tem pa je treba poudariti pomembno razliko. V primeru, ko zavarovanec zahteva odkup, pravno razmerje nesporno preneha. Zavarovanec od izvajalca PDPZ dobi izplačilo in je zavezanec za plačilo davka od prometa zavarovalnih poslov in akontacijo dohodnine od odkupne vrednosti v skladu z *Zakonom o dohodnini* (v nadaljevanju ZDoh-2),¹⁹ in sicer po 25-odstotni stopnji od davčne osnove, določene za druge dohodke. Ob izplačevanju pokojninske rente nastane prav tako davčna obveznost zavarovanca po ZDoh-2, in sicer prav tako ob vsakokratnem izplačilu rente, ki jo prejme na račun. Akontacija dohodnine se plača po enaki davčni stopnji (25-%), vendar od polovice davčne osnove, določene za dohodke iz delovnega razmerja po ZDoh-2 (od polovice določene rente). ZDoh-2 izplačilo v primeru izrednega prenehanja torej obravnava drugače kot izplačilo rente iz PDPZ. Izplačilo odkupne vrednosti se uvršča med druge dohodke posameznika in se obdavčuje po 25-% davčni stopnji, rente iz PDPZ pa se uvrščajo med dohodke posameznika iz delovnega razmerja, ki se obdavčujejo polovično (25 % od polovice osnove). V obeh primerih pa je po ZDoh-2 povsem enako to, da nastane obveznost plačila akontacije dohodnine ob izplačilu sredstev zavarovancu (na njegov račun). Povsem enako bi moralo veljati v primeru obračunavanja davka od prometa zavarovalnih poslov: če se sredstva izplačajo zavarovancu (odkup), potem se ta davek obračuna (če niso izpolnjeni pogoji za oprostitev), sicer pa se ne, saj izplačila ni (prav tako ni prenehanja razmerja kot prvega pogoja za nastanek davčne obveznosti po ZDPZP). Po našem, že predstavljenem mnenju namreč v primeru, da se zavarovanec odloči za črpanje sredstev v obliki rente, ostaja znotraj dodatnega pokojninskega zavarovanja, preide le v fazo izplačevanja. Menimo, da prehoda v izplačevanje rente iz PDPZ ni mogoče enačiti s situacijo, ko se nekdo odloči za odkup v smislu izrednega prenehanja zavarovanja, kar je ne nazadnje že ustaljena praksa po ZDoh-2.

5 Sklep

Vprašanje pravne narave posla, s katerim sredstva zavarovanca iz PDPZ preidejo v izplačevanje, in posledično tudi davčne obravnave ni nepomembno tudi z vidika zavarovanca. Slednji je namreč kot šibkejša stranka v razmerju z izvajalcem in izplačevalcem rente iz PDPZ lahko podvržen tudi manipulacijam v smislu zmanjševanja v preteklosti (ob vključitvi v PDPZ) pridobljenih pravic. Te bi se v primeru vzpostavitve novega pravnega razmerja ob prehodu v izplačevanje rente določale na novo. Zakon bi moral, v primeru, da bi se pravno razmerje z zavarovancem ob prehodu v izplačevanje rente iz PDPZ res vzpostavljalo na novo, tako jasno določiti minimalne zahteve v smislu varstva zavarovanca – seveda ob upoštevanju načel in kogentnih rešitev pokojninske zakonodaje –, temu pa bi morala nato slediti davčna zakonodaja. Tudi z davčnega vidika mora biti namreč obračunavanje kakršnega koli davka, katerega zavezanec za plačilo je zavarovanec, urejeno na nedvoumen in davčno enoten način (npr. obravnava izplačila iz ZDPZP in ZDoh-2). Ker pa iz predstavljenih vprašanj in podanih sklepov lahko zaključimo, da gre za eno pravno razmerje, ki v smislu rednega prenehanja traja od vključitve zavarovanca v PDPZ pa vse do njegove smrti, menimo, da je varstvo zavarovanca po obstoječi zakonodaji zadostno. Zavarovanca štiti pred izgubo vplačanih sredstev, za izplačevalce rent iz PDPZ pa pomeni prevzemanje dolgoročnih obveznosti, čemur so pogodbe rentnih (življenjskih) zavarovanj prvenstveno tudi namenjene.

6 Literatura in viri

- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 106/1999 s spremembami, ZPIZ-1;
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 96/2012 s spremembami, ZPIZ-2;
- Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov, Uradni list RS, št. 57/1999 s spremembami, ZDPZP;
- Zakon o dohodnini, Uradni list RS, št. 117/2006 s spremembami, ZDoh-2;
- Zakon o zavarovalništvu, Uradni list RS, št. 13/2000 s spremembami, ZZavar;
- Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje, Uradni list RS, št. 77/2011 s spremembami, ZISDU-2;
- Obligacijski zakonik, Uradni list RS, 83/2001 s spremembami, OZ;
- N. Plavšak, M. Juhart, D. Jadek Pensa, V. Kranjc, P. Grilc, A. Polajnar Pavčnik, M. Dolenc, M. Pavčnik, Obligacijski zakonik s komentarjem, splošni del, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 644 in 645.

¹ Uradni list RS, št. 106/1999 s spremembami, v nadaljevanju ZPIZ-1.

² 362. člen ZPIZ-1, prvi in drugi odstavek.

³ Uradni list RS, št. 96/2012 s spremembami, v nadaljevanju ZPIZ-2.

⁴ 339. člen ZPIZ-2, prvi odstavek.

⁵ 352. člen ZPIZ-1.

⁶ 353. člen ZPIZ-1, prvi in drugi odstavek.

⁷ 353. člen ZPIZ-1, tretji odstavek.

⁸ 340. člen ZPIZ-2.

⁹ Zakon o zavarovalništvu, Uradni list RS, št. 13/2000 s spremembami.

¹⁰ Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje, Uradni list RS, št. 77/2011 s spremembami.

¹¹ Uradni list RS, št. 83/2001 s spremembami.

¹² 122. člen OZ.

¹³ Več o tem: N. Plavšak, M. Juhart, D. Jadek Pensa, V. Kranjc, P. Grilc, A. Polajnar Pavčnik, M. Dolenc, M. Pavčnik, Obligacijski zakonik s komentarjem, splošni del, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 644 in 645.

¹⁴ 83. člen, prvi odstavek, 4. točka ZZavar.

¹⁵ Uradni list RS, št. 57/1999.

¹⁶ 8. člen ZDPZP.

¹⁷ 10. člen ZDPZP.

¹⁸ 417. člen ZPIZ-2.

¹⁹ Uradni list RS, št. 117/2006 s spremembami.

4 Kdo je sposoben in primeren za člana nadzornega sveta ali uprave ter ključno funkcijo zavarovalnice?

mag. Andrej Šercer

Povzetek: Zavarovalnice bodo morale v prihodnje oblikovati in sprejeti interno politiko, s katero bo z vidika kriterijev sposobnost in primernost (oziroma ugled, izkušnje in upravljanje) določeno, katere pogoje morajo izpolnjevati člani nadzornega sveta ali uprave ter nosilci ključnih funkcij v zavarovalnici. Interne politike zavarovalnic bodo tako s pripadajočimi pravili in merili ocenjevanja predstavljale vsebinsko in postopkovno izhodišče za vse ključne deležnike (uprave, nadzorne svete in skupščine), ki sodelujejo pri predlaganju, izbiri ali imenovanju oseb na te funkcije. Splošni cilj tovrstnega ukrepa je zagotavljanje presoje in ocene, ali so posamezne osebe glede na svoje lastnosti sposobne solidno in skrbno upravljati ali nadzorovati zavarovalnico oziroma v njej opravljati ključno funkcijo. To pomeni, da bodo največjo odgovornost za preudarno upravljanje in nadzor nad tem upravljanjem nosile zlasti same zavarovalnice in ne več le nadzorni organi.

Abstract: Insurance companies will be required to develop and adopt internal policies of fit and proper criteria (reputation, experience and governance), providing conditions that must be met by members of the Supervisory Board and the Management Board or the holders of key functions. Internally documented policies (with rules and assessment criteria) will represent the substantive and procedural basis for all key stakeholders (Management Board, Supervisory Board and the General Meeting) involved in the nomination, selection or appointment of persons to these functions. The general objective is to provide assessments and evaluations of whether, in terms of their characteristics, the persons are able to soundly and prudently manage or supervise an insurance company or perform key functions. This means that the primary responsibility for prudent management and control over the management lies with insurance companies and not only with the regulatory authorities.

1 Uvod

Člani nadzornega sveta in uprave zavarovalnice oziroma člani upravnega odbora,¹ v prihodnje pa tudi nosilci njenih ključnih funkcij (aktuar, notranji revizor, upravljavec tveganj, skladnost poslovanja) so v skladu s svojimi pristojnostmi odgovorni za to, da zavarovalnica posluje zakonito, učinkovito in uspešno. Zaradi odgovornosti in vpliva na poslovanje zavarovalnice je pomembno, da so te osebe primerne za izvajanje svojih nalog ter da razumejo poslovne dejavnosti in tveganja, ki jim je izpostavljena posamezna zavarovalnica. To presojo mora zagotoviti tako nadzorni organ (v nadaljevanju: regulator) kot tudi zavarovalnice same, vsak s svojim procesom ocenjevanja primernosti teh oseb.

* Vzajemna, zdravstvena zavarovalnica, d.v.z.

Do zdaj so nam znani zlasti zakonski pogoji za opravljanje funkcije člana nadzornega sveta in uprave zavarovalnice ter postopek izdaje dovoljenja za opravljanje funkcije člana uprave. Že doslej so se v nekaterih primerih, ko je regulator na primer to presojo vršil nekoliko dlje ali pa v skrajnem primeru izdajo dovoljenja za člana uprave celo zavrnil, oglašali kritiki, ki so menili, da gre za nedopustno ali celo arbitrarno vmešavanje v odločitve lastnikov. Med zavarovalničarji je završalo tudi spomladi 2013, ko je regulator zahteval od zavarovalnic, naj mu poročajo o tem, ali člani nadzornih svetov izpolnjujejo zakonske pogoje. A kot nakazujejo prihajajoči standardi Solventnost II in že uveljavljena praksa internega upravljanja v sorodnem bančnem sektorju, so prave konceptualne spremembe na tem področju šele pred nami.

Opozoriti velja, da so v nadaljevanju prispevka navedeni le ključni poudarki, ki nam omogočajo razumeti koncept zdajšnje ureditve in posledično lažjo primerjavo z napovedanimi novostmi. Prav tako ni namen analizirati določb vseh relevantnih predpisov in priporočil dobre prakse ali celo konkretnih odločitev regulatorja in dostopne sodne prakse. Namen tega besedila je zlasti opozoriti na prihajajoče trende in spodbuditi ključne deležnike v zavarovalnicah, naj s pozitivnimi spremembami in dobro prakso ne odlašajo do njihove formalne uveljavitve, temveč naj jih začnejo uvajati takoj in tako v največji možni meri ravnajo v korist družbe (zavarovalnice) in vseh njenih deležnikov.

Kako se bo torej v prihodnje ocenjevalo, kdo je primeren (*fit & proper*) za člana nadzornega sveta in uprave ter nosilca ene izmed štirih ključnih funkcij v zavarovalnici? Kakšni bodo ti pogoji in kdo bo o njih presojal?

2 Kakšni so standardi za presojo sposobnosti in primernosti članov nadzornih svetov in uprav danes

Zakon o zavarovalništvu določa dva ključna pogoja, ki ju mora izpolnjevati član uprave zavarovalnice:²

- da je oseba ustrezno strokovno usposobljena in ima lastnosti in izkušnje, potrebne za vodenje poslov zavarovalnice;
- da ni bila pravnomočno obsojena zaradi naklepne kaznivega dejanja ali zaradi enega od naštetih kaznivih dejanj, storjenih iz malomarnosti.

V sklopu prvega pogoja je določena tudi t. i. izpodbojna zakonska domneva, da je pogoj o ustrezni strokovni usposobljenosti ter lastnostih in izkušnjah za vodenje poslov zavarovalnice izpolnjen, če »ima oseba zadostna teoretična in praktična znanja za vodenje zavarovalnih poslov ter najmanj štiriletne izkušnje pri vodenju poslov zavarovalnice oziroma podjetja primerljive velikosti in dejavnosti kot zavarovalnica oziroma drugih primerljivih poslov«.³

Navedena pogoja mora upoštevati že nadzorni svet ob imenovanju člana uprave, zlasti pa ju presoja regulator v postopku izdaje dovoljenja za člana uprave zavarovalnice. Če sta pogoja izpolnjena, regulator praviloma mora izdati dovoljenje. Izjemoma lahko izdajo dovoljenja zavrne le, če iz podatkov izhaja, da bi bilo zaradi dejavnosti ali poslov, ki jih oseba opravlja, oziroma zaradi ravnanj, ki jih je oseba storila, lahko ogroženo poslovanje zavarovalnice v skladu s pravili o obvladovanju tveganj, ali pa če na podlagi predstavitve kandidata presodi, da slednji ne bo zagotovil poslovanja zavarovalnice v skladu z zavarovalniškimi predpisi, ali če ugotovi, da je oseba navajala netočne podatke.

Za člana nadzornega sveta zavarovalnice so določeni⁴ podobni pogoji kot za člana uprave, pri čemer je poudarek na »izkušnjah in lastnostih, potrebnih za nadziranje poslov zavarovalnice«, dodan pa je še pogoj, da oseba ni bila član uprave podjetja, nad katerim je bil začel postopek prisilne poravnave, prisilne likvidacije, stečaja ali izredne uprave.

Ugotovimo lahko, da se prvi pogoj glede strokovnosti, lastnosti in izkušenj nanaša na t. i. sposobnost (angl. *fit*) člana uprave ali nadzornega sveta, drugi pogoj in razlogi za morebitno zavrnitev zahteve oziroma dodatni pogoj pri članu nadzornega sveta glede insolvenčnih postopkov pa na t. i. primernost (angl. *proper*).

Praksa kaže, da se ti pogoji dosledno presojujejo zlasti pri članih uprave ob izdaji dovoljenja in v morebitnih postopkih odvzema dovoljenja, nekoliko manj striktno pa do nedavnega pri članih nadzornih svetov. Vendar velja omeniti nov pristop na tem področju, ko je regulator spomladi 2013 pozval zavarovalnice, naj poročajo tudi o izpolnjevanju zakonskih pogojev članov nadzornih svetov ter temu priložijo ustrezne izjave, listine in dokazila.

3 Trendi krepitve korporativnega in notranjega upravljanja zavarovalnic

Korporativno upravljanje (angl. *Corporate governance*) oziroma upravljanje gospodarskih družb in finančnih institucij je poenostavljeno rečeno sistem urejanja odnosov in interesov med različnimi deležniki v družbi z namenom zagotavljanja doseganja ciljev družbe.⁵ Gre torej zlasti za odnose med družbo ter upravo in nadzornim svetom (dvotirni sistem) oziroma za odnose med upravnim odborom (enotirni sistem) in skupščino. Poleg tega gre tudi za odnose do drugih pomembnih deležnikov, kot so zaposleni, upniki, investicijska javnost, okolje ipd. Ta pojem vključuje še način določanja ciljev družbe, pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da je te cilje mogoče doseči, in vrednotenje doseženih rezultatov. V Sloveniji smo se začeli s tem področjem bolj sistematično ukvarjati po letu 2003, ko je bil sprejet tudi prvi Kodeks upravljanja javnih delniških družb,⁶ ki so ga kot zbir standardov in dobre prakse upravljanja javne družbe (družbe, uvrščene na borzo) zavezane upoštevati po načelu »spoštuj ali pojasni razloge za odstopanje«. Tem standardom lahko seveda z namenom oblikovati transparenten in razumljiv sistem upravljanja, ki viša raven zaupanja domačih in tujih vlagateljev, zaposlenih in širše javnosti v sistem upravljanja teh družb, sledijo tudi druge družbe.⁷

Notranje upravljanje (angl. *Internal governance*) predstavlja pomemben del korporativnega upravljanja, ki ureja zlasti ustrezno notranjo organizacijo zavarovalnice, delitev pristojnosti in odgovornosti njenih organov in ključnih funkcij, pogoje in postopke za njihovo imenovanje, obvladovanje nasprotja interesov, sistem upravljanja tveganj, notranje kontrole, skladnost poslovanja ipd.⁸ To področje se v strokovni praksi pogosto označuje tudi s kratico GRC⁹ (angl. *governance, risk management, compliance*) in od svetovne finančne krize naprej pridobiva na pomenu zlasti pri upravljanju finančnih družb, med katere se uvrščajo tudi zavarovalnice. V slovenski pravni red se standardi GRC na finančnem področju prenašajo zlasti z implementacijo posameznih direktiv in izvedbenih predpisov oziroma z noveliranjem Zakona o bančništvu, Zakona o trgu finančnih instrumentov in Zakona o zavarovalništvu.¹⁰

Na področju zavarovalništva so ključni zlasti t. i. direktiva Solventnost II¹¹ in izvedbeni predpisi Evropske komisije ter priporočila in smernice EIOPE.¹² Splošno znano je, da je bil predvideni datum, ko naj bi začela veljati direktiva Solventnost II, zaradi kompleksnosti nekaterih vsebin in usklajevanja med interesnimi skupinami že nekajkrat spremenjen. Nazadnje konec leta 2013 z napovedano t. i. drugo »Quick Fix Directive«, ki bo datum uveljavitve direktive Solventnost II prestavila na 1. januar 2016.¹³ Obenem so oživele tudi ideje o uveljavitvi direktive v dveh korakih, pri čemer naj bi bila drugi in tretji steber vpeljana v prehodnem obdobju 2014–2015, po načelu »uskladi se ali pojasni odstopanja«.¹⁴

Nedavno so bile tako objavljene posebne Smernice za pripravo na Solventnost II, pri čemer velja izpostaviti zlasti¹⁵ Smernice o sistemu upravljanja.¹⁶ Ne smemo prezreti dejstva, da je evropski regulator pri tem poudaril, da smernice pokrivajo področja, ki so po njegovem mnenju ključnega pomena za učinkovito

pripravo na nove zahteve. Za prenos in uveljavitev smernic bo pristojen nacionalni regulator. Pričakuje se, da se bodo zavarovalnice uskladile z vsemi pomembnimi zahtevami smernic in bodo tako ob uradni uveljavitvi direktive lahko zagotovile popolno skladnost. Nacionalni regulator bo moral poročati EIOPA o napredku pri uporabi smernic do konca meseca februarja po vsakem končanem letu, prvič konec februarja 2015 za leto 2014.¹⁷

4 Standardi SII za ocenjevanje sposobnosti in primernosti članov nadzornih svetov in uprav ter ključnih funkcij

4.1 Konceptualne novosti glede ocenjevanja sposobnosti in primernosti

Preko splošnih trendov krepitve notranjega upravljanja zavarovalnic se posledično zvišujejo tudi standardi ocenjevanja sposobnosti in primernosti oseb, ki dejansko vodijo posle zavarovalnice. Mednje uvrščamo, podobno kot doslej, zlasti člane nadzornih svetov in uprav, po novem pa tudi nosilce štirih ključnih funkcij (aktuarja, notranjega revizorja, upravljavca tveganj, skladnost poslovanja) oziroma celo druge osebe, ki opravljajo pomembne (ključne) funkcije v zavarovalnici.

Direktiva Solventnost II,¹⁸ podrobneje pa tudi njeni izvedbeni predpisi in priporočila evropskega regulatorja EIOPA določajo,¹⁹ da morajo zavarovalnice zagotoviti, da osebe, ki dejansko vodijo zavarovalnico ali imajo druge ključne funkcije v njej, ves čas izpolnjujejo določene pogoje glede sposobnosti in primernosti. Kot je bilo že omenjeno, je zaradi zamika uveljavitve Solventnosti II in pravočasne priprave nanjo, zlasti pa z namenom izboljšanja internega upravljanja zavarovalnic, EIOPA sprejela posebne Smernice²⁰ o sistemu upravljanja, ki se nanašajo tudi na standarde sposobnosti in primernosti. Pri tem gre dejansko za vsebino standardov oziroma predpisov tretje stopnje (angl. *level 3*), ki jih še podrobneje povzemajo konkretne smernice, št. 11, 12 in 13.²¹

Konceptualne novosti glede ocenjevanja sposobnosti in primernosti oseb so tako zlasti tri:

- nova, višja in konkretnjša merila za ocenjevanje sposobnosti in primernosti,
- širši krog oseb, na katere se nanaša dolžnost takšnega ocenjevanja,
- poudarek na novem internem procesu ocenjevanja v zavarovalnicah.

4.2 Nova, višja in konkretnjša merila za ocenjevanje sposobnosti in primernosti oseb

Novi standardi tako določajo, da morajo osebe, ki dejansko vodijo zavarovalnico ali imajo druge ključne funkcije v njej, ves čas izpolnjevati naslednje vsebinske zahteve:

- njihova strokovna usposobljenost, znanje in izkušnje so ustrezni za dobro in preudarno upravljanje (t. i. sposobnost; angl. *fit*),
- so osebe dobrega ugleda in integritete (t. i. primernost; angl. *proper*).

Če primerjamo novo ureditev z zdajšnjo, lahko takoj opazimo kvalitativen preskok, saj se pri sposobnosti poudarja »sposobnost za dobro in preudarno upravljanje« (angl. *sound and prudent management*) in ne le »sposobnost za vodenje poslov«. Poudarjeno je celo, da morajo biti člani uprave in nadzornega sveta kolektivno sposobni zagotavljati dobro in preudarno upravljanje,²² kar predstavlja podlago za t. i. raznolikost v usposobljenosti, znanju in izkušnjah članov teh kolegijskih organov. V zvezi s tem je izrecno določeno,²³ da mora zavarovalnica poskrbeti, da so člani uprave in nadzornega sveta, skupno kot kolegijski organ, ustrezno usposobljeni ter imajo izkušnje in znanje vsaj o:

- zavarovalnih in finančnih trgih,

- poslovnih strategijah in poslovnem modelu,
- sistemu upravljanja,
- finančni in aktuarski analizi,
- zakonodajnem okviru in zahtevah.

Ugotovimo lahko, da bodo tako določene visoke zahteve v praksi gotovo ožile krog potencialnih kandidatov za člane nadzornih svetov, uprav ali ključnih funkcij v zavarovalnicah.

Podobno je pri primernosti, kjer se poudarjata »dober ugled in integriteta« (angl. *good repute and integrity*) in ne le »nekaznovanost«. Pri tem morajo imeti ugled in integriteto v vsakem primeru, ne glede na naravo, obseg in zapletenost poslov, kar pomeni, da se pri tem kriteriju načelo sorazmernosti, ki je temeljno načelo direktive Solventnost II, ne upošteva.²⁴ Podrobneje je nadalje določeno,²⁵ da mora zavarovalnica v oceno primernosti vključiti oceno poštenosti in finančne trdnosti osebe na podlagi ustreznih dokazov o njenem značaju, osebnem vedenju in poslovnem ravnanju, vključno z morebitnimi kazenskimi, finančnimi in nadzornimi vidiki.

4.3 Poleg članov uprav in nadzornih svetov se ocenjevanje širi tudi na ključne funkcije

Poudarja se, da se zahteve glede sposobnosti in primernosti nanašajo na osebe, ki dejansko vodijo zavarovalnico; poleg članov uprav in nadzornih svetov torej tudi na osebe ki imajo v zavarovalnici ključne funkcije. To je velika novost. Kot je že bilo omenjeno, so izrecno navedene štiri, in sicer aktuar, notranji revizor, upravljavec tveganj in oseba, odgovorna za skladnost poslovanja.

Poleg tega so na splošno omenjeni tudi t. i. višje vodstvo zavarovalnice (angl. *senior management*) oziroma druge pomembne funkcije, kar je odvisno tudi od narave in kompleksnosti poslovanja posamezne zavarovalnice oziroma od uporabe načela sorazmernosti.²⁶ Tu je treba omeniti, da ureditev pri teh osebah predvideva prilagojen postopek z oceno zahtevane sposobnosti in primernosti v skladu z internimi standardi.

4.4 Poudarek je na internem ocenjevanju sposobnosti in primernosti oseb

Največji konceptualni premik predstavlja dolžnost zavarovalnic, da oblikujejo ustrezne politike in postopke za ocenjevanje sposobnosti in primernosti teh oseb.²⁷ To dejansko pomeni povečanje odgovornosti zavarovalnic pri imenovanju sposobnih in primernih oseb na odgovorne funkcije in tako posredno premik težišča tega ocenjevanja z regulatorja na same zavarovalnice.

Seveda regulator še vedno ohranja vse svoje pristojnosti in pridobiva nekatere dodatne vzvode. Zavarovalnice mu morajo še zmeraj predložiti vse ustrezne podatke in dokazila, na podlagi katerih lahko preveri sposobnost in primernost imenovanih oseb.²⁸ Prav tako morajo zavarovalnice obvestiti regulatorja o morebitni zamenjavi oseb na teh funkcijah ter mu posredovati potrebne informacije, da lahko oceni sposobnosti in primernost novih oseb. Izrecno ga morajo opozoriti, če je bila posamezna oseba zamenjana, ker ni več izpolnjevala predpisanih zahtev.²⁹ Regulator lahko zahteva od zavarovalnice tudi, da osebe, za katero obstaja dvom, bodisi ne imenuje ali da jo zamenja.³⁰

Predvideno je, da morajo zavarovalnice v vsebino politik in postopkov³¹ vključiti vsaj postopek, po katerem se oceni sposobnost in primernost oseb, in sicer tako za določeno funkcijo ob imenovanju kot tudi za namene stalnega preverjanja sposobnosti in primernosti. Nadalje morajo določiti tudi okoliščine, v katerih je treba ponovno oceniti zahtevano sposobnost in primernost, ter opisati postopek, kako oceniti sposobnost in primernost drugih pomembnih zaposlenih.

4.5. Kakšni so zametki rešitev v delovnem osnutku novega zakona o zavarovalništvu

Če za občutek pogledamo dostopno besedilo zadnjega predloga novega zakona o zavarovalništvu,³² lahko ugotovimo, da povzema zlasti splošne določbe direktive in deloma izvedbenih predpisov druge stopnje (angl. *level 2*), pri čemer – vsaj jezikovno in vsebinsko gledano – ne uporablja v celoti enakih pravnih terminov. Tako na primer glede sposobnosti člana uprave ohranja dikcijo »za vodenje poslov« brez poudarka na »dobro in preudarno upravljanje«, po drugi strani pa glede primernosti dodaja pogoja »dober ugled in integriteta« in »da nad osebo ni bil začel postopek osebnega stečaja«. Podobno je pri pogojih za člana nadzornega sveta, le da ne vsebujejo pogoja »da je oseba dobrega ugleda in integritete«.

Ugotovimo lahko, da so navedeni standardi, kljub temu da so na videz zelo podrobni, pojmovno še zmeraj precej odprti in kot taki v praksi lahko predmet različnih interpretacij in izvor nejasnosti. Morda bi bilo zato priporočljivo, da se z namenom večje določnosti in poenotenja njihove uporabe v praksi sprejmejo posebne smernice ali priporočila regulatorja (bodisi evropskega bodisi nacionalnega) oziroma podzakonski predpis, kot je to praksa v sorodni bančni panogi. Kako torej ocenjevanje sposobnosti in primernosti izvajajo kolegi bančniki?

5 Kako so začeli ocenjevanje sposobnosti in primernosti izvajati v sorodnem bančnem sektorju

5.1 Banke že uvajajo nove standarde ocenjevanja sposobnosti in primernosti

Evropski bančni organ EBA³³ je že novembra 2012 izdal Smernice o ocenjevanju primernosti članov organov vodenja ali nadzora in nosilcev ključnih funkcij ter kot rok za uskladitev določil maj 2013. Na podlagi teh smernic je Banka Slovenije (nacionalni regulator) septembra 2013 sprejela spremembe in dopolnitev Sklepa o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic³⁴ ter tako v domači pravni red prenesla nove standarde ocenjevanja sposobnosti in primernosti teh oseb.

Kot ugotavljajo že sami bančniki,³⁵ pomenijo nove smernice za banke veliko novost in hkrati dodano vrednost glede na dozrajšjo prakso izbire teh oseb. Banke bodo morale oblikovati in sprejeti politike, s katerimi bo z vidika kriterijev ugleda, izkušenj in upravljanja določeno, katere pogoje morajo izpolnjevati te osebe.

Ker so konceptualna izhodišča enaka kot pri prihajajočih zavarovalniških standardih Solventnost II, se v nadaljevanju osredotočamo zlasti na tisto vsebino in podrobnosti, ki na zavarovalniškem področju še niso povsem dorečene, obstaja pa velika verjetnost, da bodo rešitve zelo podobne ali celo povsem primerljive. V nadaljevanju so tako poudarjena konkretnjša merila zlasti za oceno sposobnosti in primernosti članov uprav in nadzornih svetov, nanizani pa so tudi ukrepi za odpravo morebitnih negativnih ocen oziroma stanj v zvezi z njimi. Konkretnjša merila so definirana s treh vidikov:

- izkušenj določene osebe oziroma njene usposobljenosti in sposobnosti izpolnjevanja odgovornosti (formalna izobrazba, izkušnje in reference),
- ugleda oziroma integritete in primernosti (kazenska evidenca, finančni položaj, morebitne civilne tožbe, osebni dolgovi, nadzorne sankcije, neprimerne pretekle poslovne prakse),
- drugih meril, pomembnih za delovanje na takšnih funkcijah (merila glede upravljanja).

Istočasno je treba poudariti, da podobni standardi veljajo tudi za nosilce ključnih funkcij, pri čemer lahko pride načelo sorazmernosti še bolj do izraza. Tako bodo lahko finančne institucije oblikovale prilagojene politike za ocenjevanje primernosti tudi teh oseb. V njih bodo določile zlasti delovna mesta, ki zahtevajo

ocenjevanje primernosti, pristojnosti in odgovornosti za izvedbo tega ocenjevanja, merila za ocenjevanje ugleda in izkušenj konkretnega delovnega mesta ipd.

5.2 Merila primernosti glede ugleda³⁶

Oseba mora v vsakem primeru imeti ugled, ne glede na značilnost, obseg in zapletenost poslov, ki jih opravlja finančna institucija. To pomeni, da se načelo sorazmernosti tukaj ne upošteva. Oseba se šteje za ugledno, če ne obstajajo dokazi, ki bi kazali nasprotno, oziroma če ni razlogov za utemeljen dvom v njen ugled. Da oseba nima ugleda, pa se šteje, če njeno osebno ali poslovno ravnanje vzbuja kakršen koli resen dvom o zmožnosti zagotavljanja skrbnega upravljanja finančne institucije. Pri oceni se morajo upoštevati vse ustrezne in dostopne informacije, ne glede na to, kdaj in kje so nastopili dogodki, ki lahko vplivajo na ugled. Prav tako je pomembno zavedanje, da več posameznih manjših dogodkov ne vpliva nujno na ugled osebe, vendar pa imajo kot celota lahko zanjo resne posledice.

Če pogledamo bolj strukturirano, se mora v postopku ocenjevanja ugleda posamezne osebe preveriti in upoštevati zlasti:

- **obstoječe kazenske ali druge uradne evidence v zvezi s to osebo**

Pretehtati se mora morebitne obsodbe ali obtožbe, stopnjo pritožbe, izrečeno kazen, doseženo stopnjo v sodnem postopku in učinek kakršnih koli ukrepov za povrnitev ugleda osebe. Proučiti se mora vse okoliščine primera, vključno z olajševalnimi, težo morebitnega kaznivega dejanja in prekrška ali upravnega in nadzornega ukrepa, obdobje, ki je preteklo od ukrepa, in vedenje osebe od storitve kaznivega dejanja ter pomembnost kaznivega dejanja in prekrška ali upravnega in nadzornega ukrepa za predlagano funkcijo. Pri tem je poudarek zlasti na preverjanju morebitnih kaznivih dejanj ali prekrškov v zvezi s področji finančnega poslovanja (npr. bančništvo, finančna dejavnost, trg finančnih instrumentov, zavarovalništvo, plačilne storitve, pranje denarja, tržne manipulacije, trgovanje na podlagi notranjih informacij ali oderuštvo) in tudi z drugih primerljivih področij.³⁷

- **pretekla ravnanja osebe pri sodelovanju z nadzornimi organi**

Tukaj se presoja zlasti pripravljenost in preglednost sodelovanja te osebe s pristojnimi nadzornimi organi, morebitna zavrnitev, odvzem, razveljavitev in prenehanje dovoljenja (licence) za opravljanje poklica ali dejavnosti, zavrnitev in prenehanje članstva v organih ipd. Upošteva se tudi okoliščina, ali je bila oseba odstavljena ali zaprošena, da odstopi z določene funkcije ali delovnega mesta, in ali je pristojni organ osebi prepovedal opravljanje dejavnost ali poklic.

- **pretekle in sedanje poslovne rezultate in finančni položaj osebe**

Pri tem se preverja podatke o tem, ali oseba poravnava svoje morebitne obveznosti sproti ali z zamudo, upošteva se finančne in poslovne rezultate podjetij, ki so povezana s to osebo, s poudarkom na sanacijskem, stečajnem ali likvidacijskem postopku in vlogi te osebe pri tem. Na osebni finančni položaj vpliva tudi razglasitev osebnega stečaja, obstoj civilnih tožb, upravnih ali kazenskih postopkov, lahko pa tudi obstoj večjih naložb ali izpostavljenosti oziroma najetih kreditov.

5.3 Merila primernosti glede izkušenosti³⁸

Pri presoji merila izkušenosti se lahko upošteva načelo sorazmernosti, kar pomeni, da se lahko upošteva naravo funkcije ter tudi značilnost, obseg in zapletenost poslov, ki jih opravlja finančna institucija. Vsebinsko gledano so tako relevantni:

- **teoretično znanje, pridobljeno z izobraževanjem in usposabljanjem**

Pri tem se upoštevata zlasti stopnja in profil izobrazbe ter povezava te izobrazbe s področjem finančnih storitev (npr. bančnim ali zavarovalniškim področjem, ipd.) ali drugimi ustreznimi področji. Šteje se, da

so področja izobrazbe ustrezna, če so povezana s klasičnimi finančnimi področji, na primer z bančništvom, financami, ekonomijo, pravom, upravnimi vedami, finančnimi predpisi ali z matematičnim oziroma statističnim znanjem. Poleg tega se morajo upoštevati tudi znanje in veščine, ki jih je oseba pridobila in dokazala s preteklim poslovnim ravnanjem.

• **praktične izkušnje, pridobljene na prejšnjih delovnih mestih**

Presoja ne sme biti omejena le na formalen dokaz o opravljanju določene funkcije ali dela na določenem delovnem mestu. Prav glede praktičnih izkušenj se mora opraviti temeljitejša analiza, saj je znanje, pridobljeno na prejšnjih delovnih mestih, odvisno od značilnosti, obsega in zapletenosti poslov ter funkcije, ki jo je oseba dejansko opravljala v okviru teh poslov. Upoštevajo se, denimo, teoretične in praktične izkušnje osebe v zvezi s finančnimi trgi, finančnimi predpisi, strateškim načrtovanjem ter razumevanjem in uresničevanjem poslovne strategije in poslovnega načrta, tolmačenjem finančnih podatkov in identifikacijo ključnih vprašanj na tej osnovi, upravljanjem tveganj in odgovornostmi osebe s tem v zvezi, vzpostavljanjem učinkovitega internega upravljanja, nadzora in notranjih kontrol ipd.

Glede razlik med naravo različnih vrst funkcij se mora zlasti upoštevati, da se raven in narava izkušenj, zahtevanih za člana uprave, praviloma razlikujeta od ravni in narave izkušenj, ki so zahtevane za člana nadzornega sveta. Član uprave mora imeti na primer brezpogojno dovolj delovnih izkušenj na vodstvenih delovnih mestih. Te pa so odvisne zlasti od trajanja zaposlitve,³⁹ narave in kompleksnosti družbe, v kateri je član delal, ter obsega pristojnosti, odgovornosti in pooblastil za odločanje. Prav tako na presojo vpliva do tedaj pridobljeno znanje v zvezi z dejavnostjo, ki jo izvaja konkretna finančna institucija, število podrejenih zaposlenih ipd.

Po drugi strani pa mora imeti član nadzornega sveta predvsem dovolj izkušenj, da lahko ustrezno presoja o odločitvah uprave in jo učinkovito nadzoruje. Pri presoji se tako upoštevajo zlasti izkušnje in znanje, pridobljeni na akademskih, upravnih ali drugih delovnih mestih ter z vodenjem, nadzorom ali spremljanjem finančnih institucij ali drugih primerljivih družb. Osebe, primerne za članstvo v nadzornih svetih, morajo tako dokazovati, da imajo znanje, potrebno za razumevanje poslov finančne institucije in tveganj, ki jim je institucija izpostavljena.

5.4 Merila primernosti glede upravljanja⁴⁰

Poleg meril za presojo ugleda in izkušenosti se morajo pri celostni oceni upoštevati tudi druga merila glede upravljanja, ki so prav tako ključnega pomena za kakovostno delovanje uprave ali nadzornega sveta. Ta merila se nanašajo zlasti na:

- obstoj nasprotja (konflikta) interesov pri določeni osebi,
- zmožnost zagotoviti ustrezno razpoložljivost za opravljanje funkcije, ne glede na siceršnje odgovornosti in zadolžitve na drugih področjih delovanja,⁴¹
- samo sestavo uprave ali nadzornega sveta,
- na njihovo kolektivno strokovno usposobljenost in zahtevane izkušnje.

Zelo je pomembno, da so te osebe sposobne svoje dolžnosti in odgovornosti izvajati neodvisno, brez neprimerne vpliva tretjih oseb. Pri oceni njihove neodvisnosti se upoštevajo zlasti pretekla in sedanja delovna mesta ali funkcije v finančni instituciji, skupini ali drugih družbah. Poleg tega pa tudi osebna, poslovna ali druga ekonomska razmerja s člani uprave ali nadzornega sveta finančne institucije ali skupine ter različna razmerja z obvladujočimi delničarji iste finančne institucije ali skupine.

5.5 Ukrepi za odpravo morebitne neprimernosti oseb⁴²

Če finančna institucija na podlagi izvedene ocene dvomi o sposobnosti in primernosti osebe za imenovanje na mesto člana uprave ali nadzornega sveta (oziroma ključne funkcije), mora⁴³ upravi in nadzornemu svetu podati negativno mnenje o kandidaturi oziroma imenovanju osebe na to funkcijo. Takšna oseba ne sme biti ali vsaj ne bi smela biti imenovana na takšno funkcijo.

Če je bila oseba imenovana kljub negativnemu mnenju, je treba upravi in nadzornemu svetu predlagati njeno zamenjavo oziroma ustrezne ukrepe za odpravo tega stanja. Podobno je treba narediti tudi, če se na podlagi ustrezne ocene kadarkoli pozneje med opravljanjem funkcije ali nalog vzpostavi dvom o njeni primernosti. Ukrepi morajo praviloma upoštevati konkretne okoliščine in pomanjkljivosti določene osebe. Poleg predložitve samega negativnega mnenja se ukrepi lahko nanašajo tudi na predloge za prerazporeditev odgovornosti med člani uprave ali nadzornega sveta, zamenjavo člana ter usposabljanje posameznih članov ali uprave oziroma nadzornega sveta kot celote zaradi zagotavljanja ustrezne kolektivne strokovne usposobljenosti in izkušenosti.

6 Sodna praksa glede presoje sposobnosti in primernosti

Kot je bilo omenjeno ob začetku prispevka, je doslej pogoje sposobnosti in primernosti praviloma presojal le regulator ob izdaji dovoljenja za člana uprave banke ali zavarovalnice oziroma v morebitnih postopkih odvzema dovoljenja. Če za primerjavo pogledamo dostopne podatke⁴⁴ obeh regulatorjev, vidimo, da je Banka Slovenije v letu 2012 izdala dvanajst dovoljenj za opravljanje funkcije člana uprave banke (leta 2011 jih je bilo izdanih devet), Agencija za zavarovalni nadzor pa tri dovoljenja za opravljanje funkcije člana uprave zavarovalnice (leta 2011 jih je bilo izdanih deset). Iz podatkov o zavrženih ali zavrnjenih zahtevah oziroma ustavljenih postopkih sicer ni mogoče sklepati, koliko teh primerov se je nanašalo na presojo sposobnosti in primernost kandidatov za člane uprave, a to niti ni bistveno.

Negativno odločbo regulatorja je kandidat oziroma član uprave doslej lahko izpodbijal pred Vrhovnim sodiščem v upravnem sporu. Z novelo Zakona o sodiščih⁴⁵ se je v letu 2013 spremenila pristojnost za sodno varstvo zoper odločbe Banke Slovenije in Agencije za zavarovalni nadzor. To pomeni, da bo v prihodnje o tem presojalo Upravno sodišče, a to samo po sebi vsebinsko najverjetneje ne bo vplivalo na sodno prakso s tega področja.

Sodna praksa⁴⁶ kaže, da se sodišče praviloma ne spušča v vsebinsko presojo izpolnjevanja kriterijev sposobnosti in primernosti posameznega kandidata oziroma v tem delu sledi argumentom regulatorja. Sodišče torej presoja predvsem postopkovno pravilnost izdaje teh odločb. V zvezi s tem velja poudariti tudi večkrat izraženo stališče Ustavnega sodišča,⁴⁷ da ima vsak posameznik, ki kandidira za posamezni položaj, le pravico, da se pod enakimi pogoji kot drugi poteguje za zasedbo tega položaja, ne pomeni pa, da ima kandidat zakonsko ali celo ustavno varovane pravice do tega, da dejansko zasede takšen položaj.

Glede vsebinskih pogojev sodišče izrecno poudarja, da je zaradi pomembnosti zavarovalništva (kar nedvomno velja tudi za bančništvo) vzpostavljena zahteva, da lahko opravljajo funkcijo člana uprave le visoko specializirani strokovnjaki, ki so dolžni poslovati po visokih strokovnih standardih. Te osebe morajo namreč s svojo strokovno usposobljenostjo in z izkušnjami ter osebnimi lastnostmi zagotavljati, da bodo svojo funkcijo opravljale tako, da bo na zavarovalniškem trgu zagotovljeno transparentno, zakonito in koristi zavarovancev varujoče poslovanje.⁴⁸

Glede na konceptualne spremembe, v skladu s katerimi naj bi na podlagi sprejetih politik o sposobnosti in primernosti kandidatov (za člane uprave, nadzornega sveta, ključne funkcije) odločale v prvi vrsti same banke in zavarovalnice v internih postopkih, pa se zna v praksi vsaj deloma spremeniti tudi koncept sodnega varstva oziroma bo le-ta izgubljal na pomenu. Ker banke in zavarovalnice v internih postopkih ne odločajo po pravilih upravnega postopka, ne bo podana pristojnost upravnega sodišča, kot velja to v primeru odločitev regulatorja. Težko pa si predstavljam, da bi posamezni neimenovani ali odpoklicani kandidat lahko vsebinsko uspel s klasično tožbo po določbah Zakona o gospodarskih družbah ali Obligacijskega zakonika, če seveda ne bi šlo za bistvene postopkovne kršitve. Morda je prav v tem tudi ena izmed ključnih prednosti novega koncepta presoje sposobnosti in primernosti navedenih oseb. Realno lahko namreč pričakujemo, da bodo jasno opredeljene politike in postopki odločanja o sposobnosti in primernosti že vnaprej odvrčale neprimerne ali odpoklicane osebe od morebitnih sodnih postopkov, saj bo njihov uspeh še bolj vprašljiv, kot je bil doslej.

7 Izzivi pri uvajanju navedenih konceptualnih novosti

7.1 Opozorila in predlogi tujih strokovnjakov

Priznati moramo, da novi standardi ocenjevanja sposobnosti in primernosti članov uprav in nadzornih svetov ter nosilcev ključnih funkcij pomenijo velik kakovosten preskok na področju korporativnega in internega upravljanja finančnih institucij. Ko jih vpeljujemo, kljub temu ne smemo podcenjevati morebitnega nerazumevanja, odpora ali drugih pasti. Na nekatere izmed njih opozarjajo tudi tuji strokovnjaki, ki imajo na tem področju poleg daljše tradicije tudi več praktičnih izkušenj.⁴⁹ Morda se nekateri pomisleki, izvorno gledano, nanašajo bolj na vidik primernosti oseb za članstvo v nadzornih svetih, vendar so gotovo aktualni tudi pri ostalih osebah.

Uvodoma je treba opozoriti, da je zamišljeni pristop (interno ocenjevanje) v praksi tako rekoč še nepreverjen, poleg tega pa zahteva pozitiven in usklajen pristop tako samih finančnih institucij kot tudi regulatorjev. Iz tega izhaja naslednje logično vprašanje, ali je poslanstvo regulatorjev res presojati primernost in ustreznost sestave nadzornih svetov ter tako posredno vplivati na upravljanje finančnih družb. Prav tako ni jasno, ali bodo novi standardi pozitivno vplivali tudi na ostale gospodarske družbe zunaj finančnega sektorja, ki so že v osnovi manj regulirane. Poleg tega obstaja v tem trenutku pomanjkanje širše mednarodne koordinacije pri takšnem ocenjevanju, čeprav je po drugi strani načrtovana nova evropska centralna zbirka informacij o tem.

Velik izziv bo tudi zagotoviti, da se bo proces ocenjevanja v praksi dejansko izvajal kontinuirano in ne le enkrat, na primer ob nastopu funkcije. Poraja se tudi vprašanje, kako dosledno bo potekalo ocenjevanje na nižjih ravneh, saj je načelo proporcionalnosti lahko zelo ohlapno. Zanimivo bo opazovati tudi, kako bo proces ocenjevanja vplival na prizadevanja za povečanje raznolikosti sestave nadzornih svetov. Nekateri opozarjajo tudi, da bo kljub dobrim namenom nova ureditev na kratek rok težko odpravila velik vpliv največjih delničarjev pri imenovanju članov nadzornega sveta. Povsem enako se lahko zgodi tudi v tistih finančnih institucijah, v katerih je država pomemben lastnik, saj se bo težko odrekla političnemu vplivu in pokroviteljstvu ter dala prednost strokovnemu kadrovanju.⁵⁰

Glede na navedene pomisleke in tudi celotno kompleksnost nove ureditve bo zelo zanimivo opazovati, kako se bomo s temi izzivi soočali pri nas. Nekaterih izmed njih se že dlje časa dobro zavedamo, a žal ostajamo pri starih praksah.

7.2 Dileme, ki so se pokazale v bančnem sektorju

Čeprav se v finančni javnosti o teh vprašanjih piše in javno govori razmeroma malo, so se pri uvajanju konceptualnih novosti ocenjevanja sposobnosti in primernosti članov uprav, nadzornih svetov in ključnih funkcij v bankah v praksi že pokazale nekatere povsem konkretne dileme.

Banka Slovenije je tako morala le nekaj mesecev po uveljavitvi novih standardov⁵¹ presoje sposobnosti in primernosti že posodobiti vprašalnik, ki se uporablja za ocenjevanje ugleda in izkušenj kandidata za člana uprave banke oziroma hranilnice. Praksa je namreč pokazala, da lahko člani pri nekaterih obstoječih vprašanjih podajo pomanjkljive odgovore, ki ne omogočajo celostne presoje o njihovem ugledu in izkušnjah.⁵²

Kako pa se z novostmi soočajo same banke? Po neuradnih informacijah⁵³ je večina bank že pripravila predloge politik o sposobnosti in primernosti članov uprav in nadzornih svetov ter ključnih funkcij, nekatere so jih tudi že sprejele ali pa jih bodo sprejele in uveljavile zelo kmalu. Najmanj težav naj bi bilo pri oblikovanju in sprejemu politik o sposobnosti in primernosti nosilcev ključnih funkcij, ki jih običajno pripravi pravna ali kadrovska služba v sodelovanju s skladnostjo poslovanja, sprejme pa uprava.

Bistveno več nejasnosti obstaja pri oblikovanju in zlasti sprejemu politik o sposobnosti in primernosti članov nadzornih svetov in uprav. Kdo naj sprejme takšno politiko in kdo naj bo zadolžen za to, da jo bo udejanjal? Ali jo samostojno sprejme uprava ali pa jo mora nujno potrditi nadzorni svet ali celo skupščina? In kdo naj skrbi za njeno izvajanje v praksi: ali strokovne službe, kot sta na primer pravna služba in skladnost poslovanja, ali posebne komisije ali neposredno nadzorni svet ali skupščina? Nekoliko drugače je lahko v bankah, ki so del tuje skupine in kot take v praksi odvisne od odločitev in standardov matične banke (t. i. mame), zaradi česar se bodo v praksi najverjetneje tudi te politike sprejemale in izvajale pod njenim okriljem. Opozoriti velja še, da bi bil nadzorni svet, ki imenuje člane uprave, pri morebitnem sprejemanju in izvajanju te politike verjetno celo v konfliktu interesov oziroma preveč prizanesljiv.

Ugotovimo lahko, da gre pri vseh teh dilemah za povsem konceptualna vprašanja korporativnega upravljanja, ki bi jih kazalo urediti z uporabo primerljivih dobrih praks ter konkretne rešitve določene zapisati tudi v statute bank oziroma zavarovalnic.

8 Sklep

Novi standardi za ocenjevanje sposobnosti in primernosti članov uprav in nadzornih svetov ter nosilcev ključnih funkcij so priložnost, da tudi zavarovalnice okrepijo svoje korporativno in interno upravljanje. S preglednejšimi postopki izbire in imenovanja ključnih oseb lahko utrdijo zaupanje investitorjev in komitentov. A pri tem ne sme biti v ospredju le doseganje formalne skladnosti z novimi standardi, temveč zlasti motiv za izbiro kompetentnega vodstva in nadzora zavarovalnice, ki bosta sposobna in primerna uresničevati sprejete strateške cilje ter zagotavljati dolgoročno ustvarjanje vrednosti za vse ključne deležnike. Če je to res vodilo, tudi ni treba čakati na formalno uveljavitev novih standardov, temveč se lahko zavarovalnice po zgledu sorodne bančne panoge tega lotijo takoj. V praksi se bodo sprva verjetno pokazale nekatere nejasnosti in težave, a to ne sme biti izgovor za odlašanje. Kdo bo naredil prvi korak: ali delničarji ali sami nadzorniki in uprave? Škoda bi bilo, da jih prehití regulator. In katera bo prva zavarovalnica, ki bo začela z novo politiko ocenjevanja sposobnosti in primernosti? Bo to vaša zavarovalnica?

9 Literatura in viri

- Agencija za zavarovalni nadzor: Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor za leto 2012, www.a-zn.si.
- Bajuk, J., Kostrevec, D., Podbevšek, G.: Kodeksi vladanja podjetjem v Evropi – izkušnje za Slovenijo. Ljubljana, Združenje Manager, 2003, str. 8.
- Banka Slovenije: Sklep o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 62/11 in 74/13, z dne 6. 9. 2013 – spremembe in dopolnitve, veljajo od 7. 9. 2013).
- Banka Slovenije: Letno poročilo Banke Slovenije za leto 2012, www.bsi.si.
- Banka Slovenije: Sporočilo za javnost po seji sveta Banke Slovenije, dne 14. 1. 2014, www.bsi.si.
- Barker, R.: Who is »fit & proper«, Institute of Directors (UK), gradivo, Konferenca korporativnega upravljanja, ZNS, 15. 10. 2013, Ljubljana.
- CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance; doc-29/09, oktober 2009, www.ceiops.eu.
- CEIOPS' Draft proposal for Level 3 Guidelines on the System of Governance; Consultation Paper, december 2010, www.ceiops.eu.
- Čas, M.: Pogoji za člana uprave zavarovalnice. Pravna Praksa, št. 42–43, 2003.
- Direktiva 2009/138/ ES z dne 25. 11. 2009 (Direktiva Solventnost II).
- EIOPA Guidelines on the system of Governance, 27. 9. 2013, prevedene in objavljene v slovenskem jeziku 31. 10. 2013, veljajo od 1. 1. 2014, www.eiopa.europa.eu.
- EBA: Smernice o ocenjevanju primernosti članov organov vodenja ali nadzora in nosilcev ključnih funkcij, 22. 11. 2012, www.eba.europa.eu.
- IAIS: Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, www.iaisweb.org.
- Ministrstvo za finance: Delovni predlog novega Zakona o zavarovalništvu, šesta različica, oktober 2012, EVA: 2011–1611–0078, www.mf.gov.si.
- Rotovnik, T.: Ocenjevanje primernosti članov uprav in nadzornih svetov. Bančni vestnik, 7–8/2013 in 9/2013.
- Rotovnik, T.: Regulatorni vidiki ureditev notranjega upravljanja v bankah. Bančni vestnik, 9/2012 in 10/2012.
- Steinberg, R.: Governance, Risk Management, and Compliance. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, USA, 2011.
- Šercer, A., Burazer, R.: Kako zagotoviti kakovostne procese upravljanja skladnosti po zahtevah Solventnosti II. Zbornik referatov, 19. Dnevi slovenskega zavarovalništva, SZZ, 2012.
- Šercer, A.: Krepitev notranjega upravljanja in promocija izvansodnega reševanja sporov, kot konkurenčna prednost zavarovalnic. Zbornik referatov, 20. Dnevi slovenskega zavarovalništva, SZZ, 2013.
- Ustavno sodišče RS: odločba U-I-198/03 z dne 14. 4. 2005, odločba U-I-20/07 ter Up-679/06 z dne 25. 5. 2006, odločba Up-134/05 z dne 14. 3. 1996.
- Vrhovno sodišče RS: sodba G 22/2009 z dne 5. 10. 2010, sodba G 9/2009 z dne 14. 12. 2010, sodbo G 14/2007 z dne 15. 6. 2010.
- Zakon o zavarovalništvu (Ur. l. RS, št. 13/2000, s spremembami in dopolnitvami).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o sodiščih (Ur. l. RS, št. 63/13).

¹ V nadaljevanju se zaradi poenostavitve in prevladujočega dvotirnega sistema upravljanja finančnih institucij v Republiki Sloveniji izpušča vsakokratno izrecno navajanje »oziroma člani upravnega odbora«.

² Določba 24. člena Zakona o zavarovalništvu (Ur. l. RS, št. 13/2000, s spremembami in dopolnitvami, v nadaljevanju: ZZavar). Določene pogoje določa tudi 255. člen ZGD-1, vendar le-ti z vidika prispevka niso ključni.

³ Podobno tudi Čas, M.: Pogoji za člana uprave zavarovalnice. Pravna Praksa, št. 42–43, 2003.

⁴ Določba 29. a člena ZZavar.

⁵ Bajuk, J., Kostrevec, D., Podbevšek, G.: Kodeksi vladanja podjetjem v Evropi – izkušnje za Slovenijo. Ljubljana, Združenje Manager, 2003, str. 8.

⁶ Sprejet 18. 3. 2004, prenovljen 14. 12. 2005 in 5. 2. 2007 ter v prenovljeni obliki sprejet 8. 12. 2009. Dostopen na spletnih straneh Ljubljanske borze, d. d. in drugih podpisnikov.

⁷ Šercer, A.: Krepitev notranjega upravljanja in promocija izvansodnega reševanja sporov kot konkurenčna prednost zavarovalnic. Zbornik prispevkov, 20. Dnevi slovenskega zavarovalništva, Slovensko zavarovalno združenje, 2013.

⁸ Rotovnik, T.: Regulatorni vidiki ureditev notranjega upravljanja v bankah. Bančni vestnik, 9/2012 in 10/2012.

⁹ Steinberg, R.: Governance, Risk Management, and Compliance. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, USA, 2011.

¹⁰ Šercer, A., Burazer, R.: Kako zagotoviti kakovostne procese upravljanja skladnosti po zahtevah Solventnosti II. Zbornik referatov, 19. Dnevi slovenskega zavarovalništva, SZZ, 2012.

¹¹ Direktiva 2009/138/ ES, z dne 25. 11. 2009, v nadaljevanju tudi direktiva Solventnost II.

¹² EIOPA – Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine, ki se je pred 1. 1. 2011 imenoval CEIOPS. Glede smernic glej tudi opombi, št. 16 in 17.

¹³ V letu 2012 je bil datum uveljavitve tako najprej prestavljen na 1. 1. 2014, pozneje pa so prevladali predlogi o zamiku na 1. 1. 2016, zaradi česar bo sprejeta posebna t. i. druga »Quick Fix Directive«.

¹⁴ Angl. *comply or explain*, kar je hkrati tudi koncept Kodeksa upravljanja javnih delniških družb.

¹⁵ Poleg teh smernic tudi t. i. Smernice za v prihodnost usmerjeno oceno lastnih tveganj zavarovalnice, ki temeljijo na načelih ORSA, ter Smernice za poročanje regulatorju in interne modele.

- ¹⁶ EIOPA Guidelines on the system of Governance, 27. 9. 2013, prevedene in objavljene v slovenskem jeziku 31. 10. 2013, veljajo od 1. 1. 2014, www.eiopa.europa.eu.
- ¹⁷ Smernice o sistemu upravljanja, smernica 2.
- ¹⁸ Določbe 42. in 43. člena direktive Solventnost II.
- ¹⁹ Za sprejem ukrepov druge stopnje je sicer pristojna Evropska komisija, vendar predlogi le-teh nastajajo tudi v sodelovanju z EIOP; glej CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance; točka 3.2.; doc-29/09, oktober 2009, www.ceiops.eu. CEIOPS' Draft proposal for Level 3 Guidelines on the System of Governance; II. poglavje; Consultation Paper, december 2010, www.ceiops.eu.
- ²⁰ Zaradi celovitosti velja zgolj omeniti tudi relevantna podobna načela in standarde Mednarodnega združenja zavarovalniških nadzornikov IAIS, t. i. Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, zlasti smernice 7.2., 7.3., 7.4., ipd. (www.iaisweb.org).
- ²¹ Smernica 11 (sposobnost), podobno kot Level 3, Guideline 12; Smernica 12 (primernost), podobno kot Level 3, Guideline 13; Smernica 13 (politika in postopki), podobno kot Level 3, Guideline 14.
- ²² Level 2, točka 3.42 oziroma advice 3.61.
- ²³ Smernice o sistemu upravljanja, smernica 11.
- ²⁴ Level 2, točka 3.43.
- ²⁵ Smernice o sistemu upravljanja, smernica 12.
- ²⁶ Level 2, točka 3.38.
- ²⁷ Level 2, točka 3.44.
- ²⁸ Level 2, točka 3.46.
- ²⁹ Level 2, točka 3.51.
- ³⁰ Level 2, točka 3.55.
- ³¹ Smernice o sistemu upravljanja, smernica 13.
- ³² Delovni predlog novega Zakona o zavarovalništvu, šesta verzija z dne 25. 10. 2012. Ministrstvo za finance (EVA: 2011-1611-0078), prvi odstavek 54. člena in 64. člen.
- ³³ Odbor evropskih bančnih nadzornikov (CEBS) se je 1. 1. 2011 preoblikoval v Evropski bančni organ (EBA) (www.eba.europa.eu). Izdal je številne smernice, ki z različnih zornih kotov obravnavajo notranje upravljanje v bankah.
- ³⁴ Ur. l. RS, št. 74/13, z dne 6. 9. 2013 – spremembe in dopolnitve, veljajo od 7. 9. 2013.
- ³⁵ Rotovnik, T.: Ocenjevanje primernosti članov uprav in nadzornih svetov. Bančni vestnik, 7-8/2013 in 9/2013.
- ³⁶ Sklep o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic, Priloga 1, 1. Merila glede ugleda. Podobno tudi 13. točka Smernic EBA.
- ³⁷ Preverja se tudi, ali gre na primer za:
pravnomočno obsodbo ali pregon zaradi kaznivega dejanja ali prekrška v zvezi z nepoštenim ravnanjem, goljufijo ali finančnim kriminalom, v zvezi z davki ter v zvezi z gospodarskimi družbami, stečajem, plačilno nesposobnostjo, varstvom potrošnikov ali delovnimi razmerji;
trenutne ali pretekle preiskave in izvršilne ukrepe ali naložene upravne sankcije zaradi neupoštevanja predpisov, ki urejajo bančno oziroma finančno dejavnost, poslovanje in trgovanje s finančnimi instrumenti, zavarovalništvo, plačilne storitve, oziroma zaradi neupoštevanja zakonodaje, ki ureja finančne storitve;
trenutne ali pretekle preiskave in izvršilne ukrepe, ki jih izvaja kateri koli nadzorni ali strokovni organ zaradi neupoštevanja katerih koli predpisov.
- ³⁸ Sklep o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic, Priloga 1, 2. Merila glede izkušenosti. Podobno tudi 14. točka Smernic EBA.
- ³⁹ Pri tem se kratkoročna ali začasna delovna mesta lahko upoštevajo, vendar običajno ne zadoščajo za domnevo o zadostni izkušenosti osebe.
- ⁴⁰ Sklep o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic, Priloga 1, 3. Merila glede upravljanja. Podobno tudi 15. točka Smernic EBA.
- ⁴¹ V praksi je ta vidik še zlasti aktualen za člane nadzornih svetov.
- ⁴² Določbe 13. b člena Sklepa o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic.
- ⁴³ Konkretno bo to pristojnost oziroma dolžnost osebe, ki je zadolžena za izvajanje politike, oziroma organa, ki ima določene pristojnosti v statutu ali zakonodaji. Npr. oseba, odgovorna za skladnost poslovanja, kadrovska komisija nadzornega sveta oziroma nadzorni svet, končno tudi uprava in skupščina.
- ⁴⁴ Glej Letno poročilo Banke Slovenije za leto 2012, www.bsi.si, ter Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor za leto 2012, www.a-zn.si.
- ⁴⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o sodiščih (Ur. l. RS, št. 63/13, z dne 26. 7. 2013), na podlagi katerega sta prenehala veljati 339. člen Zakona o bančništvu in 283. člen Zakona o zavarovalništvu, ki sta določala pristojnost Vrhovnega sodišča za sodno varstvo zoper odločbe Banke Slovenije in Agencije za zavarovalni nadzor.
- ⁴⁶ Glej npr. sodbo Vrhovnega sodišča RS, G 22/2009 z dne 5. 10. 2010, sodbo G 9/2009 z dne 14. 12. 2010, sodbo G 14/2007 z dne 15. 6. 2010.
- ⁴⁷ Glej odločbe Ustavnega sodišča RS, U-I-198/03 z dne 14. 4. 2005, U-I-20/07 ter Up-679/06 z dne 25. 5. 2006, Up-134/05 z dne 14. 3. 1996.
- ⁴⁸ Glej sodbo Vrhovnega sodišča RS, G 22/2009 z dne 5. 10. 2010.
- ⁴⁹ Barker, R.: Who is »fit & proper«, Institute of Directors (UK), gradivo, Konferenca korporativnega upravljanja, ZNS, 15. 10. 2013, Ljubljana.
- ⁵⁰ Barker, R.: Who is »fit & proper«, Institute of Directors (UK), gradivo, Konferenca korporativnega upravljanja, ZNS, 15. 10. 2013, Ljubljana.
- ⁵¹ Sklep o skrbnosti članov uprave in nadzornega sveta bank in hranilnic.
- ⁵² Sporočilo za javnost po seji sveta Banke Slovenije, dne 14. 1. 2014, www.bsi.si, ki se nanaša na spremembe in dopolnitve Sklepa o dokumentaciji za dokazovanje izpolnjevanja pogojev za opravljanje funkcije člana uprave banke in hranilnice.
- ⁵³ Zlasti na podlagi neuradnih pogovorov avtorja tega članka z nekaterimi nosilci funkcije skladnosti v bankah, ki se ukvarjajo tudi s tem področjem.

5 Pomen projektnega vodenja v zavarovalništvu

Mag. Alan Medveš

Povzetek: V prispevku je predstavljena vloga projektnega vodenja pri razvoju zavarovalnih storitev, ki velja v praksi za učinkovit in uspešen sistem doseganja strateških in konkurenčnih ciljev. Na osnovi tega je podana ugotovitev, da je model projektnega razvoja storitev najbolj primeren, saj zajema tako organizacijski kot tudi procesni vidik razvoja. Model temelji na uporabi spoznanj s področja vodenja projektov. Ugotovljeno je tudi, da obstaja povezava med uspešnostjo zavarovalništva in njegovih storitev ter razvitostjo projektnega vodenja pri razvoju novih zavarovalnih storitev.

Summary: The project development of insurance services is known to be an effective and successful system for achieving the strategic and competitive goals of insurance companies. The factors that enable competitiveness of insurance services are defined at the beginning, and the project development model of insurance services is based on specific findings. The model includes both the organizational and procedural aspects of the development of services, and is based on the usage of information in the field of project management.

1 Uvod

Razvoj storitev v zavarovalništvu mora biti v zdajšnjih razmerah še posebno učinkovit. Učinkovitost pri tem pomeni, da naj bi bili procesi razvoja izpeljani tako hitro, kot je le mogoče, s čim nižjimi stroški, obenem pa morajo biti oblikovane storitve kakovostne. To bo omogočalo doseganje zastavljenih ciljev in ohranjanje konkurenčne prednosti.

V tem trenutku je najpomembnejša hitrost uvajanja novih storitev, seveda ob pravilno postavljeni strategiji razvoja. To pomeni, da morajo razvojni procesi potekati hitro. Produkte je treba prilagoditi lastnostim in zahtevam trga, zato mora biti v središču pozornosti raznolikost storitev. Razvoj povsem novih storitev zahteva velike finančne vložke in sodelovanje številnih strokovnjakov, kar pa za zavarovalnice glede na njihov obseg poslovanja in finančne vire, s katerimi razpolagajo, ni ekonomsko smiselno. Glede na to je treba prilagoditi tudi proces razvoja. Ta mora biti primerno voden, organiziran in podprt z ustreznimi viri, da bo omogočil še posebno uspešno in učinkovito izvajanje inovacij zavarovalnih storitev.

Da bi bil proces razvoja storitev uspešen, mora biti upoštevano oboje. Izhodišče predstavlja formalizacija procesa, s čimer preprečimo, da bi razvoj potekal povsem *ad hoc*. Del slednjega pristopa je vsekakor treba ohraniti, saj je primeren v okoliščinah, ki se lahko pojavijo nepredvideno in jih je treba upoštevati pri

* mag. pravnih znanosti, Adriatic Slovenica, d.d.

nekaterih razvojnih nalogah. Formalizacija pa pomeni, da je proces razvoja natančno določen z aktivnostmi, ki morajo biti izpeljane v točno določenem vrstnem redu. Te aktivnosti so združene v naslednjih fazah:

- generiranje idej,
- preverjanje idej,
- razvoj,
- testiranje in
- uvajanje na trg.

Številne raziskave kažejo, da je za vodenje in izvajanje aktivnosti razvoja storitev najprimernejši projektni pristop, saj lahko izboljša razvojni proces. Projektni pristop zato predstavlja ogrodje za oblikovanje ustreznega modela razvoja zavarovalnih storitev in za snovanje strategij.

2 Razvoj storitev v zavarovalništvu

Razvoj storitev v zavarovalništvu lahko opredelimo kot skup aktivnosti, s katerimi oblikujemo nove konkurenčne storitve, ki morajo biti usklajene s celostno strategijo zavarovalnice. Osnovni razvojni proces mora omogočati, da bo nova storitev tudi dejansko oblikovana in da se bo prodajala, s čimer se ta faza razvojnega cikla storitve tudi sklene. A s prodajo se razvoj seveda še ne konča. Sledijo spremljanje uspešnosti in tudi nadaljnje razvojne aktivnosti, ki omogočajo, da storitve ostanejo konkurenčne na tisti stopnji življenjskega cikla, na kateri se nahajajo. Razvoj posamezne storitve se zaključi šele, ko je ta zavarovalna storitev ukinjena ali umaknjena iz prodaje.

Oblikovanje storitev mora tako biti osredotočeno na področja, ki zagotavljajo konkurenčnost storitev. Ta področja so vsebinske in procesne narave. Vsebinska se nanašajo pretežno na predmet zavarovanja in kritja, procesna pa predvsem na povezavo s strankami in nov pristop pri vpeljevanju storitve na trg. Na obe področji zelo vplivajo tudi možnosti uporabe tehnologije. Ker so vsebinske in procesne sestavine prepletene, so prisotne številne nove storitve, ki pa so različno inovativne.

Osnovni namen razvoja je torej oblikovanje storitve in zagon prodaje le-te, pred tem pa mora biti izpeljan ustrezen proces, ki oboje omogoča.

Razvojne naloge se nadaljujejo tudi, ko je storitev že umeščena na trg. Tukaj govorimo o aktivnostih, ki jih lahko strnemo v tri ključne skupine:

- dopolnjevanje,
- spreminjanje in
- ukinjanje.

Za razvoj storitev v zavarovalništvu je značilno, da so zelo uspešne tiste novosti, ki so spodbujene v sami zavarovalnici. Seveda pa je treba ob tem poudariti, da so še posebno uspešne tiste storitve, ki izidejo iz pobude zavarovancev. Tako so v ponujenih storitvah upoštevane prav njihove potrebe.

Storitev praktično ne moremo zaščititi pred konkurenco, saj jih je mogoče zelo preprosto kopirati. Najpomembnejše orodje, ki zagotovi prednost pred konkurenco, je strategija *biti prvi na trgu*. To pomeni, da morajo konkurenti storitev kopirati, kar pa zahteva določen čas. Zaradi slabe zaščite storitev moramo zavarovalnice izhajati iz inovacij, ki upoštevajo vsa področja inoviranja, in ustvarjati ustrezne prodajne mreže. Zaradi procesnosti storitve je treba v sklopu razvoja nujno preverjati realne informacije o storitvah, zatem ko so vpeljane na trg. Tako preverimo, ali so bili scenariji, na katerih je temeljilo oblikovanje storitve, ustrezni. Vključiti je seveda treba tudi prodajno osebje in nenehno bdeti nad konkurenco. Uvajanje storitev

je povezano z določeno stopnjo negotovosti, ali se bodo predpostavke uspešnosti tudi dejansko uresničile. Zato je treba uspešnost natančno spremljati.

3 Strategije in projekti

V času globalizacije, konkurenčnosti, nepredvidljive dinamike sprememb in finančnih kriz ne moremo zagotoviti obstoja v daljšem obdobju. Za cilj si moramo zato postaviti nenehno prilagajanje in upoštevati vse dejavnike, ki lahko vplivajo na obstoj, ter na osnovi zanesljivih informacij izvajati nenehno strateško planiranje, ki mora omogočati nadaljnjo konkurenčno prednost in obstoj.

Beseda strategija izhaja iz grščine, kjer *strategos* pomeni poveljnika, katerih cilji niso bili le vojaški, temveč so se nanašali na aktivnosti, ki so omogočale vzdrževanje miru, ohranjanje nevtralnosti in ravnotežja moči (Veliki splošni leksikon, 2006).

Sodobni koncept strategije se je začel uporabljati šele v drugi polovici 20. stoletja. Čeprav je bil sam pojem splošno sprejet, je koncept strategije ostal dvoumen in nedorečen. Vzrok za to je mogoče iskati v smislu vojaških strategij, ki so pomenile umetnost premikanja in razporeditve čet tako, da so bili doseženi želeni, najustreznejši položaji in pogoji za bojevanje s sovražnikom. (ibid.) Takšna definicija je neprimerna. Ansoff se je že leta 1965 izognil eksplicitnemu opredeljevanju strategije, ker je tudi sam ocenil, da je nikakor ni mogoče vzporejati s klasično definicijo le-te, ki se, kot rečeno, uporablja v vojaških operacijah (Ansoff 1985). Nekateri drugi avtorji, med njimi tudi Hauc, navajajo, da je strategija načrt aktivnosti, ki predstavlja smernice za uporabo celotnega organizacijskega potenciala v smeri dolgoročne rasti zavarovalnic (Hauc, 2007). Po definiciji je strategija široko začrtana dolgoročna usmeritev družbe, utemeljena z njenim poslanstvom, razdelana v temeljnih strateških ciljih. Na podlagi tega se določijo načini za pridobitev ustreznih prvin poslovnega procesa, izberejo primerni viri sredstev ter določijo programi za uresničitev ciljev v določenih razmerah ... (Veliki splošni leksikon, 2006)

3.1 Pomen strategij

Strategije nikakor ne moremo enačiti s strateškim planiranjem. Posamezne strategije so le faza tega planiranja, ki pa ga moramo razumeti kot proces. Iz strategij lahko izpeljemo poti za doseganje ciljev, ki so odvisne od okolja in drugih značilnosti zavarovalnice (npr. od njene velikosti).

Načrtovanje strategij je najpomembnejši proces, ki ga moramo izvajati dosledno, pravi utemeljitelj strateškega planiranja Ansoff. Planiranje je opredelil kot oblikovanje priložnosti in učinkovitih poti za doseganje prihodnjih ciljev. Poudarja, da je strateško planiranje usmerjeno k zunanjim problemom in povezavi med zavarovalnico in okoljem (Ansoff 1985). Duh in Kajzer pa sta prepričana, da je cilj strateškega planiranja predvidevanje prihodnjih trendov in dogodkov z namenom, da se kljub kompleksnosti in negotovosti v okolju zavarovalnice pravočasno oblikujejo in uresničijo ustrezne strategije ter cilj zavarovalnice (Duh in Kajzer, 2002). Davenport si strateško planiranje predstavlja kot del procesa strateškega upravljanja in poslovanja ter vrsto planiranja, ki opredeljuje prednostne in odločilne smeri razvoja neke organizacije (Davenport, 1993). Strateško planiranje, vključno s procesom uresničevanja strateškega plana, je ključen proces v zavarovalnici, zato ga mora voditi in usmerjati najvišje vodstvo.

Večina definicij strateškega planiranja in tudi podane definicije govorijo o planiranju kot procesu. Strateško planiranje nas na osnovi planskih predpostavk privede do končne izbire strategije. Večina avtorjev opredeljuje štiri osrednje faze: analizo poslovanja, analizo in predvidevanje okolja, določanje vizije oziroma poslovnih ciljev in določanje poti za doseg strategije.

V fazi analize poslovanja ocenimo trenutno poslovanje in postavimo diagnozo. Ta faza nam pokaže, kje v poslovanju obstajajo težave, in prednosti, ki jih imamo. V fazi predvidevanja okolja, ki je zelo pomembna, saj so odločitve o prihodnosti v veliki meri odvisne prav od tega (še posebno od predvidevanj, povezanih s strankami in konkurenco), odkrivamo nevarnosti in priložnosti v okolju, ki nas obdaja. Kakovostno izvedeni ti dve fazi predstavljata osnovo, na podlagi katere bomo z veliko gotovostjo določili prihodnje poslovne cilje, ki bodo omogočali nadaljnji obstoj zavarovalnice. Določanje poslovnih ciljev je tretja faza v procesu planiranja in je ključnega pomena za poslovanje. Cilji so najbolj potrebni in na drugi strani najpogosteje spregledani dejavniki uspešnega delovanja. Cilje je treba postavljati kot rezultate, ki jih želimo doseči, in morajo predstavljati merljivo količino, ki nam služi za ocenjevanje uspešnosti. Cilji kažejo, čemu je treba dati prednost, na kaj se je treba osredotočiti, in tako usmerjajo prizadevanja. V zadnji, a nič manj pomembni fazi se predvideva oblikovanje strategije. Strategije predstavljajo smeri akcije in tudi alokacije resursov, ki so potrebni za doseganje ciljev, ki so opredeljeni v tretji fazi.

Fazi strateškega planiranja sledi uresničevanje strategij in preverjanje, ali se ustrezno uresničujejo. Sistem kontrole mora biti preprost in učinkovit. Bistveni pri tem so merljivi cilji, ki so bili postavljeni v poprejšnjih fazah.

Da lahko zastavljene strateške cilje uspešno in učinkovito dosegamo, morajo biti realni, razumljivi, fleksibilni, merljivi in motivacijski (Davenport, 1993).

Kakovostno strateško planiranje in uresničevanje strategij ima veliko pomembnih prednosti, seveda ob predpostavki, da so cilji načrtovanja in uresničevanja: dolgoročno usmeritev poslovanja in organizacije, utrjevanje in povečanje konkurenčnih prednosti, odgovor na predvidene spremembe v poslovnem okolju, razvoj virov in kompetenc, povečanje vrednosti za lastnike.

Strateško načrtovanje prinaša veliko prednosti, ki jih lahko strnemo v nekaj ključnih:

- osredotočenost na dolgoročni razvoj in rast ter določanje jasnih dolgoročnih usmeritev poslovanja in organizacije,
- ločitev od poslovnega okolja,
- osredotočenost na spremembe v zunanjem poslovnem okolju ter vpliv teh sprememb na poslovanje,
- zagotavljanje konsistentnosti v procesu sprejemanja odločitev vodstva,
- okrepitev instrumentov za usmerjanje in vodenje zaposlenih,
- omogočanje lažjega komuniciranja in razumevanja v zavarovalnici,
- vzpostavitev logičnega in sistematičnega reševanja problemov,
- zagotavljanje racionalne razporeditve redkih virov med ključnimi poslovnimi segmenti in projekti, kar omogoča učinkovito upravljanje in nižje stroške poslovanja,
- omogočanje preverjanja doseganja zastavljenih ciljev,
- odprava nejasnosti,
- vzdrževanje reda.

3.2 Vrste strategij

Vsaka zavarovalnica, ki želi biti uspešna, konkurenčna in želi dolgoročno preživeti, mora imeti poslovno vizijo, v sklopu katere so določeni temeljni cilji. Da bi slednje dosegla, pa mora udeležati točno določene in primerne aktivnosti. Prav zato se oblikujejo strategije, ki opredeljujejo značilnosti, ki jih je treba izvesti, da bodo doseženi temeljni cilji (Hauc, 2007). Prav iz navedenega je treba oblikovati množico različnih mogočih strategij. Pri razvijanju le-teh moramo upoštevati izsledke rasti in razvoja, poslovne priložnosti okolja, ugotovljene sposobnosti ter posle, ki jih želimo izvajati ali o katerih smo prepričani, da jih moramo izvajati (Easingwood, 1986). Ob upoštevanju teh dejavnikov bo posamezna strategija prej zagotovila poslovno uspešnost, kot če omenjene dejavnike pri razvijanju zanemarimo. Oblikovanje ustreznih strategij

je zato preplet lastnih značilnosti in značilnosti okolja, v katerem delujemo. Jasno je, da moramo strategije s časom tudi predrugačiti, saj se spreminjajo dejavniki, ki vplivajo na njihovo oblikovanje.

Konkurenčno prednost dosežemo, če znamo izrabiti sposobnosti in danosti, ki jih imamo – denimo lokacijo, kadrovsko strukturo, boljšo tehnologijo, boljši sistem planiranja idr. S tipom strategije se zavarovalnica odloča za vsakokratno pot do konkurenčne prednosti in jo usmerja na vsakem področju s sprejetimi ukrepi v skupni okvir.

3.3 Strategije razvoja storitev v zavarovalništvu

Pomemben dejavnik pri izbiri ustrezne strategije predstavlja poznavanje življenjskega cikla storitve. Največji izziv je prav določitev življenjskega cikla zavarovalne storitve. Razlogi tičijo v specifičnosti povpraševanja. Življenjski cikli storitve se prepletajo z zunanjimi dejavniki, kot so gostota populacije, število potencialnih rizikov, ki se lahko zavarujejo, ali vpliv zakonodaje. Poleg tega stranke večino storitev kupijo v paketu, zato je življenjske cikle še toliko težje ugotavljati. Interes za nakup določene storitve temelji na dolgoročni potrebi po zagotavljanju varnosti pred bistvenimi riziki, ki se pojavljajo v življenju posameznega zavarovanca. Zato lahko zagotovo trdimo, da so klasične zavarovalne vrste, kot sta na primer požarno in življenjsko zavarovanje, tako rečeno nesmrtni. Če upoštevamo značilnosti storitev, veliko lažje predvidevamo, da imajo storitve v zavarovalništvu netipično obliko krivulje življenjskega cikla (Menhart, 2003).

3.4 Uresničevanje strategij s projekti

Vitalnega pomena je uspešna implementacija strategij. Brez tega je namreč še tako odločna strategija povsem neuporabna. Oblikovane strategije načeloma ne udeležujejo snovalci, temveč zaposleni. Zato je treba določiti njihove zadolžitve, odgovornosti in avtoriteto. Organizirati moramo torej delo. Naravi strategij zato nedvomno organizacijsko ustrezajo projekti (Hauc, 2007). Prav tako se strategije konkretizirajo z izvedbo potrebnih aktivnosti in akcij. Posamezne naloge je mogoče oblikovati v projekte, njihovo uresničevanje pa projektno voditi (Menhart, 2003).

Veliko avtorjev s področja strateškega in projektnega vodenja podpira teorijo o projektne izvajanju strategij in pritrjuje pozitivnemu učinku takšnega izvajanja. Veliko avtorjev vidi vlogo projektne vodenja predvsem v tem, da podpira izvedbo izbrane konkurenčne strategije, ki bo zavarovalnici prinesla zelene učinke. Ko so projekti usklajeni s korporativnimi strategijami, organizacije lažje dosežejo zastavljene cilje (Easingwood, 1986).

Po mnenju Hauca (2007) se strategije izvajajo s projekti rasti in razvoja organizacije ter letnimi poslovnimi načrti, pri čemer je mogoče vsako pripravo letnega načrta in njegovo uresničevanje obravnavati kot projekt. Ob tem je seveda treba povezati strateško vodenje s projektne v enovit in stalno aktiviran proces. Strategije je treba pretvoriti v projekte, ki omogočajo izdelavo strateškega projektne načrta. Razvojne strategije pa lahko pripravimo na različne načine:

1. Oblikovanje razvojne programa je odziv na notranjo ali zunanjo spremembo. Izvedba se začne s potrditvijo projektov, s pripravo zagona in z izvedbo projektov.
2. Izdelavo razvojne programa je mogoče skrajšati tako, da se v njem predvidijo projekti in druge razvojne aktivnosti.
3. Odločitev za izdelavo razvojne programa izhaja iz napovedi poslovanja in dogajanja v okolju (npr. gospodarske razmere, združevanja, likvidacije ipd.). Naslednji korak je nato enak kot v prejšnji točki. Tako pridobimo na času, čeprav je mogoče, da dogodke napovemo povsem napačno. K takšnemu pristopu nas seveda vodi tudi veliko drugih dejavnikov, kot so potreba po obvladovanju življenjskih ciklov storitve (izdelkov), tehnologija, doseganje večje konkurenčnosti idr.

4. Projektno organizirano strateško vodenje, ki ga zaznamuje ves čas prisoten proces oblikovanja in prilagajanja strategije razvoja ob sprotne zagonu in izvajanju projektov. Gre za t. i. večprojektno izvajanje strateških razvojnih programov, kar pa zahteva ustrezno organizacijsko podporo (stalni tim za strateški razvoj, organizirano celovito strateško vodenje, zgrajen strateški in projektni informacijskih sistem, strateški kontroling ipd.).
5. Kako doseči konkurenčno prednost? Zdi se, da je rešitev prav hitrejše izvajanje projektov. Poskrbeti je treba za boljšo projektnost ter hitrejše in uspešnejše izvajanje projektov, kot je značilno za konkurenco. Tukaj pa ima projektno vodenje izjemno pomembno vlogo (Hauc, 2007).

Udejanjanje strategij s projekti lahko opredelimo kot proces projektnega izvajanja strategij. Temeljni cilj vsake uspešne zavarovalnice je uspešno obvladovanje sprememb ob hkratni težnji po vse večji konkurenčnosti. Čas predstavlja pri tem pomemben dejavnik. Časovno in s tem konkurenčno prednost lahko dosežemo s krajšanjem procesa projektnega izvajanja strategij. Obstaja več možnih rešitev, a najprej jo je treba poiskati v samem procesu projektnega izvajanja strategij. Hauc (2007) izpostavlja naslednje rešitve:

- Proces mora biti organiziran kot stalni proces, ki omogoča hitro pretvorbo strategij v projekte, kar se dokaže z oblikovanjem strategij na projektni način ter z aktivno in pravočasno vključenostjo projektnega vodenja že na ravni oblikovanja strategij.
- Iskati je treba rešitve, ki združujejo proces oblikovanja in uresničevanja oziroma izvajanja strategij. Gre torej za združevanje strateškega vodenja s projektnim in uvedbo faze zagona in uresničevanja strategije.
- Strateške odločitve morajo biti sprejete v prvih fazah izvajanja projekta, ko je to še dopustno. Tako omogočimo, da se začne projekte in strategije udejanjati v najkrajšem možnem času, hkrati pa to omogoča prilagajanje strategije in s tem ciljev projekta, kar je v zdajšnjih razmerah, ko smo priča nenehnim spremembam, nujno. To je temeljna značilnost zagona strategij.
- Projekti morajo biti izpeljani hitro, kakovostno in stroškovno učinkovito.
- Dobra organizacija projektnega vodenja, ki vodi pripravo zagona in samo izvedbo projektov.

4 Projektno vodenje pri izvajanju procesa razvoja

Z veliko gotovostjo lahko trdimo, da je za oblikovanje in izvedbo strategij najprimernejši projektni pristop. Prav takšen pristop je najbolj primeren tudi za oblikovanje in izvedbo strategije razvoja novih storitev. Iz zapisanega lahko upravičeno sklepamo, da to velja tudi za zavarovalne storitve.

Proces razvoja tako predstavlja skupek aktivnosti, dejanj, nalog in meritev (spremljanje izvedbe projekta, raziskave trga, razvoj in testiranje), ki premikajo projekt od osnovne ideje do začetka prodaje nove storitve.

Številne raziskave o značilnosti procesov, ki jih uporabljamo za razvoj novih storitev, so pokazale, da razvojni procesi niso formalizirani oziroma dobro definirani, ampak da gre za t. i. *hit and miss* pristop. Učinki razvoja novih storitev so preveč pomembni, zato se procesa razvoja ne sme prepustiti naključju in ga je treba ustrezno organizirati (Easingwood, 1986). Nove storitve so uspešnejše, če niso razvite *ad hoc*, saj ima tovrsten pristop veliko pomanjkljivosti, denimo slabo zasnovo, nepopolno testiranje, slabe informacije in nepoznavanje stanja trga (Kwak, 2002). Slabo formaliziran proces ima tako za posledico, da razvojne aktivnosti, postopki in praksa niso sistematično urejeni, kar onemogoča enostavno ponavljanje procesov razvoja novih storitev in tako vpliva na slabšo učinkovitost (Kwak, 2002).

Za novosti na področju zavarovalništva je značilno, da imamo izrazito značilnost inkrementalnih inovacij, zato so aktivnosti, ki jih moramo izpeljati in so navzoče v samem procesu razvoja, tako rekoč *ad hoc* narave. Poleg tega velja, da je zavarovalništvo zelo tradicionalno, kar se odraža tudi pri organiziranosti poslovnih

procesov. Ti procesi so v pretežni meri še vedno organizirani funkcijsko. Zavarovalnice pa na osnovi funkcijske specializacije onemogočajo dobro reševanje *ad hoc* aktivnosti, ki so po svoji naravi razvojne. Zato je treba tukaj pristaviti, da lahko pripomore k učinkovitejšemu razvoju prav opuščanje klasične funkcijske organiziranosti.

Raznovrstnost storitev povzroča veliko težav z vodenjem procesa. Kompleksnost storitev v smislu oblike, izvedbe in prodaje povzroča velike pritiske na procese in vire. Uporaba metodologije projektnega vodenja pa lahko izboljša procese razvoja novih storitev. Uspešnost pri izvajanju aktivnosti razvoja lahko zagotovimo z ustrežno organizacijo virov, tako da omogočimo sinergijo znanja in izkušenj zaposlenih iz različnih vsebin. Sinergija seveda ni mogoča brez povezovanja in sodelovanja vseh deležnikov. Povezovanje in sodelovanje se izvaja z oblikovanjem alternativnih skupin (timov) in projektnim načinom dela. Na tem področju je prav raziskava, ki jo je opravilo združenje *Product development and management association (PDMA)*, pokazala, da večina sodelujočih v raziskavi uporablja za izvajanje aktivnosti razvoja tehnike projektnega vodenja (Crawford, 2007). Ker spadajo zavarovalne storitve v produkcijsko-intenzivno skupino storitev (Menhart, 2003), za katere lahko trdimo, da so dobro organizirane *ad hoc* aktivnosti v procesu razvoja primerni modeli, za katere so najprimernejši uporaba spretnosti in tehnik projektnega vodenja: projektni pristop in izvajanje s projektnimi timi (Kwak, 2002).

4.1 Definicija projekta

V osnovi se definicije projektov razdelijo na tiste, ki projekt opredeljujejo kot časovno in ciljno usmerjen proces, in tiste, ki poudarjajo vlogo projektov:

- Projekt je lahko kombinacija organizacijskih potencialov, združenih z namenom ustvariti določeno novost, ki bo zagotavljala sposobnost oblikovanja in uresničevanja strategije. Vsi projekti imajo določen življenjski cikel in potekajo kot zaporedje posameznih faz (Hauc, 2007).
- Projekt je prizadevanje, v katerem so viri organizirani na izviren način z namenom izvedbe v predvidenem časovnem in stroškovnem okviru z jasno definiranimi in specifikiranimi nalogami, s katerimi se dosežejo kvantitativni in kvalitativni cilji (Kwak, 2002).
- Projekt je enkratni poslovni proces z jasno opredeljenimi cilji, časom, stroški in kakovostjo. Da bi uresničili cilje projekta, je treba vzpostaviti specifično projektno organizacijo. Poglavitne značilnosti projekta so torej enkratnost, kompleksnost, interdisciplinarnost in tveganje (Crawford, 2007).
- Projekt je začasna organizacija projektno usmerjene organizacije, s katero se izvede razmeroma edinstven, kratko- do srednjeročno strateško pomemben proces, ki je lahko srednje ali zelo kompleksen (Kwak, 2002).
- Projekt je časovno s sredstvi omejeno delo, s katerim realiziramo skupek definiranih rezultatov v skladu z zahtevami in standardi kakovosti (Hauc, 2007).

4.2 Razvito projektno vodenje

Na tem mestu se velja vprašati, kateri dejavniki vplivajo na to, da bo razvoj novih zavarovalnih storitev učinkovitejši in uspešnejši. Ugotovimo lahko, da obstajajo na to trije pogledi. Nekateri avtorji poudarjajo proces razvoja novih storitev. Usmerjenost na proces se osredotoča na aktivnosti, naloge, akcije in kontrolo izvedbe le-teh, ker je to potrebno, če naj bi dosegli zastavljene cilje. Drugi avtorji poudarjajo vire, ki podpirajo izvedbo procesov razvoja. Poudariti je treba, da moramo pri izvajanju aktivnosti, nalog in akciji upravljati predvsem s svojimi viri (fizičnimi, organizacijskimi in intelektualnimi), če želimo, da bo razvoj novih storitev učinkovit in uspešen. Nekateri avtorji pa menijo, da je treba upoštevati oziroma združiti oba prej omenjena pogleda.

Da bi izboljšali svojo inovativnost in da bi bile naše storitve uspešnejše, mora biti naša strategija razvoja oblikovana tako, da združuje procesni pogled in pogled na osnovi virov. Procesni pogled se osredotoča na

naloge, ki jih je treba izvesti pri razvoju nove storitve. Bolje kot poznamo vse naloge, lažje jih spremljamo in spreminjamo. Tako lahko te naloge izvajamo bolje, kar pozitivno vpliva na razvoj novih storitev. Pogled, osredotočen na vire, pa poudarja prav pomembnost virov in poskuša pridobiti, vzgajati in organizirati ljudi, znanje, infrastrukturo in druge elemente, ki so pomembni za razvoj same storitve. Samo celosten pogled in razvoj novih storitev, ki združuje oba pogleda, lahko omogočita visoko stopnjo inovativnosti in prednost pred konkurenco.

Organizacijske, tehnološke in procesne značilnosti in lastnosti zavarovalnice pomembno vplivajo na njeno sposobnost, kako hitro in učinkovito lahko razvije nove storitve.

Da bi bili projekti razvoja učinkoviti in uspešni, je treba ustrezno oblikovati tako procese kot vire. V ta namen si lahko izposodimo Haučevo (2007) opredelitev naslednjih pomembnih sestavin projektnega vodenja:

- projektni sistem,
- vodenje projektov in
- projektna organizacija.

4.2.1 Projektni sistem

Vsak projekt, ne glede na vrsto, mora zajemati sisteme, ki so vključeni v faze od določitve projektne strategije, priprave zagona projekta, v sam zagon in izvajanje, vodenje, zaključek in prevzem, do zagotovitve validacije projekta.

Projekti razvoja zavarovalnih storitev tako predstavljajo del strateškega razvojnega programa, ki nujno zahteva povezovanje strateškega in projektnega vodstva. Za izvedbo strategije je najprimerneje uporabiti model z notranjim oziroma lastnim projektnim vodenjem. Vzroki za tako odločitev tičijo v tem, da projekti razvoja storitev zahtevajo vključevanje velike večine notranjih virov z različnih vsebinskih področij (tehnologije, prodaje, IT, aktuarjev, financ, škod, pravnih zadev itd.), če želimo, da bodo rezultati izvedenih projektov ustrezni. Ob tem je treba poudariti, da projektni sistemi ne nastopajo kot samostojne strukture, temveč so vključeni v obstoječo organizacijsko strukturo zavarovalnice. Zato je treba projektno delo vključevati v letne poslovne načrte. Govoriti moramo o projektnem poslovanju v okviru celovitega poslovanja.

4.2.2 Vodenje projektov

Da so projekti lahko učinkoviti in uspešni, morajo biti ustrezno načrtovani, vodeni, nadzirani in organizirani. Vodenje projektov povezuje projekt z vodstvom in obrnjeno. Po Haučevi definiciji predstavlja vodenje projektov poseben koncept vodenja, ki se oblikuje za čas trajanja projekta in ima vso odgovornost za projekt. Vodenje projektov se mora ustrezno organizirati v oblike projektne organizacije. Vodenje kot tako zahteva posebne kompetence, da se lahko zagotovi sodelovanje deležnikov v dogovorjenem roku z določenimi sredstvi in zelenimi učinki.

Vodenje projektov je celota vodstvenih nalog, organiziranja, tehnik in sredstev za izvajanje projekta. Je uporaba znanja, sposobnosti, orodij in metod za postopke projekta, da se lahko izpolnijo pričakovanja. Deli se na operativno projektno vodenje, ki ima za nalogo uspešno načrtovati, nadzirati in voditi ter uspešno zaključiti projekt, in na strateško projektno vodenje, ki ima za nalogo uresničiti primerne projekte (strateška izbira projektov, ki zagotovi projektni proračun, določi vodstvo in kontinuirano nadzira izvajanje in zaključevanje).

Vodenje projektov predstavlja vodstvo, ki skrbi za projekt od naročila do zaključka. Zagon strategij postavlja vodenje projektov v vlogo vodstva, ki začne delovati ob oblikovanju strategije, ki bo izvedena s projekti.

Deluje pri pripravi, izvedbi in do tistih točk v procesu validacije, ki so bile postavljene kot rezultati projektov. Gre tudi za to, da je glede na vrsto projekta odgovorno za neposredne in posredne učinke. Za zavarovalnice, ki niso projektno usmerjene, velja, da vodenje projektov ni nekaj, kar bi bilo zunaj splošnega vodstva. Takšno gledanje lahko povzroča številne težave in je eden od pglavitnih problemov, zakaj projektno delo ni izpeljano dobro. Tako redno delo kot projektno morata biti opravljena, in to najpogosteje z istimi viri. Gre za dvoje zelo povezanih del in za dvoje zelo povezanih vodstev. Projektni menedžment je tisti del splošnega vodstva, ki je zadolžen za izvajanje vhodne projektne strategije, za pripravo zagona in vodenje ter vse nadaljnje aktivnosti do zaključka projekta. Hkrati pa je zadolžen za doseganje posrednih in neposrednih učinkov.

Cilj vsake zavarovalnice mora biti doseči visoko projektno kulturo in visoko projektnost kot kazalnik uspešnega in hitrega izvajanja projektov. To doseže s kakovostnim izvajanjem nalog projektne vodstva. Naloge pa na morejo biti vedno enake in jih je treba prilagajati glede na organizacijsko strukturo, procesno organiziranost, informacijsko podporo, vgrajenost projektne organizacije v obstoječo ipd. Predvsem se to kaže v nastanku tako imenovane dvojne odgovornosti med obstoječo vodstveno strukturo in vodstvom projekta.

4.2.3 Projektna organizacija

Kot projektna organizacija je razumljena organizacijska struktura v sklopu obstoječe strukture, ki ima namen zagotoviti vse potrebne vire, ki jih zahteva izvedba projekta, da bodo uspešno doseženi postavljeni cilji. Pri tem pravzaprav ne gre za delitev organizacije na projektno in neprojektno: gre za eno organizacijo, ki pa je sestavljena iz projektne organizacijske in drugih struktur. Oblikovanje take organizacije pomeni, da prihajajo člani projekta iz drugih organizacijskih enot, da lahko opravijo posamezne specifične naloge v projektu. Vključevanje je lahko izpeljano na različne načine. Poznamo nekaj osnovnih vrst projektne organizacije, ki so (Hauc, 2007):

- čista projektna organizacija,
- vplivna projektna organizacija in
- matrična projektna organizacija.

Glede na to, da smo v sodobnih organizacijah priča zahtevi po sočasnem izvajanju velikega števila projektov, ob hkratnem udejanjanju nalog, ki so določene z letnim načrtom, se poraja vprašanje, ali omenjene tri osnovne oblike pravzaprav zadoščajo. Organizacijo je namreč treba prilagoditi značilnostim t. i. večprojektnosti v zavarovalnici. Projekti so lahko enkratni in neponovljivi, lahko pa so združeni v večprojektne procese. Ti so po izvedbi praviloma tipski, izvajamo jih v okviru nekega istega projektne področja in večkrat. Glede na to, je lahko projektna organizacija občasna ali stalna. Lahko je vgrajena in mora biti organizirana tako, da je zagotovljeno racionalno in učinkovito izvajanje projektov. Projektne organizacije se mora prilagajati značilnosti projektov oziroma procesom razvoja zavarovalnih storitev, za katere je značilno, da se ponavljajo v podobnih oblikah in razsežnostih v večini projektov razvoja novih storitev. Razvoj ima značilnosti večprojektne procesov. Ob tem zahtevajo projekti razvoja vključevanje sodelavcev iz številnih drugih vsebinskih sklopov.

V večini primerov je projektne organizacije oblikovana začasno in za konkreten namen, ki ga želimo doseči s projektom, kar pomeni njeno časovno omejeno delovanje. Ne glede na to je treba organizacijo projektne vodstva vključiti v obstoječo celotno organizacijo zavarovalnice, upoštevajoč tri načela: načelo ločenosti, vgrajenosti in prenosa.

Načelo ločenosti pri tem pomeni, da se organizira projektne vodstvo povsem samostojno, kot sestavni cel celotne organizacijske strukture. Po tem načelu se doseže centraliziranost vodstva projektov, takšna organizacija pa je primerna za strateške projekte, ki so finančno zahtevni in kompleksni.

Upoštevaajoč načelo vgrajenosti se želi doseči čim večjo celovito projektno organiziranost. To pomeni, da se v sklopu posameznih organizacijskih enot oblikujejo posebne enote, ki skrbijo za vodenje izvedbe projektnih nalog v okviru posamezne enote.

Načelo prenosa pa pomeni, da se posamezne projektne naloge dodelijo obstoječim organizacijskim enotam, in sicer najpogosteje tistim, ki imajo projektno usmerjeno poslovanje. To načelo organiziranja projektnega vodenja se uporablja za projekte, ki najbolj sovpadajo z dejavnostjo teh enot.

Katero načelo organiziranja naj bo uporabljeno, je odvisno predvsem od vrste in strateške pomembnosti projekta. Razlog je lahko tudi konkurenčnost. Praviloma lahko projekt najhitreje izvedemo z uporabo načela ločenosti, še posebno, če je prioriteta visoka.

Za zavarovalništvo je značilno izrazito kontinuirano poslovanje. Izvajanje projektov in organizacija vodenja projektov razvoja bosta najučinkovitejša, če bo uporabljeno načelo ločenosti. A ob tem moramo v določeni meri dopustiti tudi uporabo načela prenosa, ker je treba zagotoviti izvedbo množice projektov. Če bi želeli le-te izpeljati izključno po načelu ločenosti, bi to zahtevalo ogromno ustrezno usposobljenih virov, kar bi bilo neracionalno. Seveda pa je treba zagotavljati centralizacijo vseh projektov zaradi obvladovanja tveganj, prioritete in uresničevanja strategij.

Ob vsem omenjenem je seveda zelo pomembna inovativnost. Proces razvoja zavarovalnih storitev mora biti manj formaliziran, bolj fleksibilen in prilagojen virom, ki poleg svojega temeljnega dela opravljajo tudi razvojne aktivnosti.

5 Sklep

Na zavarovalniškem trgu je navzoča zelo ostra konkurenca, zato je uporaba strategije razvoja storitev zelo pomembna. Svojo ponudbo moramo namreč nenehno prilagajati dogajanju na trgu in konkurenci. Rešitve moramo najti hitro in prav časovna komponenta in s tem trajanje projektov razvoja sta zelo pomembna.

Za razvoj povsem novih storitev in tudi za povsem majhne popravke obstoječih, je mogoče uporabiti prav model projektnega razvoja storitev. Organiziranost vodenja projekta se glede na vrsto razvoja storitev ne spreminja, prilagaja se le proces razvoja in obseg vključenih virov. Proces in vire prilagodimo glede na kompleksnost razvoja storitev.

Uporaba projektnega pristopa omogoča, da razvijemo nove storitve učinkovito in uspešno. A ob tem je treba izpostaviti dilemo, ki se pojavlja in izvira iz pomanjkljivosti obstoječe ekonomske ureditve trga. Trenutno poslovanje zavarovalnic usmerja težnja po doseganju čim večjega dobička, vendar je to povsem zgrešeno. Temeljni namen je namreč povsem drugačen, tj. ustvarjanje sistema ekonomske varnosti. Novi riziki, ki se pojavljajo, so tako razsežni, da lahko ogrozijo ne le posameznika, temveč celotno družbo. Zaradi zasledovanja edinega cilja – dobička – lahko zelo hitro zaidemo v negotov položaj, ki prinaša precej nevarnosti za sam obstoj zavarovalnice kot take. Treba je spremeniti sam sistem trga, in sicer v organizacijskem, pravnem in ekonomskem smislu. Projektni pristop je zato najbolj uporaben in primeren, morda celo nujen za ohranjanje obstoja.

6 Literatura in viri

- Aaltonen, P.: Implementing strategies successfully, Integrated Manufacturing Systems, 2002.
- Ansoff, I. H.: Strategic management, London: MacMillan, 1985.
- Crawford, Kent J.: Project Management Maturity Model, Second edition, New York: Auerbach Publications, 2007.
- Davenport, T. H.: Process Innovation, Boston: Harvard Business School Press, 1993.
- Duh, M., Kajzer, Š.: Razvojni modeli podjetja in managementa, Založba MER, Maribor, 2002.
- Easingwood, C. J.: New product development for service companies, Journal of Product Innovation Management 11(4), 1986.
- Hauc, A.: Projektni management, 2. spremenjena in dopolnjena izdaja, GV Založba, Ljubljana, 2007.
- Križman, V., Novak, R.: Upravljanje poslovnih procesov, SIQ, Ljubljana, 2002.
- Kwak, Y, H.: Project management process maturity, Journal of Management in Engineering 18 (3), 2002.
- Menhart, M., Pyka, A., Ebersberger, B., Hanusch, H.: Product innovation and population dynamics in the German insurance market. Augsburg: Institut für Volkswirtschaftslehre, 2003.
- Seražin, M.: Sistemi vodenja – zakaj in kako jih integrirati, SIQ, Ljubljana, 2010.
- Veliki splošni leksikon, DZS, Ljubljana, 2006.

Novice

EIOPA in varstvo potrošnikov

Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine (EIOPA) je v zadnjem času izdal več dokumentov, ki so povezani z varstvom potrošnikov. Tako so 28. 11. 2013 izšle **smernice o postopanju zavarovalnih posrednikov pri obravnavanju pritožb potrošnikov** (<https://eiopa.europa.eu/publications/eiopa-guidelines/guidelines-on-complaints-handling-by-insurance-intermediaries/index.html>), ki okvirno opredeljujejo notranje sisteme in kontrole za obravnavanje pritožb, določbe o informiranju potrošnikov in postopke odzivanja na pritožbe. Te smernice skupaj z istovrstnimi smernicami za zavarovalnice, ki so bile sprejete leta 2012, zagotavljajo celostno varstvo potrošnikov.

Nadzorni organi bodo morali poskrbeti, da bodo zavarovalni posredniki zagotovili naslednje: vzpostavitev sistema poštenega obravnavanja in reševanja pritožb, dostopnost sistema obravnavanja pritožb vsem pomembnim zaposlenim, zbiranje in iskanje vseh pomembnih dokazov in informacij glede pritožbe, komuniciranje s pritožniki v jasnem in razumljivem jeziku ter odzivnost brez nepotrebnih zamud.

Smernice bodo prevedene v vse uradne jezike EU. Nacionalni nadzorni organi pa bodo morali sporočiti EIOPA, ali jih bodo vključili v nacionalni pravni okvir oziroma jih kako drugače upoštevali.

Smernice dopolnjuje **poročilo o dobri nadzorni praksi glede znanja in sposobnosti zavarovalnih zastopnikov oziroma posrednikov**. Prva evropska direktiva o zavarovalnem posredovanju (IMD 1) je kot pogoj za registracijo zavarovalnih zastopnikov in posrednikov med drugim določila, da morajo leti razpolagati z ustreznim znanjem in sposobnostmi, kar določi država članica. Tudi predlog nove direktive IMD 2 določa, da morajo vse osebe, vključene v prodajo zavarovanj, nenehno dopolnjevati svoje strokovno znanje in razvijati sposobnosti, da bi lahko opravljale svoje delo na ustrezni ravni.

Poročilo o dobri nadzorni praksi glede znanja in sposobnosti zavarovalnih zastopnikov in posred-

nikov torej podaja državnim nadzornim organom nezavezujoča priporočila za delo na tem področju. Osnovni cilji so trije:

1. Izboljšanje varstva potrošnikov – s spodbujanjem povečevanja znanja in sposobnosti zavarovalnih zastopnikov in posrednikov naj bi se izboljšala predstavitev zavarovanj potrošnikom in tako zmanjšal obseg neustreznih informacij. Pomembno vlogo pri tem imata tudi splošno finančno izobraževanje potrošnikov in ustrezno vodenje poslov.
2. Spodbujanje zbliževanja nadzornih predpisov – z opredelitvijo termina »znanje in sposobnosti« distributerjev zavarovanj ter z opredelitvijo dobre nadzorne prakse na tem področju želi EIOPA spodbujati zbliževanje predpisov in praks med nadzornimi organi posameznih držav članic.
3. Priprave na IMD 2 – morebitne dodatne naloge, ki bi jih bilo treba izpolniti zaradi strokovnih zahtev v direktivi IMD 2, ki pa trenutno še ni sprejeta in zato v tem dokumentu ni upoštevana.

Poročilo je dosegljivo na spletni strani https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/publications/reports/EIOPA-BoS-13-172_Good-Supervisory-Practices-Report-on-Knowledge-Ability_01.pdf.

Ena od ključnih nalog EIOPA je zbiranje podatkov, analiziranje in poročanje o potrošniških trendih. Tako je bilo sredi lanskega decembra objavljeno prvo **poročilo o potrošniških trendih** v letu 2012, katerega cilj je z vidika varstva potrošnikov identificirati morebitne šibke točke na upoštevanih zavarovalniških trgih, kar bi lahko predstavljalo osnovo za usmeritev politike podjetij. V poročilu so izpostavljeni naslednji trendi, ki bi jim bilo treba nameniti posebno pozornost:

- novi ali razvijajoči se kanali za prodajo in marketing vključno s socialnimi mediji ter porast uporabe spletnih strani za namene reklamiranja in primerjavo zavarovalnih produktov,
- pomanjkanje ali podajanje zavajajočih informacij ter dajanje skromnih nasvetov potrošnikom, kar lahko vodi v sklepanje neustreznih zavarovanj (predvsem naložbenih življenjskih zavarovanj),

- novi ali razvijajoči se zavarovalni produkti, na primer zavarovanje prenosnih telefonov ali paketno povezovanje bančnih računov s prodajo zavarovanj,
- prodaja kompleksnih zavarovalnih produktov malim vlagateljem in pravila upravljanja pri razvoju teh produktov,
- enostranske spremembe zavarovalnih pogojev s strani zavarovalnic,
- uporaba telematike s strani zavarovalnic pri prodaji avtomobilskih zavarovanj.

Poročilo je na voljo na spletni strani https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/publications/reports/Consumer_trends_report_.pdf.

Omnibus II

Novembra 2013 so Evropski parlament (EP), Svet EU in Evropska komisija (EK) dosegli soglasje glede direktive Omnibus II, kar predstavlja velik korak k začetku uporabe direktive Solventnost II (S II) v letu 2016. Ne ostaja namreč več veliko časa za dokončanje vseh aktov in tehničnih predpisov, ki predstavljajo pomembna navodila za izvajanje S II. Omnibus II sicer ne upošteva vseh predlogov, ki jih je podalo evropsko zavarovalno združenje Insurance

Europe, vendar pa kljub temu pomeni primerno osnovo za nov regulatorni režim, ki bo zagotavljal močno varstvo zavarovancev, ohranjal konkurenčnost evropskih zavarovalnic ter okreplil evropski enotni trg.

MIFID 2 in IMD 1

Skladno z razpravo v okviru Evropskega parlamenta (EP) in Sveta EU je Evropska komisija (EK) pripravila dokument o spremembah in dopolnitvah Direktive o zavarovalnem posredovanju (IMD 1) s predlogom MiFID 2. Gre za kompromisno rešitev zaradi nestrinjanja institucij EU glede vprašanja vključitve zavarovanih naložbenih produktov v predlog sprememb MiFID 2. Ker je sprejemanje MiFID 2 že skoraj pri koncu, bi se s spremembami IMD 1 uredilo vprašanje prodaje zavarovalnih naložbenih produktov po vzoru MiFID 2 za prehodno obdobje do sprejetja in začetka veljavnosti IMD2. Na sestanku 14. 1. 2014 so EK, EP in Svet EU dosegli politični dogovor glede vsebine MiFID direktive ter o predlaganih spremembah IMD1. Končno besedilo MiFID 2 morata uradno potrditi Svet EU in EP, direktiva pa naj bi začela veljati konec leta 2016.

Nova zakonodaja

Uradni list Republike Slovenije (od 1. 10. 2013 do 31. 12. 2013)

81/2013 z dne 4. 10. 2013

2959 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2J).

82/2013 z dne 8. 10. 2013

3039 Poročilo o rasti cen življenjskih potrebščin na območju Slovenije za september 2013.

3037 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o finančnih zavarovanjih (ZFZ-C).

3035 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1H).

88/2013 z dne 25. 10. 2013

3196 Koeficienti rasti cen v Republiki Sloveniji, september 2013.

90/2013 z dne 30. 10. 2013

3268 Koeficienti rasti cen v Republiki Sloveniji, avgust 2013.

91/2013 z dne 5. 11. 2013

3303 Zakon o spremembah Stvarnopravnega zakonika (SPZ-A).

3306 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-M).

92/2013 z dne 8. 11. 2013

3343 Poročilo o rasti cen življenjskih potrebščin na območju Slovenije za oktober 2013.

96/2013 z dne 22. 11. 2013

3441 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2M).

3442 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (ZBan-1L).

97/2013 z dne 25. 11. 2013

3485 Koeficienti rasti cen v Republiki Sloveniji, oktober 2013.

98/2013 z dne 29. 11. 2013

3500 Sklep o izjavi o naložbeni politiki pokojninskega sklada, oblikovanega kot kritni sklad.

3501 Sklep o poročanju upravljavca pokojninskega sklada, oblikovanega kot kritni sklad.

3497 Odločba o ugotovitvi, da tretji do šesti odstavek 53. člena ter drugi in četrti do šesti odstavek 53.c člena Zakona o zavarovalništvu niso v neskladju z Ustavo.

100/2013 z dne 6. 12. 2013

3614 Poročilo o rasti cen življenjskih potrebščin na območju Slovenije za november 2013.

101/2013 z dne 9. 12. 2013

3676 Zakon o davku na nepremičnine (ZDavNepr).

108/2013 z dne 20. 12. 2013

3954 Pravilnik o določitvi olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2014.

3955 Pravilnik o vpisu v register pokojninskih načrtov.

109/2013 z dne 23. 12. 2013

3970 Pravilnik o davčnem obračunu davka od dohodkov pravnih oseb.

3971 Pravilnik o davčnem obračunu akontacije dohodnine in dohodnine od dohodka iz dejavnosti.

111/2013 z dne 27. 12. 2013

4127 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davčnem postopku (ZDavP-2G).

4138 Koefficienti rasti cen v Republiki Sloveniji, november 2013.

4031 Pravilnik o podrobnejših pravilih in minimalnih zahtevah, ki jih zavarovalnica ali pokojninska družba upoštevatata pri izračunu pokojninske rente.

**Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije
(od 1. 10. 2013 do 31. 12. 2013)**

b.š./2013 z dne 7. 10. 2013

Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-M).

b.š./2013 z dne 10. 10. 2013

Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (ZBan-1L).

b.š./2013 z dne 21. 11. 2013

Zakon o davku na nepremičnine (ZDavNepr).

b.š./2013 z dne 17. 12. 2013

Predlog zakona o dopolnitvi Zakona o bančništvu (ZBan-1M).

